

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií

Diplomová práce

Bc. Marta Krásová

**Srđan Valjarević – paradox současné srbské prózy
(komentovaný překlad)**

Srđan Valjarević – paradox of the Contemporary Serbian prose
(commented translation)

Praha 2016

Vedoucí práce: PhDr. Milada Nedvěďová, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat mé vedoucí práce, PhDr. Miladě Nedvědové, Ph.D., za cenné rady a užitečné připomínky. Také bych ráda poděkovala Srđanu Valjarevići, že ochotně a rychle odpovídal na mé dotazy.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 1. srpna 2016

.....
Marta Krásová

Klíčová slova:

Srbská próza, Srđan Valjarević, román, překlad, komentář, srbština, čeština

Keywords:

Serbian prose, Srđan Valjarević, novel, translation, commentary, Serbian, Czech

Abstrakt:

Cílem této diplomové práce je představit český překlad ukázek ze dvou románů současného srbského spisovatele Srđana Valjareviće a jejich translatologickou analýzu. První překladová část je zaměřena na povídkový román *List na korici hleba* (1990, Lístek na chlebové kůrce), jenž je prvotinou tohoto spisovatele, a druhá část se zaměřuje na román *Komo* (2007, Lago di Como), jenž je zatím posledním autorovým dílem. Valjarevićovo dílo zatím nebylo českému čtenáři představeno knižním překladem. Stěžejní osou této práce jsou dvě kapitoly, z nichž jedna představuje portrét autora a ucelený přehled jeho tvorby, druhá se věnuje překladu Valjarevićových textů a komentáři.

Abstract:

My thesis aims to present the Czech translation of excerpts from two novels by Srđan Valjarević, a contemporary Serbian author, and their translatological analysis. The first translational part deals with Valjarević's debut novel *Leaf on a Breadcrust* (1990, List nakorici hleba), the second introduces his latest work to date, *Lake Como* (2007, Komo). Valjarević's fiction has not been presented yet to the Czech audience by means of translation. The core of my thesis lies in two chapters: the first one is devoted to the author's biography and a comprehensive summary of his published work; the second one contains translations and commentaries of the selected excerpts.

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	STRUČNÝ PŘEHLED SRBSKÉ KULTURNÍ SCÉNY NA PŘELOMU 20. A 21. STOLETÍ	10
2.1	POSLEDNÍ DEKÁDA 20. STOLETÍ	10
2.2	NOVÁ DOBA, NOVÁ KULTURA?	16
3	SRĐAN VALJAREVIĆ	19
3.1	PORTRÉT AUTORA	19
3.2	PŘEHLED A VÝVOJ VALJAREVIĆOVY LITERÁRNÍ TVORBY	20
3.2.1	<i>Debutový román List na korici hleba</i>	22
3.2.2	<i>Od poezie zpět k deníku</i>	24
3.2.3	<i>Lago di Como, snad ne úplně poslední román</i>	26
4	KOMENTOVANÝ PŘEKLAD	29
4.1	PŘEKLAD	29
4.1.1	<i>Lístek na chlebové kůrce</i>	29
4.1.2	<i>Lago di Como</i>	40
4.2	KOMENTÁŘ	69
4.2.1	<i>Výběr překládaných titulů a volba českých názvů</i>	69
4.2	STYLIZACE PŘEKLÁDANÉHO TEXTU	71
4.2.1	<i>Obohacení a ochuzení textu, zachování dynamiky</i>	74
4.2.2	<i>Autorský jazyk</i>	77
4.2.3	<i>Transkripce</i>	79
5	ZÁVĚR	81
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	83
PŘÍLOHY		

1 ÚVOD

Tato diplomová práce se věnuje komentovanému překladu ukázek z povídkového románu **List na korici hleba** (1990, Lístek na chlebové kůrce) a románu **Komo** (2007, Lago di como) srbského spisovatele Srđana Valjareviće. Ačkoliv je hlavním zaměřením práce především komentovaný překlad, v první části práce je věnována pozornost rovněž životu autora a jeho tvorbě. Pro české prostředí jde o autora zcela neznámého, proto je představení jeho díla a specifického postavení autora v domácí srbské literatuře nezbytnou součástí překladatelské strategie. Za tím účelem bylo nutné podrobně se seznámit s autorovou tvorbou a podrobit ji důkladné analýze. V neposlední řadě bylo nezbytné vyhledat zdroje, z nichž bylo možné čerpat informace o životě Srđana Valjareviće a jeho tvorbě, což se ukázalo jako obtížný úkol.

V srbské, české ani jiné zahraniční odborné literatuře zatím neexistují žádné články či vědecké publikace, které by se osobě Srđana Valjareviće a jeho dílu věnovaly podrobněji. Ostatně ani v žádné dostupné odborné literatuře zabývající se srbskou literární scénou obecně není tomuto spisovateli věnován velký prostor. Stručně se v odborné literatuře o autorovi zmiňuje pouze Mihajlo Pantić ve své publikaci **Aleksandrijski sindrom 3 (ogledi i kritike o savremenoj srpskoj prozi)**[1999, Alexandrijský syndrom 3 (ohledy a kritiky současné srbské prózy)] a Tihomir Brajović v publikaci **Kratka istorija preobilja: kritički bedeker kroz savremenu srpsku poeziju i prozu**(2009, Stručné dějiny hojnosti: kritický průvodce moderní srbskou poezií a prózy). Z toho důvodu pro přípravu kapitoly zabývající se Valjarevićovým životem a jeho tvorbou v největší míře posloužily rozhovory, které autor poskytl sdělovacím prostředkům. Autorka rovněž získala řadu informací přímo od Srđana Valjareviće, a to z korespondence, kterou s tímto srbským spisovatelem vedla pro účely sepsání této práce.

Pro práci s překladem byla důležitá zvláště odborná literatura zabývající se translatologickými otázkami obecně, a sice kniha Jiřího Levého *Umění překladu* (2012, Čtvrté, upravené vydání), dále pak publikace Zlaty Kufnerové *Čtení o*

překládání (2009), či publikace, kterou vydala Univerzita Palackého v Olomouci, jež vychází z vysokoškolské příručky *K teorii i praxi překlada*, od Dagmar Knittlové a kolektivu *Překlad a překládání* (2010). Dalšími užitečnými pomocníky při translatologické práci byly překladové a výkladové slovníky a jazykové příručky. Autorka byla vedena snahou osvojit si náležitým způsobem teoretické poznatky v oboru tanslatologie a tyto následně aplikovat ve svém předkládaném překladu ukázek uvedených děl.

První část práce je věnována stručnému nástinu vývoje současné srbské literatury, a to s důrazem na srbskou literaturu přelomu 20. a 21. století. Z povahy věci se nástin týká období zhruba posledních dvou dekad, jímž dosud nebyl odbornou veřejností věnován dostatek prostoru. Bylo tak poměrně složité dopátrat se relevantní odborné literatury zabývající se touto tematikou podrobněji. Pro tuto část práce posloužil jako zajímavý zdroj informací sborník, který obsahuje polemiky mezi literárními kritiky, novináři a autory této publikace, týkající se stavu současné srbské literární scény, **5 novembar = 5 нoвeмбap** (2010), který sestavila skupina pěti současných srbských autorů sdružených v literární skupině P 70, dotyčnými autory jsou Vladimir Kecmanović, Slobodan Vladušić, Nikola Malović, Dejan Stojiljković a Marko Krstić.

Tato diplomová práce je však především věnována Srđanu Valjarevićovi, proto jsou pro ni stěžejní především dvě části. První část se sestává z pěti podkapitol, z nichž první podkapitola je stručným obrazem autorova života, druhá mapuje počátek a vývoj jeho literární tvorby, třetí podkapitola se snaží analyzovat autorův první román *Lístek na chlebové kůrce*, ve čtvrté podkapitole je souhrn Valjarevićových děl, která znamenají předěl mezi jeho první a poslední vydanou knihou a pátá podkapitola je zaměřena na zatím poslední Valjarevićův román *Lago di Como*. Druhá část, která je pro tuto diplomovou práci prioritní, je tvořena překladem, který je doprovázen překladovou analýzou. V první sekci překladové kapitoly je přeloženo deset povídek z autorovy prvotiny *Lístek na chlebové kůrce* (dohromady román tvoří 110 různě dlouhých povídek) a v druhé sekci je přeloženo šest kapitol z posledního románu *Lago di Como*. Povídky i kapitoly jsou v pořadí, v jakém jdou po sobě i v originálech a tvoří jakýsi průřez oběma knihami, neboť jsou vždy vybrány

ilustrativně nejvhodnější texty ze začátku knihy až po její závěr. Součástí komentáře je pak stručná jazyková analýza překládaného díla a autorova stylu.

Přílohu diplomové práce tvoří bibliografie Srđana Valjareviće, dále původní text ukázek předlohy v srbském jazyce – **List na kori cihleba** a **Komo**, které byly přeloženy autorkou pro tuto práci, jakož i komponovaný výběr z korespondence mezi autorkou a Srđanem Valjarevićem.

Cílem práce je předložit českému čtenáři překlad literárního díla srbského spisovatele, jehož tvorba není v českém jazyce dostupná. Zároveň je cílem představit osobu tohoto srbského autora, průřez jeho tvorbou a literární styl. Autorka zvolila toto téma práce jako výstupu magisterského studia na oboru jihovýchodoevropská studia v literárněhistorickém modulu se zaměřením na jazykovou oblast srbštiny, aby prokázala své odborné vybavení pro literárněvědnou analýzu, translatologickou kompetenci a jazykovou vybavenost pro prezentování díla současného spisovatele v intencích soudobé české translatologické školy.

2 STRUČNÝ PŘEHLED SRBSKÉ KULTURNÍ SCÉNY NA PŘELOMU 20. A 21. STOLETÍ

Ač existuje dobře míněné varování nepouštět se do témat žhavě současných, a to jak v literatuře, tak v historii, jednak pro absenci časového odstupu, který vede k objektivnějšímu a zobecněnějšímu pohledu na dané téma, tak i nedokončeného opusu či běhu událostí, autorka se přesto rozhodla vědomě porušit konvenci. Domnívá se, že současný čtenář nechce čekat, až matérie bude dobře uležená, také v umění ho láká autentická aktualita a té se rozhodla vyjít prací vstříc.

Je obvyklé, že obecně s příchodem nové doby mají lidé mnohá očekávání, ať už se tato očekávání týkají oblasti sociální, kulturní, či ekonomicko-politické. Je příznačné, že nové století s sebou přináší naději na změny. Stejná očekávání přicházejí v oblasti vývoje literatury. Nejen „obyčejný, řadový“ čtenář by jistě uvítal na knižní scéně nová jména a nové trendy.

2.1 Poslední dekáda 20. století

Nejen celkový společenský život, ale i srbská kultura posledních deseti let 20. století, byl značně poznamenán rozpadem Jugoslávie a řadou občanských válek v těchto letech. Příznačný byl pro Srbsko devadesátých let zejména režim Slobodana Miloševiče a s tím souviselo i silné podrobování kulturní scény politice. Bylo zcela běžné, že právě lidé blízcí Miloševičovi, zastávali vysoké posty v různých kulturních institucích. A stejně jako v dřívějších letech, bylo důležité umět hrát na tu správnou nacionální strunu. Veřejné mínění bylo nejvíce ovlivňováno sdělovacími prostředky, byly to především státní rozhlas nebo různé hojně čtené deníky (např. deník *Politika*).¹ *Politika* (a nejen tyto noviny) také byla tištěna srbským národním písmem cyrilicí. Bohužel i otázka toho, zda používat latinku, nebo zmiňovanou cyrilici, se silně

¹ Deník *Politika* během Miloševičova režimu šířil silnou populistickou propagandu, ve které brojil především proti všemožným nepřátelům Srbů a srbské země. Svými články *Politika* silně podněcovala národnostní nesnášenlivost.

politizovala. Hlavním zdrojem informací však byla (a někdy i jediným zdrojem, například na venkově), státní televize. Srbská kultura za Miloševićova režimu tak těžce podléhala nacionalistické ideologii, která znamenala spíše krok vzad, nežli vpřed, pokud se měla úspěšně vyvíjet v intencích moderních trendů.

Kultura se snažila co nejvíce přizpůsobit vkusu většinového publika a tak se ve městech začala popularizovat témata oblíbená u vesnického člověka. Obecný kulturní vkus tehdejší doby znázorňuje fenomén hudebního žánru zvaného *turbo-folk*.² Texty turbofolkových písní byly poněkud primitivní a tento ráz často ilustroval i vzhled jeho protagonistů, či spíše protagonistek.

Další krok zpět v oblasti kultury za Miloševićovy éry také znamenal konec finanční podpory, kterou umělcům poskytoval stát. Za socialistické Jugoslávie měl tento systém sice to negativum, že umělecká tvorba byla úředně kontrolována, ale rozhodující funkce v kulturních institucích obvykle zastávali lidé, kteří měli kulturní rozhled, nebo tyto pozice zastávali i samotní umělci. Byli to lidé, kteří splňovali kompetence pro takové pole působnosti. Ti však byli v devadesátých letech nahrazeni především nacionalisticky smýšlející skupinou občanů a jedinců, kteří se přes kontakty a peníze dostaly k politické moci, pro zastávání takových pozic však nebyli zrovna kompetentní.

Média, která nebyla prorežimně smýšlející, byla ze strany státu za svou kritiku neustále napadána. Vrchol represí vůči mediím dosáhl v roce 1999, kdy byl bombardován Bělehrad. S neutuchajícími perzekucemi se potýkal například deník *Danas*, který proslul ostrou kritikou Slobodana Miloševića a jeho režimu, nebo také nezávislé rozhlasové stanice *Radio B92*, či *Radio Indeks*.³ Nezávislá média, která chovala vůči režimu kritický postoj, existovala vedle oficiálních a provládních sdělovacích prostředků celou dobu Miloševićovy doby. Problém byl však v tom, že poměrně snadno dostupné byly pouze v hlavním srbském městě.

² Ač vyšel tento hudební patos, nesoucí prvky pop a folk stylu, ze srbského prostoru, kde se hrál především na venkovských diskotékách a později se přesunul i do měst, oblíbili si tento hudební miš-maš i mimo srbské hranice, v Chorvatsku i Bosně a Hercegovině.

³ Stanice *Radio B92* byla založena roku 1989 jako bělehradská rádiová stanice, která vznikla spojením redakcí *Indeks 202* a *Ritmus srca*. Postupem času se *B92* rozrostla na větší firmu, jejíž mediální pole působnosti se zaměřilo na širší spektrum. Kromě rádia je pod touto hlavičkou zastoupena i televizní stanice, populární internetový portál, či knižní nakladatelství.

Je tedy poměrně logické, že se rozvíjela jakási undergroundová kultura. Mimo oficiální kulturní instituce tak v těchto nezávislých kulturních vrstvách působily i vážené umělecké osobnosti, které již nespádaly do mladší generace, profesori působící na uměleckých fakultách. Spisovatelé, kteří vyšli z takového prostředí, často autoři mladší generace a ti, kdož byli prozápadně orientovaní, se netěšili přílišné oblibě velkých srbských nakladatelství. Museli se proto spoléhat, že jim jakous takous podporu projeví nezávislá nakladatelství, která však měla pouze omezené finanční prostředky. Mezi taková nakladatelství patří například *Samizdat B92*.⁴ Literatura začínala být více egocentrická, do popředí v próze čím dál více vystupovalo JÁ, na rozdíl od socialistického MY. Na scénu vstoupila literatura, ve které kritici opět nacházejí vlastnosti tzv. *jeans proze*, neboli *proze u trapericama*.⁵

Mezi mladé autory, reflektující dění devadesátých let, kteří spadají do tohoto undergroundového prostředí, patří i **Vladimir Arsenijević** (1965), jehož první román **U potpalublju**⁶(1994, V podpalubí) na tehdejších srbském literárním nebi zazářil jako jasná hvězda, ačkoliv v něm vyjadřuje své znechucení válkou a obecnými poměry. Roku 1997 vyšlo Arsenijevićovi dovyprávění příběhu z podpalubí pod názvem **Andela** (Anděla). V této knize autor sleduje pokračování osudů postav svého prvního románu. Obě knihy jsou součástí zamýšlené tetralogie **Kloaka maksima**. Zajímavostí je, že Arsenijević knihu *Andela* přepsal a v letošním roce, tedy 2016, tuto upravenou verzi vydal pod názvem **Ti i ja, Andela** (Ty a já, Anděla). Dění válečných devadesátých let reflektuje tento autor ještě ve svém díle z roku 2000 **Meksiko – ratni dnevnik** (Mexiko – válečný deník). Kniha je jakousi směsicí reflexivní a dokumentární prózy, děj je zaměřen na dobu, kdy byl roku 1999 bombardován Bělehrad. Arsenijević byl také kromě jiného členem punk rockové bělehradské hudební skupiny *Urbana gerila*.

Dalšími autory mladší generace, kteří svou spisovatelskou dráhu započali právě v devadesátých letech 20. století a jejichž literatura nese náboj urbánního

⁴ Toto nakladatelství, jak již zde bylo zmíněno, patří do zájmů skupiny B92. *Samizdat B92* bylo založeno roku 1993 a svůj název dostalo podle sovětského, respektive komunistického opozičního a nepovoleného vydávání literatury – samizdatu. V tomto nakladatelství byly vydány i knihy spisovatele, jemuž je věnována tato diplomová práce.

⁵ Jeans próza je pojem, který má mezinárodní charakter. Za prvního autora píšícího v tomto stylu je považován J. D. Salinger a jeho román **The catcher in the rye** (1951, Kdo chytá v žitě). V oblasti jugoslávské literatury tento obrat poprvé použil chorvatský literární teoretik Aleksandar Flaker.

⁶ Více v kapitole 3, podkapitola 3.2.

idiomu, jsou Srđan Valjarević, Vule Žurić, Vladimir Jokanović. **V. Žurić** (1969) vydal v průběhu „devadesátek“ tři knihy. Roku 1991 je to kniha povídek **Umri muški** (Zemři mužně) o spisovatelově rodném městě Sarajevu, následovaly další povídky roku 1995 **Dvije godine hladnoće** (Dva roky zimy) a roku 1998 **U krevetu sa Madonom** (V posteli s Madonou), která se řadí do tzv. uprchlické prózy. První román **Vladimira Jokanoviće** (1971) **Esmarh** (1995) se zabývá občanskými válkami mezi Srby a Chorvaty. Tragický válečný příběh se odehrává na lince Záhřeb – Osijek – Vukovar – Bělehrad.

Mezi další takzvané undergroundové autory let devadesátých patří o několik let starší kolega čtyř výše zmíněných spisovatelů **Zoran Ćirić** (1962), který si nechává přezdívat „Magický Ćira“. Ćirić se, podobně jako V. Arsenijević, ve svém prvním románu **Prisluškivanje** (2000, Odposlouchávání) zabývá událostmi v době bombardování roku 1999. Tomuto rodákovi z Niše v posledních deseti letech 20. století vyšlo neuvěřitelných patnáct titulů, jak prózy, tak i poezie. O nic méně aktivní není tento spisovatel ve své tvorbě ani v tomto století. Jen během prvních devíti let 21. století vydal dalších devět titulů. Knižní opus tohoto spisovatele obsahuje pět románů a dvacet sbírek povídek a básní. Je držitelem ceny NIN za svůj román **Hobo**, dále získal například cenu Fondu Borislava Pekiće a cenu Branka Radičeviće. Celkové hodnocení toho, jak kvalitní je tvorba někoho, kdo chrlí knihy v takovém množství, je však lépe nechat na čtenářích a kritice.

Nejen autoři spadající do mladší generace nějakým způsobem reflektují poslední léta minulého století. K devadesátým létům se ve své tvorbě vyjadřuje i generace starších a již renomovaných spisovatelů. Jedním z takových autorů je **Slobodan Selenić** (1933-1995), jenž se občanskou válkou mezi srbským a chorvatským národem zabývá ve svém posledním románu **Ubistvo sa predumišljajem** (1993, Úkladná vražda). Selenić byl asi jedním z prvních autorů, kteří ve svém díle řešili tento konflikt. Román, ve kterém je Selenić kritický vůči komunistickým a nacionalistickým ideologiím, byl bohužel autorův poslední, neboť spisovatel v roce 1995 zemřel.

Dalším autorem reflektujícím nešťastné období, který se na literární scéně pohybuje již dlouho, je **Stevan Tontić** (1946). Autor mnoha povídkových knih, jemuž

v roce 1998 vyšel první román. V knize **Tvoje srce, zeko** (Tvoje srdce, zajíčku) se silně projektují životní tíživé zkušenosti autorovy. Román reflektuje obrovskou životní tíseň ve válkou zkoušeném Sarajevu.

Spisovatelem na pomezí mladší a starší generace, který byl i v devadesátých letech autorsky velmi aktivní, je **David Albahari** (1948). Tento spisovatel žije od roku 1994 v kanadském Calgary. Fakt, že autor opustil svou vlast a začal nový život ve vzdálené zemi a docela jiné kultuře, se samozřejmě musí odrážet v jeho tvorbě. Nic to však nezměnilo na tom, že své knihy stále píše ve svém rodném jazyce, tedy srbsky. Zajímavostí je, že Albahari své knihy sám začal překládat do angličtiny. Zkušenosti člověka, který opustil svůj domov a vyměnil jej za zcela odlišný jazyk a kulturní prostředí se odrážejí v Albahariho románu z roku 1995 **Snežni čovek** (Zasněžený člověk). Kniha nese autobiografické prvky, hlavní postavou je nejmenovaný spisovatel, který odejde do nejmenovaného severokanadského města, z nejmenované země, která je zmítána krvavými boji. I v románu **Mrak** (1997, Temnota) se projektuje vlastní nelehká existence na pozadí devadesátých let minulého století. V průběhu devadesátých let Albaharimu ještě vyšly romány **Kratka knjiga** (1993, Krátká kniha), **Mamac** (1996, Návnada), a **Gec i Mayer** (1998, Götz a Mayer). Autor je držitelem mnoha ocenění, například za knihu **Mamac** získal cenu NIN. Lze říci, že všechny jeho knihy z poslední dekády 20. století spojuje výrazný skepticismus. Zároveň však tato témata Albahari zpracovává zajímavým způsobem, protože se nedrží pouze jednoho žánru, ale pohrává si s jejich prolínáním, střídáním. Albahari se tak dá řadit mezi autory postmoderního stylu.

A postmoderní linie se ve svých dílech drží i **Svetislav Basara** (1953), autor, jehož tvorba čítá kolem čtyřiceti knih povídek, románů a esejí, zahrnuje také dramata. Basara byl za svou literární činnost odměněn množstvím srbských, ale i mezinárodních ocenění. Jeho knihy jsou přeloženy do mnoha světových jazyků. Stejně jako Albahari i Basara spadá do generace starších a dávno zavedených autorů. I Basarovi během posledních deseti let 20. století vyšla řada děl. A právě nešťastnými událostmi a aktuální společenskou situací těchto let se zabývá například v románu z roku 1995 **Ukleta zemlja** (Prokletá země). Ač je v knize tato země fiktivní, je jasné, že reflektuje miloševićovské Srbsko. A v románu **De bello civili** (Občanská válka) z roku 1993 se autor věnuje občanské válce v prostoru Bosny a Hercegoviny. I

v těchto knihách, stejně jako v předchozích Basarových dílech se kombinuje absurdno, parodie a mystifikace.

Dalším spisovatelem, který by se řadil k této starší generaci, je **Vojislav Despotov** (1950-2000), který bohužel roku 2000 zemřel ve věku nedožitých padesáti let. Despotov byl mimo jiné majitelem a redaktorem prvního soukromého jugoslávského časopisu věnovaného literatuře. Tomuto spisovateli vyšla v devadesátých letech řada sbírek poezie a několik utopistických románů. Jeho tvorba se nese v neoavantgardním duchu, je plná bohaté jazykové hry a imaginace. Tomuto spisovateli, jenž se celý život věnoval psaní poezie, vyšly v letech 1997 až 1999 tři romány, ve kterých se pod veškerou imaginací umně skrývá realita. Prvním z této románové trojice byl **Jesen svakog drveta** (Podzim každého stromu), následoval román **Evropa broj 2** (Evropa číslo 2) a posledním v řadě byl román **Drvodelja iz Nabisala** (Tesař z Nabisala).

Dalším významným srbským spisovatelem je **Dragan Velikić** (1953), opět autor již starší generace, který za svá díla získal řadu cen. Velikić je nejen spisovatel, v letech 1994 až 1999 pracoval jako redaktor *Rádia B92*, psal sloupky do novin a časopisů jako jsou *NIN*, *Danas*, *Vreme* nebo *Reporter*. Jako jeden z prvních veřejně kritizoval Miloševićovu velkosrbskou politiku. Během devadesátých let psal také eseje, ve kterých se vyjadřoval proti nacionalismu, válce a etnické nesnášenlivosti. Na nějaký čas odešel ze Srbska a žil v Budapešti, Vídni a Berlíně. Velikićovy knihy jsou přeloženy do patnácti evropských jazyků. Ve Velikićových knihách z devadesátých let se můžeme setkat s problémem změny identity, s příběhy emigrantů z bývalé Jugoslávie. Tento bělehradský rodák vyrůstal v Pule, která je také častým dějištěm příběhů jeho knih. Roku 1991 vychází Velikićovi román **Astragan** (Astrachán), **Hamsin 51** (1993, Chamsin 51) nebo **Severni zid** (1995, Severní zeď), za který získal stipendium *Fondu Borislava Pekiće*, posledním románem, který tomuto autorovi v devadesátých letech vyšel, je **Danteov trg** (1997, Dantovo náměstí).

Posledním autorem, o kterém jistě stojí za to se zmínit, a který výrazněji ve své knize reflektuje „devadesátky“, je **Vladimir Pištalo** (1960). Tento vystudovaný právník vydal několik sbírek poezie a povídek. První román mu vyšel v roce 2000 **Milenijum u Beogradu** (Milénium v Bělehradě), kniha se věnuje posledním dvěma

desetiletím minulého století, přičemž letům devadesátým je ponecháno o něco více prostoru. Autor se zde postupně zabývá různými událostmi a společenskými problémy, jako občanská válka, nárůst nacionalismu, inflace, bombardování Bělehradu, drogy a mafie.

Všechny výše zmiňované autory spojuje to, že byli svědky hrůzného dění, které se v devadesátých letech odehrávalo, a nějakým způsobem toto ve svých knihách reflektují.

2.2 Nová doba, nová kultura?

Jak již bylo napsáno v úvodu této kapitoly, s příchodem nové doby, obzvláště je-li to dokonce nové století a tisíciletí, mají lidé mnohá očekávání. Obvykle si dávají do dalšího roku předsevzetí, a něco takového by se snad hodilo i v kultuře obecně, nejen v oblasti literatury. Předsevzetí, jako nepodléhat sezónním trendům a chutím, by si měli dávat jak čtenáři, tak i nakladatelé. A autoři by se měli pokusit nepodléhat vkusu většinového publika, jen aby se jejich knihy dobře prodávali, ale psát skutečně to, co si přejí psát a vytvářet díla, která čtenáře osloví i třeba po několika generacích.

První desetiletí nového století samozřejmě přineslo na literární scénu mnoho nových, mladých tváří. Zůstávají však i postavy dávno známé a ověřené. Například **Davidu Albaharimu** vyšlo během první dekády 21. století několik povídkových knih a šest románů, ten první je hned z roku 2001 **Svetski putnik** (Světoběžník) a poslední, **Kontrolni punkt** (Kontrolní bod), vyšel o deset let později roku 2011. Neméně pilný byl v posledních patnácti letech i **Dragan Velikić**, jemuž vyšlo dalších pět románů, přičemž za **Ruski prozor** (2007, Ruské okno) získal cenu NIN, cenu Meši Selimoviće za knihu roku a za román **Islednik** (2015, Vyšetřovatel) opět cenu NIN a cenu „Kočičevo pero“. A pokud je někdo z autorů starší generace opravdu plodný, pak je to **Svetislav Basara**, který vydal za posledních patnáct let neuvěřitelných 24 knih. Roku 2006 za svůj román **Uson i pad Parkinsove bolesti** (Vzestup a pád Parkinsonovy choroby) získal cenu NIN. Vydávány jsou samozřejmě i knihy mladších autorů, jako je Vladimir Arsenijević, tomu v posledních letech vyšly čtyři knihy.

O tom, že vydat knihu není snadné a autoři jsou často odkázáni na finanční pomoc, je psáno v předchozí podkapitole. Stát opět spisovatelům poskytuje finanční příspěvky a stipendia, je však běžné, že taková pomoc často přichází ze zahraničí (například cena Bank Austria Literaris, viz kapitola níže). Jakým způsobem se taková podpora uděluje a kdo o tomto rozhoduje, se zabývá například několik autorů narozených v sedmdesátých letech, kteří se sdružili v literární skupině P 70. Členy tohoto uskupení jsou Vladimir Kecmanović (1972), Slobodan Vladušić (1973), Nikola Malović (1970), Dejan Stojiljković (1976) a Marko Krstić (1979). Hlavním důvodem proč tito spisovatelé skupinu P 70⁷ založili, je, že nesouhlasí s tím, že se dotace knih, novin a časopisů opět přizpůsobují politickým manýrám, jako za starých časů. Sami říkají, že po žádné dotaci netouží a svou činností se snaží o to, aby se dotace přizpůsobily autorům, a ne autoři dotacím. Skupina vznikla také proto, aby spisovatelé mezi sebou více komunikovali, a aby společným vystupováním opět ovládli literární scénu, aby společně bojovali proti aktuální kulturní politice.

Všech pět jmenovaných pánů vystudovalo literaturu ať už na univerzitě v Bělehradu, nebo v Novém Sadu. A lze konstatovat, že i bez dotací, jsou ve své literární činnosti velice úspěšní, protože každý jeden z nich je držitelem mnoha literárních ocenění. **V. Kecmanović**, který je šéfredaktorem nakladatelství VIA, scénárista a sloupkař deníku *Politika*, získal cenu Iva Andriće, cenu Branka Ćopiće za román **Feliks** (2007), se kterým se dostal i do nejužšího výběru na cenu NIN, a cenu Meši Selimoviće za román **Top je bio vreo** (2008). **S.Vladušić**, bývalý literární kritik deníků *Politika* a *Večerne novosti*, docent Filosofické fakulty v Novém Sadu a od roku 2013 také hlavní šéfredaktor *Letopisu Matice srbské*, získal za svůj první román **Forward** (2009) cenu Borislava Pekiće a za román **Mi izbrisani** (2013, My, vyškrtnutí) cenu Meši Selimoviće. Největší sbírku literárních ocenění má zřejmě **Nikola Malović**. Jeho bestseller **Lutajući Bokelj** (2007, Potulný Bokokotoran), se dočkal šesti vydání a stejně i tolika ocenění, stejně tak získal několik cen za román **Jedro nade** (Jádro naděje) z roku 2014. Prozaik, dramatik a člen *Srpskog književnog društva*⁸ **Dejan Stojiljković** získal, mimo jiných i cenu Miloše Crnjanského a cenu

⁷ P 70 (Proza na putu), název skupiny je odvozen od toho, že se zde sdružují spisovatelé narození od roku 1970 a dál. Skupina je otevřená všem autorům, bez ohledu na to, jaké je jeho literární zaměření.

⁸ Srpsko književno društvo bylo založeno na Filologické fakultě v Bělehradě roku 2001. Zakládajícími členy bylo 124 srbských spisovatelů. Cílem sdružení je ochrana duševních, morálních a materiálních hodnot spisovatelské profese a jejích členů, a dodržování estetických standardů literárních hodnot.

Isidory Sekulićové za román **Konstantinovo raskršće** (2009, Konstantinova križovatka). Nejmladší člen skupiny P 70, **Marko Krstić**, získal cenu Branka Ćopiće za svůj debutový román **Viktorija** (2012).

Společně tito spisovatelé vydali v roce 2010 sborník **5 novembar = 5 нoвeмбap**,⁹ kde hned na začátku vysvětlují, co je cílem uskupení P 70, dále sborník obsahuje odůvodnění, proč a z jakého důvodu udělily poroty udělující jednotlivé literární ceny cenu právě za díla jmenované pěti autorů. To nejzajímavější v celém sborníku jsou ovšem články, kde se pánové zabývají právě politikařením na literárním poli a dotacemi literárních projektů. Články jsou ve sborníku proto, že měly být zveřejněny v některém z deníků, ale ze „záhadných“ důvodů k tomu však nedošlo, nebo to spíše nešlo. Další částí sborníku jsou polemiky autorů, které vedou na různých on-line odnožích jednotlivých deníků, ať už s jinými autory, či literárními kritiky. Tato publikace je určitě zajímavá v tom, že dává nahlédnout do zákulisí literárního světa. Vyvstává tak otázka, nakolik se dění v srbské kultuře změnilo a zda nové století opravdu přineslo změny.

⁹ Sborník byl vydán přesně po roční existenci skupiny P 70. Název publikace odkazuje na 5. říjen 2000, kdy v Bělehradě proběhly demonstrace, po kterých byl Slobodan Milošević donucen uznat porážku ve volbách, které byly na jeho popud zmanipulovány.

3 SRĐAN VALJAREVIĆ

3.1 PORTRÉT AUTORA

16. července 1967 se v Bělehradě narodil Srđan Valjarević, úspěšný současný srbský autor prózy a poezie. Valjarević se literární tvorbou nikdy primárně nezabýval a ani neměl v plánu stát se profesionálním spisovatelem. Jeho vášní byl fotbal a s míčem u nohy strávil v dětství většinu svého volného času.

Škola ho nikdy nebavila, nejraději byl venku a hrál fotbal, učení ho nudilo. V 16 letech nastoupil do dílny v bělehradské čtvrti Zvezdara, která se specializovala na strojní zámečnictví, a po půl roce se zde vyučil soustružníkem kovů. Po čase ho špinavá práce v dílně omrzela a rozhodl se doplnit si středoškolské vzdělání. V 17 letech se tak, ač neuměl kreslit, zapsal na střední designérskou školu. Jak sám v jednom rozhovoru říká, byl nejstarší ve třídě, ale seznámil se s lidmi, se kterými se přátelí dodnes, a to je to nejlepší, co mu škola dala.¹⁰

Valjarević je muž mnoha profesí, má rád svobodu, což se značně projevuje i v jeho knihách, a tak se během svého života několikrát vydal i do zahraničí, kde i příležitostně pracoval. V Berlíně se jeden čas živil například jako malíř pokojů. Nejdéle však pracoval právě jako soustružník v zámečnické dílně na Zvezdaře a několik let dělal i číšníka na chorvatském ostrově Korčula. Do roku 2001 několik let pravidelně přispíval do deníku *Danas*.¹¹ Publikoval zde na pokračování povídky *Gojko i Dobrila*. Na základě jeho scénáře roku 2001 natočil režisér Oleg Novković film *Normalni ljudi*. Psaní však Valjarević nikdy nepovažoval za svůj hlavní zdroj obživy a ani během let svůj postoj ke psaní nezměnil. Že ho dráha profesionálního spisovatele

¹⁰BJELICA, Branislav. In: *Puls* – Portal o poznatima [online]. [cit. 2016-04-13] Dostupné z: <http://www.pulsonline.rs/licna-karta/42/srdjan-valjarevic>.

¹¹ Deník *Danas*, vycházející v Bělehradu, založili v polovině roku 1997 novináři tehdejších novin *Naša borba*, kteří byli nespokojeni s redakční politikou, na které trval tehdejší vlastník. List *Danas* byl brzy známý svou ostrou kritikou Miloševićova režimu, kvůli čemuž byl vystaven různým represivním opatřením. Na podzim roku 1998 byly tyto noviny dokonce na nějaký čas zakázány. Tato pronásledování pokračovala až do roku 2000, kdy padla Miloševićova vláda. *Danas* je známý také tím, že výrazně podporuje různé nevládní organizace, propaguje vstup do EU a práva národnostních menšin.

nikdy nezajímala, zopakoval například v rozhovoru pro *Feral Tribune*¹²: „Upřímně, nemám k psaní takový vztah, abych o něm uvažoval jako o kariéře. O tom jsem nikdy nepřemýšlel...Žádná kariéra mě nikdy nezajímala.“¹³ (přel. M. K.)

3.2 PŘEHLED A VÝVOJ VALJAREVIĆOVY LITERÁRNÍ TVORBY

Díky tomu, že Valjarević netvoří programově a knihy mu vycházejí jednou za několik let, se dá říct, že se nikdy nezařadil mezi mainstreamové autory. Pro svou jazykovou úspornost a nekonvenční autobiografičnost bývá částečně přirovnáván k Charlesi Bukowskému a Raymondůvi Carverovi. Valjarević sice do jisté míry používá živý hovorový jazyk a některé slangové výrazy, není to však tak markantní jako u Bukowského, který byl zároveň i velice vulgární.

Autobiografické prvky jsou důležitou součástí Valjarevićových knih. Autor fikci nezavrhuje, rád ale píše o tom, co ho zrovna napadne a co si myslí. On sám působí tak trochu dojmem samotáře a outsidera. Je to typ člověka, který se nikdy nenechal spoutat časem, vždy si zcela svobodně volil, kdy bude pracovat, kdy psát, a kdy si bude jen užívat života. Stejný dojem vyvolávají i hrdinové jeho knih. Jsou to obyčejní všední lidé, kteří nic nepředstírají a životem spíše jen tak proplouvají. Nenechávají se svazovat konvencemi a chovají se podle toho, jak se zrovna cítí. Stejně jako sám Valjarević, ani jeho postavy nemají žádné pevné závazky – stálé zaměstnání, rodinu... Jeví se tak, že právě stálost, je pro Valjareviće jako autora, ale i člověka, prvkem omezujícím jeho tvůrčí proces a hlavně svobodu. Pro Valjareviće i jeho postavy je důležité mít možnost svobodně se rozhodovat, jak naloží se svým životem, nezávisle na čemkoli a na komkoli.

Valjarević patří ke generaci, které bylo v 90. letech minulého století mezi 20 a 30 lety. To je období života, kdy člověk činí zásadní rozhodnutí ohledně své budoucnosti. V zemi, která je ale sužována válkou, lze taková rozhodnutí dělat jen těžko, protože je mu velice oklešťováno základní lidské právo, a sice právo svobodně

¹²*Feral Tribune* byl chorvatský týdeník satiricko-politického zaměření. Nejprve vycházel jako součást týdeníku *Nedeljna Dalmacija* od roku 1993 do roku 2008 vycházel jako nezávislý magazín.

¹³ VUJIČIĆ, Miša: Vladavina autizma. In: *FERAL TRIBUNE* [online]. 2007-01-31 [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.knjizara.com/Komo-Srdjan-Valjarevic-113882>.

se rozhodovat a svobodně jednat. Není proto neobvyklé, když je tato generace označována jako generace ztracených existencí. Tento fakt se tak projevuje nejen v literatuře, ale i v hudbě a kinematografii. Dosti často byl během 90. let tento spisovatel charakterizován jako autor urbánní literatury. S tím se však on sám odmítá ztotožnit a jakékoli třídění literatury do pomyslných škatulek nemá smysl. Živý městský jazyk, individualismus a obyčejný člověk jako hrdina příběhu jsou asi nejvýraznější faktory klasifikující moderní urbánní prózu, proto na jednu stranu není překvapivé, že je Valjarevićova tvorba často řazena právě do tohoto žánru.

Ačkoliv během poslední dekády 20. století vyšlo Valjarevićovi několik knih (o nich viz níže), stále unikal pozornosti kritiků i širšího publika a zůstával tak autorem spíše okrajovým (první zmínku o Valjarevićovi, ne příliš dlouhou, jsem objevila až v publikaci z roku 1999).¹⁴ Je dost možné, že je to právě tím, že se vždy distancoval od jakékoli politické a společenské angažovanosti, jak v soukromém životě, tak i v životě profesním. K tématu politiky, války apod. se Srđan Valjarević vyjadřuje spíše jen okrajově, či vůbec, což potvrdil v jednom z četných rozhovorů: „Na takové dotazy neodpovídám, nikomu. Mě politika nezajímá.“¹⁵ (přel. M. K.) I jednou větou však dokáže vyjádřit dosti jasně, co si o dané věci myslí. Neznamená to však, že by zůstal úplně bez povšimnutí. To, že se jako autor pohybuje mimo hlavní populární vlnu, samozřejmě nic neznamená, a tak i Valjarević má mnoho fanoušků a v různých rozhovorech se lze dočíst, že je do jisté míry i autorem kultovním. Hraje zde jistě roli to, na jaké autory a jaká témata se zaměřuje odborná kritika.

V tomto ohledu Valjareviće poněkud zastínil jeho vrstevník Vladimir Arsenijević, který na sebe strhl pozornost hned svým prvním románem **U potpalublju** (1994, V potpalubí).¹⁶ Krátký, leč emocionálně koncentrovaný román, vyobrazuje životy mladých Bělehrad'anů začátkem 90. let 20. století, kdy do zemí bývalé Jugoslávie vtrhla válka. Životy mladých nekompromisně naplnila beznaděj a

¹⁴ PANTIĆ, Mihajlo. *Aleksandrijski sindrom. Knj. 3, Ogledi i kritike o savremenoj srpskoj prozi*. Novi Sad: Matica srpska, 1999. Že je Srđan Valjarević autorem, který se pohybuje mimo hlavní literární proud, lze usuzovat zřejmě i z toho, jak málo prostoru je mu (nejen v této odborné publikaci) věnováno.

¹⁵ NIKOLIĆ, Aleksandar, Kulturna politika gasi knjizare. In: *Blic* [online]. 2008-12-07 [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <http://www.blic.rs/kultura/kulturna-politika-gasi-knjizare/9w84bwb>.

¹⁶ Hned tímto debutovým románem si Arsenijević získal pozornost kritiky a dostal za toto své dílo prestižní cenu NIN, která se uděluje za nejlepší román. Stal se tak jejím nejmladším držitelem. Toto ocenění je v srbském literárním světě považováno za nejvlivnější, protože její udělení pro daný román v podstatě znamená záruku bestselleru a pro autora slibný start kariéry.

mezilidské vztahy se vyostřily ve všech možných směrech. Téma ztráty perspektivy, ztracené mladé existence v důsledku války, bylo v 90. letech minulého století jistě velmi žádaným. Zvláště pokud se k těmto skutečnostem vyjadřoval mladý autor, čerpající z vlastní velmi živé zkušenosti.

Vzhledem k tomu, že Srđan Valjarević nikdy nebyl spisovatelem na plný úvazek, jeho tvorba není vskutku kvantitativní. Alespoň co se týče děl, která byla publikována. Nejvíce knih autorovi vyšlo v průběhu 90. let, tu poslední, *Lago di Como*, vydal v roce 2007. Valjarević od roku 1997 do roku 2001 pravidelně přispíval do deníku *Danas* a později do časopisu *Playboy*, knižně však od posledního románu není aktivní. Některé jeho knihy se však dočkaly postupně dalšího vydání v nakladatelství LOM Beograd (**List na korici hleba** 2011 a **Komo** 2015).

3.2.1 Debutový román **List na korici hleba**

List na korici hleba (1990, Lístek na chlebové kůrce) je jedna ze dvou knih, ze které bylo vybráno několik ukázek pro překladovou část této diplomové práce. Lístek na chlebové je debutový počín, kterým Srđan Valjarević roku 1990 vstoupil do literárního světa. Ať už byly důvody jakékoli, prošel tento debutantní povídkový román více či méně bez většího povšimnutí tehdejší srbské kritiky i čtenářstva. Do hledáčku publika i kritiky se tato kniha dostala znovu až v roce 2011, kdy byla znovu vydána, a sice v nakladatelství LOM.¹⁷

Už v tomto útlém svazku, sestávajícím se z různě dlouhých povídek, Srđan Valjarević naznačil, jakým směrem se bude ubírat i ve svých dalších dílech. Valjarević zde používá poměrně minimalistický a úsečný jazyk, do kterého tu a tam vetká krásně obrazově barevné věty.

Autor knihu napsal v pouhých 22 letech a v podobném věkovém rozpětí se pohybují i postavy tohoto povídkového románu. Příběhy propojuje postava Jakuba (za kterou, jak je zřejmé, se částečně skrývá osoba samotného autora), který čtenářům předkládá ať už zážitky své, nebo svých kamarádů, odehrávajících se

¹⁷ Nakladatelství LOM bylo založeno roku 1989 v Bělehradě a do roku 1996 fungovalo pod názvem HAOS. Zakladatelem a hlavním šéfredaktorem je Flavio Rigonat.

v různých etapách života (počínaje teenagerovskými léty a konče roky dospělého dozrávajícího 22 mladého muže). Je to kniha o dospívání, o samotě, o tom že život je jakoby rozdělen na škatulky a hlavní hrdina ani do jedné pořádně nezapadá. Snad o to ani moc nejeví zájem. O tom ale dospívání je, o vyčnívání z konformity, o hledání sebe sama. V tomto románu mají všechny postavy univerzální, společná jména, pro mužské představitele Emil, Oskar, pro všechny dívky je to Lýdie a pro hlavní postavu Jakub, jména, která odnikud nevyčnívají, zcela neutrální, nenesou ani národní či etnickou příslušnost. Jména totiž nejsou důležitá, důležitý je příběh, který chce autor sdělit. A to, co nám Valjarević předkládá, je velice autentické, bezprostřední, nestylizované, pravdivé.

Valjarević se zde nesnaží čtenářům podsouvat nijaké hluboké myšlenky, a o filosofování se nepokouší ani ve svých ostatních knihách. Povětšinou popisuje zážitky všedního dne a stejně tak popisuje obyčejné lidi. Sděluje pravdu bez jakéhokoli přikrášlování. Dívá se na svět střízlivě, avšak nikoli bezcitně. Valjarević se zabývá obyčejnými věcmi, se kterými se člověk střetává v každodenním životě. Vnímá svět takový, jaký je a on s tím nic nenadělá. Mihajlo Pantić se ke knize vyjádřil takto: „V románu *List na korici hleba* jsou zjednodušeným, útržkovitým a literárně autentickým způsobem popsána typická, obecná místa anonymního dospívání v Bělehradě, platná pro minulá dvě tři desetiletí. Stylizace těch míst (jde vlastně o odmítání umělé stylizace) ukázala, že autorovi šlo mnohem více o to, co nejsugestivněji postihnout každodenní zkušenosti (přesněji řečeno, urbánní prázdnotu těch zkušeností: a zde přichází názor marginálního jedince jako na zavanou), než o nějakou vysoce estetickou literární koncepci.“¹⁸ (přel. M. K.) Je otázkou, do jaké míry (a pokud vůbec) šlo mladému 22letému autorovi o vystižení urbánní prázdnoty. V té době se Valjarevićův zájem vztahoval spíše na přátele, dívky a restaurační zařízení. Těžko si lze představit, že spisovatel, který začal psát pro sebe a především kvůli sobě, se ve svých mladických letech nějak hlouběji zabýval čímkoli urbánním. Spíš se zdá, že Valjarevićovi bylo všechno tak nějak jedno. Pokud už je tedy tento autor označován za spisovatele typicky urbánní prózy, není to proto, že by se do této polohy sám záměrně stylizoval. O tom svědčí i Valjarevićova odpověď, kterou poskytl v krátkém rozhovoru s Bratislavem Nikolićem pro rádio B92 na otázku, že na začátku 90. let se na tzv.

¹⁸ PANTIĆ, Mihajlo. *Aleksandrijski sindrom. Knj. 3, Ogledi i kritike o savremenoj srpskoj prozi*. Novi Sad: Matica srpska, 1999. s. 197.

bělehradské urbánní nejvíce očekávalo od V. Arsenijeviće a samotného Valjareviće, kteří však své knihy vydávali málo, nebo vůbec a noví mladí autoři se objevovali jen zřídka: „Vždycky existují nějaký přehnaný očekávání... Nemůžeš dělit poezii, prózu nebo drama, na urbánní nebo rurální, nebo co já vím na jakou ještě. Ale podle toho, jestli stojí za to, nebo ne.“¹⁹ (přel. M. K.)

Drobnosti, smysl pro detail a věci všedního života, i to je jeden ze znaků Valjarevićova psaní. Valjarević píše o kráse malých věcí a jednoduchosti. I když Valjarević píše třeba i v podstatě o nezajímavých, banálních věcech, dokáže čtenářovu pozornost zaujmout barvitým a někdy i lyrickým popisem úplně obyčejných předmětů. Z obyčejné věci dokáže vytvořit objekt s příběhem. Připomíná čtenáři, že i to, čemu mnohdy nebývá pro svou všednodennost věnována pozornost (nejen věci, ale i vlastnosti), nebo je opomíjeno, má trvalou hodnotu.

3.2.2 Od poezie zpět k deníku

Roku 1992 vyšla Valjarevićovi jeho první sbírka básní **Džo Frejzer i 49 pesama** (Jo Fraser a 49 básní) a pro velký úspěch vydal o čtyři roky později další rozšířené vydání **Džo Frejzer i 49 + 24 pesme** (1996, Jo Fraser a 49 + 24 básní). Tak jako v próze, i zde Valjarević zpracovává témata všedního dne. Což se opět může zdát fádní, ale stejně jako ve své první knize, i zde autor potvrdil, že i o všedních tématech dokáže psát nevšedně. Opět používá poměrně strohý jazyk, doplněný o hovorovou bělehradskou srbštinu a tu a tam i prvky žargonu. Ani zde se autor nesnaží o nijakou vysokou estetiku, nebo přílišnou metaforizaci. Vše je psáno bez zbytečného přikrášlování, vše vyznívá nanejvýš autenticky. A to je možná ten fakt, který činí Valjarevićovu poezii zajímavou. Obě tyto sbírky byly označeny jako urbánní poezie, což autor v rozhovoru s B. Nikolićem komentoval takto: „Když jsem psal dodatečnějších 24 básní do druhého vydání Jo Fräsera, žil jsem zrovna na vesnici s jednou holkou, a v novinách nakonec vyšlo, že je to „urbánní poezie“, a to jsem to psal na vesnici a ještě

¹⁹ NIKOLIĆ, Bratislav: „Sittin´ On The Dock of the Bay“ – Srđan Valjarević. In: *Šminker* [online]. 2004 [cit. 2016-06-18]. Dostupné z: <http://sminkerijada.blogspot.cz/2014/06/sittin-on-dock-of-bay-sran-valjarevic.html>.

si u nějaký babky kupoval vejce a fazolový lusky.“²⁰ (přel. M. K.) Na téma urbánní se vyjádřil i v rozhovoru pro Blic s Željkiem Jovanovićem: „V mojí knize „Fraser“ jsou básně z vesnice...Nemám rád ten termín urbánní literatura, protože nevím ani o jednom z autorů, který jsem četl, že by byl urbánní. Pro mě to nic neznamena. Byl bych hrozně rád, kdyby si někdo z venkova přečetl to, co píšu, jen abych nebyl urbánní spisovatel.“²¹ (přel. M. K.)

Kniha, která následovala roku 1994, je kratší román **Ljudi za stolom** (Lidi u stolu). Dílo je opět napsáno v poměrně minimalistickém stylu, svou úsporností připomíná filmový scénář. Děj se odehrává kdesi v holandském Amsterdamu, kde se setkají dva známí, které spojuje minulost ve společné bělehradské partě a spojuje je i to, že oba odešli ze své domoviny, kterou postihla válka, hledat to, na co neměli ve své vlasti naději, hledat lepší budoucnost. I v této knize autor čerpá z vlastních zkušeností, neboť sám strávil v Amsterdamu několik měsíců, když zde během roku 1991 hledal pracovní příležitost.

Zimski dnevnik (Zimní deník) vydal Valjarević v roce 1995. V tomto útlém románu autor opět potvrzuje úspornost, s jakou používá jazyk. Jak napovídá název knihy, je tento román veden v deníkovém stylu. Autor však nepopisuje, čím se přes den zabýval, jak bývá u deníků běžným zvykem. Společně s Valjarevićem čtenář prochází ulicemi Bělehradu, které jsou popisovány tak, že má člověk pocit, že danou lokalitu důvěrně zná. Což knize zase dodává na věrohodnosti a opravdovosti. Valjarević čtenáře provede městem bez vytváření umělých iluzí, pohybuje se špinavými zimními ulicemi, chodí do kaváren a hospod, kde se setkává se svými vrstevníky, kteří tráví své dny podobně, jako on – osamoceně a bezútešně, bez vyhlídek na lepší zítřky, smíření se svým osudem. Tyto části knihy jsou psány téměř reportážním stylem, kromě datace dní je u jednotlivých částí uveden vždy i konkrétní čas. Mezi nimi jsou zařazeny úseky, do kterých poskytl Valjarevićovi příběhy, anebo části příběhů ze svého života; 40 lidí. Některé z dotazovaných autor do té doby ani neznal. Kniha obsahuje i šest textů, jakýchsi dotazníků, ve kterých odpovědělo šest odborníků z různých oborů na to, co Valjareviće zajímalo. Až na tyto delší pasáže má kniha velice svižný ráz. Druhé vydání z roku 2011 je rozšířeno o více než 50 fotografií

²⁰ Tamtéž.

²¹ JOVANOVIĆ, Željko: Sve će se znati kad sudija odsvira kraj. In: *Blic* [online]. 2000-04-08 [cit. 2016-06-18]. Dostupné z: <http://www.blic.rs/vesti/drustvo/sve-ce-se-znati-kad-sudija-odsvira-kraj/8s5wmch>.

Vesny Pavlović, což knize jistě také přidává na zajímavosti a posiluje autentičnost díla a jeho ilustrativní charakter.

Valjarević je ve svých knihách mimořádně otevřený a se čtenáři se tak dělí o velice intimní záležitosti svého života. Nejvíce je to asi vidět v jeho předposledním románu **Dnevnik druge zime** (2005, Deník další zimy), který vyšel přesně deset let po úspěšném vydání románu *Zimní deník*. Autor zde opět velice věrohodně deníkovým stylem vyobrazuje bělehradské ulice a obyvatele tohoto města. Zároveň i velmi upřímně a syrově popisuje nepříliš šťastné období svého života, kdy kvůli těžkým problémům s alkoholem téměř ochrнул a skončil tak na několik měsíců v nemocnici. Text této knihy je oživen i příběhy pacientů ze sanatoria, tyto části jsou pojaty formou básně, a současně může čtenář pozorovat postupný autorův návrat do běžného života. Možná proto, že Valjarević bělehradské ulice tentokrát procházel s oporou hole, dopadnou na čtenáře těžkosti života mnohem větší vahou než v předchozích autorových dílech. I přes všechny obtíže, které zde Valjarević popisuje, zanechá tato kniha ve čtenáři veskrze pozitivní dojem. Kniha předkládá nejvlastnější autorův postoj k životu: užívat si života, jak nejvíce je to možné. Stejně jako předešlý titul *Zimní deník* je napsána velice svižným tempem, je věcná a nenudí zdlouhavými popisy a nezatěžuje pokusy o hluboké filosofické myšlenky. Za svůj druhý deníkový román získal roku 2006 Srđan Valjarević cenu Biljany Jovanovićové.²² Kniha se také zařadila mezi deset nejlepších literárních děl z prostoru jihovýchodní Evropy.

3.2.3 Lago di Como, snad ne úplně poslední román

Druhou knihou, které je věnována překladová část této práce, je zatím poslední vydané dílo Srđana Valjareviće **Komo** (2007, Lago di Como), které se dočkalo dalšího vydání opět v bělehradském nakladatelství LOM roku 2015. Román sklídil okamžitě velký úspěch a kniha byla zařazena i do nejužšího výběru ceny časopisu NIN.²³ Získal

²² Cenu Biljane Jovanović od roku 2006 každoročně uděluje Srpsko književno društvo. Valjarević byl tedy prvním autorem, který tuto cenu obdržel.

²³ Vítězem tohoto ročníku se však stal Svetislav Basara. Pro srovnání s cenou Bank Austria Literaris, vítěz ceny NIN (údajně nejprestižnějšího srbského literárního ocenění), získá vítěz pouhých sedm tisíc euro.

však 2. cenu Bank Austria Literaris 2008.²⁴ Druhé a třetí místo tohoto ocenění zaručuje autorovi podporu při vydávání a distribuci jeho děl v zahraničí.

To, že Srđan Valjarević píše především o tom, co sám prožil, potvrzuje i v tomto svém posledním románu. A právě tato kniha vyvolává u všech čtenářů asi nejčastěji otázku, do jaké míry je autobiografická. Kniha se odehrává během jednoho podzimního měsíce v malém italském městečku Bellagio na břehu jezera Como. Stejně jako hlavní postava i Valjarević zcela neočekávaně obdržel roku 1998 stipendium od Rockefellerovy nadace. Byl pozván ke zmíněnému jezeru, aby zde v prostředí luxusní vily obklopené krásnou přírodou, mohl celý měsíc nerušeně pracovat na svém dalším díle. Autor tehdy pozvánku přijal, aniž by pořádně věděl, o čem bude psát. Vzal si však s sebou notes, do kterého si pravidelně vše zaznamenával a asi o osm let později skutečně napsal román odvíjející se na základě tohoto měsíčního pobytu. Valjarević tedy tento příběh nechal pořádně uležet, než se k jeho realizaci nakonec rozhodl. A byla by věčná škoda, kdyby si ho nechal jen pro sebe, neboť román *Komo* má spád a je skutečně velmi čtivý.

Forma románu má nejbliže deníkovému stylu, alespoň pokud jde o řazení textu. Jednotlivé kapitoly už jsou však mnohem obsáhlejší a autor je i více popisnější. To však neubírá na svižném tempu, kterým se vyznačují všechny Valjarevićovy knihy. Kromě toho, že znakem Valjarevićovy tvorby jsou téměř reportážní styl a věcnost, pozornost věnovaná detailům, daly by se jako další znak přiřadit i dlouhé procházky. Všechny autorovy knihy se z velké části odvíjejí během dlouhých procházek městem, nebo jako v Lago di Como, i přírodou. A stejně jako postavy předchozích jeho knih i zde hlavní hrdina tráví své dny po kavárnách a hospodách ať už sám, nebo s přáteli, a užívá si plnými doušky všeho, co mu život nabízí. A týmž způsobem využije i stipendium u jezera Como.

Ani v této knize Valjarević nijak výrazně, ba téměř vůbec, neřeší tehdejší vyostřenou politickou situaci ve své domovině. Této smutné kapitole srbských dějin věnuje nanejvýš několik vět. Zdá se, že lámat si hlavu filosofováním nad životem je

²⁴ Cena Bank Austria Literaris je sponzorská cena pro autory z východní a jihovýchodní Evropy. Vítěz získává vysoké finanční ocenění ve výši sto tisíc eur (je to i nejvyšší finanční ohodnocení pro spisovatele z této části Evropy). Cena však zapadá především do systematické podpory kulturních aktivit této instituce.

pro Valjarevičovy hrdiny ztrátou času. Času, který mohou využít tak, že budou žít život naplno a vychutnávat si vše, co člověku skýtá.

4 KOMENTOVANÝ PŘEKLAD

4.1 Překlad

4.1.1 Lístek na chlebové kůrce

9.

Oskar a Emil.

To jsou všichni, který znám, a všechny jsem si je rozdělil na Oskary a Emily. Ani jeden se tak nejmenuje, stejně jako se žádná nejmenuje Lýdie, a přece jsou všechny Lýdie a všichni jsou Oskaři a Emilové, takhle je to pro mě lehčí. Jednou jsi Oskar, podruhý Emil, a já jsem vždycky Jakub a ona je vždycky Lýdie a všechno je to jakoby jedna parta, všichni se znaj, i když se vlastně neznaj, ale hlavní je, že o sobě navzájem ví, a to stačí. To si pak říkám: jak je vzduch provoněnej kytkama, když jsem s ní, ona se směje, já se taky směju, hladíme se po ramenou, hlavně po ramenou, ale i po pažích a krku a rukou. A ve vzduchu vlastně ty kytky cejtit nejsou, ale voní, i když vlastně nevoní, ale měly by vonět, ale to už by teď stejně byla nuda.

Je to nanic.

Vzduch je cejtit po různých kytkách.

V jednu chvíli se Lýdie začne tulit a mazlit se, a pak je zas najednou protivná a všechno jí vadí, to je taky nuda.

Svatba? To je jako když se dusíš. A možná že ani ne.

Svatba je hlavně, jako když se dusíš.

Je to nanic.

28.

Výdrž?

To je když není nic tak, jak bych chtěl, když je mi hrozně, těžko, ale musím, a pak teda můžu. Jenom vydržet, nic jinýho. V takovejch chvílích dělám kliky, sedy, lehy, skipink, žvejším zápalky a odplivuju je do dálky, lámu rekordy. Ty věci se daj nějak naučit, to trénování vytrvalosti. Asi jako ve vězení, ve třídě, v nemocnici, kdekoli. Koukáš do zdi, zkoumáš její povrch.

Makej dál, Jakube.

Nepřemejšlej, nemachruj a makej, co ti síly stačí.

Nešel jsem ještě ani půl hodiny a už jsem přemejšlel, že se vrátím. Bylo ráno, tak osm, devět hodin, na zádech jsem měl batoh, nebyl ani moc těžkej. Šel jsem po pobřežní cestě, cestoval jsem podél mořskýho pobřeží a stopoval, ale nikdo nezastaví. Nade mnou byl jen hustej borovej les a dole pod silnicí chladný ranní moře. Přesouval jsem se z jednoho místa na druhý, potřeboval jsem ujít bezmála ke dvaceti kilometrům. Toho jsem se docela bál, tý dálky, i slunce. Už kolem jedenáctý tě to začne smažit, jako když se scvrkává kůže. Pak jsem si koupil v obchodě litr studenýho mlíka a vypil ho. Šel jsem dál, kouřil, poseděl a pak zase šel, až jsem konečně dorazil na místo. A tady někde jsem seděl s takovym dědkem, urostlym dědkem, kterej kouřil a mlčel. Já jsem taky mlčel. Vypadal dobře, jak si tak pokuřoval. Jako by se toho nechtěl vzdát. Vrásky měl hluboký a vypadal fakt pořádně, a unaveně. I kouř vdechoval se zaujetim. Na nohou měl zimní boty. Bylo léto.

„Kapesní nůž a cigarety musíš mít vždycky v kapse,“ říkal mi děda, a ten nikdy nenaříkal a taky neukazoval fotky. To byl mámin táta.

„Boty musíš mít vždycky nablejskaný, pokud je máš,“ říkal.

A tehdy mi dal zapalovač, předválečnej, zachovalej, ani škrábnutí, funguje bezvadně.

„Nóbl kousek, vidíš.“

Plamen asi šest centimetrů.

Tady jsem se učil, co je to vytrvalost.

42.

Malej Amos Krasavec

Nikdy jsem mu moc nevěřil, ani tomu, co se o něm povídalo. A vyprávělo se o jeho úderech, rychlosti a jeho obratnosti. Nakonec jsem uvěřil, vrazil mi pravej hák zespona přímo pod oko. Kůže mi rozkvetla. Ležel jsem, ale on na mě nesáhnul. Byl férovej.

„Fajn, Amosi...už ti věřim,“ řekl jsem. Byl jsem opilej a myslel si, že mám proti němu nějakou šanci a nevim, proč jsem si to myslel, když jsem neměl pražádnou šanci ani jinak v životě. Oskar mi říkal, ať se mu vyhejbám. Chytli jsme se u výčepu v hospodě hned u nádraží. Znali jsme se od vidění, často jsme se venku potkávali. Opilej jsem začal dorážet, provokoval ho, žvanil, jen tak, bez důvodu.

„Klídek, Jakube...jsi opilej,“ řekl mi.

A já se potácel, nadával a točil popelníkem na pultu.

A pak se to stalo. Oko mi zatáhnul jako roletu. Později jsme se zase potkali ve stejný hospodě.

„Čau Amosi,“ pozdravil jsem ho.

„Nazdar Jakube...ten večer si byl opilej.“

„Byl jsem opilej.“

46.

Tlustá Lýdie.

Všechno přeháněla.

Vařila přesolený jídla, kafe bylo přeslazený, z její pity s masem kapal omastek, z koláče se sypal cukr, moučkový cukr, jako prach, lítal na všechny strany. Ty koláče se ani nedaly jíst. Limonáda neosvěžila, i ta byla přeslazená.

Tlustá Lýdie mě často zvala na oběd. U ní byl talíř polívky jako tři talíře polívky. Řízek byl jako tři řízky. Salát byl jako louka se zelím. A sklenička vína po obědě byla láhev vína po obědě. Ráda při jídle mluvila. Jenomže ona nemluvila, ale křičela. A všechno snědla dřív než já.

S ní jsem byl vždycky celej rudej a dejchal jako člověk, co běží, utíká, a ne, co stojí na místě.

Když se smála, byly jí vidět všechny zuby, dolní i horní čelist, celej jazyk, jícen. Otvírala pusku jako okno, dokořán.

Dávala všechno, co měla, všechno, laskavost nejvíc. Ale i s tím přeháněla. Zasypávala člověka laskavostí. A já byl bezmocnej. Myslím bezmocnej před tou laskavostí.

Tlustá Lýdie.

Celá byla dvakrát větší, ve všem.

58.

Doma jsme nikdy neměli žádný zvíře.

Máma s fotrem byli proti. Hlavně fotr.

„Pes patří na dvorek...ne do baráku.“

Měli jsme jen mravence, a ty jsme zabíjeli. V kuchyni a koupelně nejvíc. Nakonec jsme si na mravence docela zvykli, ale i tak jsme je dál zabíjeli. Jednou, fotr odjel na služební cestu, a já domu přinesl kulatý žlutý štěně. Našel jsem ho na dvoře jedny fabriky, nahoře u hřiště. Kutálelo se po mým pokoji a sralo na koberec. Tak jsme ho se ségrou a mámou dali do proutěnýho košíku, aby spalo. Spalo, ale pořád utíkalo z košíku. Všichni se tomu štěněti smáli. Nakonec se fotr vrátil a máma štěně odnesla

do fabriky. Pak jsem na ulici našel pravýho irskýho setra. Měl i obojek a psí známku. Se sestrou jsme ho vykoupali ve vaně a nakrmili. Fotr dal inzerát do rádia, ale nikdo se nepřihlásil. Měli jsme toho psa potom v patře nad sklepem a celej vchod si ho zamiloval a krmil ho. Nakonec ho jeden známej ze sousedního baráku dal nějakýmu myslivci. Hrozně mě to naštválo a pohádal jsem se kvůli tomu, ale ostatní řekli: tohle je pro toho psa nejlepší. A to byl konec psů u nás doma. Pak jsem jednou našel hrdličku, ještě mladou, byla zima a měla zmrzlý peří. Donesl jsem ji domů a zabalil do deky. Nakrmil jsem ji a uložil do krabice od bot, kterou jsem vystlal trávou. Krabici jsem dal na okenní parapet a zajistil ji roletou, aby nespadla. Když jsem se ráno probudil, na parapetu nebyla ani krabice, ani hrdlička. Fotr tvrdil, že byla mrtvá, když ji našel. Byla tvrdá jako kámen, řekl. Krabici vyhodil do smetí a od té doby už u nás doma nikdy nebylo žádný zvíře, kromě hmyzu. A já přestal domů tahat všechno, co jsem našel na ulici.

Hodně dlouho po té hrdličce, v poslední třídě základky, cestou do školy, narazím ve sněhu na šedýho říčního racka. Byl promrzlej. Sundal jsem z hlavy vlněnou čepici a zabalil ho do ní. Donesl jsem ho do třídy, a když jsem profesorovi vysvětlil, o co jde, dovolil mi, aby tu zůstal, dokud nezesílí. Vysokej kámoš, co se mnou seděl v lavici, ho se mnou ho krmil. Pak jsem racka vyndal z čepice a promnul ho. Čepice byla úplně posraná. Rackovi už bylo líp. Peří mu schlo a racek se rozmachoval a byl pořád silnější. Začal pobíhat po třídě, pomalu se rozletěl. A sral všude a po všem. Bez milosti. Nakonec naletěl na okno, když se snažil vyletět ven. Pak si ho ten vysokej kámoš, co se mnou seděl v lavici, odnesl domů, bydlel totiž nejbliž u řeky. Každý den mi o rackovi referoval.

Až jednoho dne řekl: „Otevřel jsem okno a vyletěl... namířil si to ke kopci, pak to ve vzduchu obrátil a letěl k řece.“

Měli jsme radost, odletěl k řece.

83.

O spoustu let později jsem se vracel domů z ciziny, jel jsem vlakem a tou cizí zemí bylo znova Německo. Vlak jel přes Československo a tady ke mně do kupé

přistoupil jeden týpek. Měl kulatej červenej obličej a dva kufry, bylo vidět, že patří k těm lidem, o kterých se říká: veselá kopa. Bavili jsme se a pak mi prozradil, že je vekslák a že pašuje jenom láhve pravý ruský vodky, že na tom skvěle vydělává. Říkal, že má v obou kufrech jenom samý flašky, nic jinýho. Poprosil jsem ho, aby mi to ukázal. Otevřel nejdřív jeden, potom druhej kufr, ale nejdřív zatáhl závěsy, aby to nikdo neviděl, a já nemohl uvěřit, kolik těch láhví je. Já měl ve svym zelenym batohu jen tři konzervy džusu z izraelskejch pomerančů, který jsem vezl domů jako dárek. Ale i tak jsem tomu vekslákovi navrhl, abysme smíchali vodku s džusem a zkrátili si tak dlouho chvíli ve vlaku. Souhlasil a rychle jsme se opili. V Maďarsku nás pak chtěl průvodčí vyhodit z vlaku, protože jsme vadili ostatním cestujícím. Byli jsme dost hlučný a ukázalo se, že vekslák je i dost agresivní, když se napije. Často otravoval cestující na chodbičce, hlavně ženský a holky. No a pak nás nahlásili průvodčímu. Průvodčí dovedl policii a když nám dva maďarský fízlové v zelenym pohrozili, tak jsme slíbili, že už bude všechno v pohodě. Vekslák se vyděsil, že mu přijdou na tu vodku, ale pak se uklidnil. Popíjeli jsme ji dál, i když džus nám už došel, potom vekslák usnul, já taky usnul, probudili nás na hranici. Dalo jim mnohem víc práce vzbudit mě než jeho. Seděl jsem na svym místě, měl jsem kocovinu, když jsem si všiml, že celníci vedou veksláka s sebou. Vyšel jsem na chodbu a otevřel okno. Vekslák mě viděl, zamával mi a usmál se. Vrátil jsem se do kupé a spal až do Bělehradu. Na nádraží jsem si koupil noviny, abych se podíval, kdo je první v tabulce. Fotbal už mě sice nezajímal, ale tenhle zvyk mi zůstal. Jsme ve finále domácího poháru. To je dobře.

Alkohol, čokoláda a ovocný šťávy zdražily o čtyřicet procent.

Oskar koupil v tržnici psa, malýho hnědýho vlčáka. No, možná že to ani není vlčák. Ale i tak ho koupil, stál pět kilo rajčat.

98.

To se mi tehdy se Emil přiznal, že ještě pořád rád jí a žvejká holuby z nosu. Ale jenom ty tvrdý, zelený.

„Ty jsou dobrý...slaný,“ říkal.

Myslel to vážně. Bylo mi z toho nanic. Zkoušel jsem na to nemyslet, ale i tak se mi z toho zvedal žaludek. Z vodky jsme přešli na víno. Nádrž byla plná benzínu. Za volantem sedělo čím dál víc ženskejch.

Nedlouho potom mi volala Lýdie.

„Budu se vdávat,“ řekla.

„Za koho?“

„Toho neznáš.“

Stalo se to takhle. Nejdřív se Lýdie zapsala na ekonomickou fakultu, čímž překvapila všechny lidi, který ji znali. Lýdie totiž byla celkem vzato praštěná. A rozhodně nebyla na ekonomii. Potom, aby rychleji skládala zkoušky, odjela do ticha a klidu, mezi seno a krávy, do rodný vsi svojí mámy. Tam se učila a připravovala na zkoušky a jezdila na fakultu jen kvůli nim. Každěj předmět dala na výbornou. Potom seděla u sebe doma a rovnala po pokoji svoje věci, všelijaký, a říkala: „Tohle je moje...to jsou věci, který patří mně, já je vlastním.“ Rovnala věci ze skříně, fotografie, šaty, boty, knihy, módní časopisy, fixy, šuplík se šminkama, voňavky, černý spodní kalhotky, svázaný deníky, ozdobný keramický nádobky, starý hadry a smotaný koberce, taky jeden starej květináč, kterej dostala od nebožky báby, přenosnej šicí stroj, tašky a kabelky, náušnice a náramky, svíčky, taky jednu krajinku, kterou sama namalovala na karton, budík, kterej dostali její rodiče, když se brali, malý kolečko ze svojí první tříkolky, a ještě tu byly věci, který byly v jednom kufru a nebyly roztríděný, proto je nedala na seznam. Každěj den Lýdie připisovala na ten seznam věcí, který má, nový serepetičky a harampádí, který nacházela a přivlastňovala si je. Takhle trávila dny, když nemusela na fakultu. Pokaždý, když si přivlastnila nějakou novou zajímavou věcičku, hlásila mi to telefonem. Takhle si od příbuznýho vzala obrovský zaprášený vybledlý stínidlo na lampu a pozvala mě, abych si ho prohlídl a řekl, jestli se mi líbí. Líbilo se mi. Potom přinesla flašku hruškovice, kterou nalila do dvou idiotskejch sklenic, ze kterejch se ale vůbec nedalo pít. Vypadaly jako malý miský.

„Přines mi nějakou normální sklenici... tohle je jako když piju z popelníku,“ řekl jsem.

„Co je... co se ti nelíbí?“ řekla.

Lýdii nechápala řůru věcí, a tak jsem jí to musel vysvětlovat. Hruškovice tekla na triko Lýdii i mně. Přinesl jsem si hospodskou dvoudecku a nalil si do ní. Lýdie dál popíjela hruškovici z popelníku a nechtěla se bavit. Urazil jsem ji.

Líbil se mi ten koberec se serepetičkama. Podobal se na ženskou.

Pak zase Lýdie odjela na venkov chystat se na zkoušky, a když se procházela po louce, potkala jednoho mladýho kluka, co kosil jetel, a zamilovala se. Sice mě ta historka moc nezajímala, ale vyslechl jsem ji do konce. Byl jsem jedinej, kdo Lýdii poslouchal do konce. A tak mi Lýdie oznámila, že se vdá i že nebude svatba. To mi řekla a odešla.

Jo, Lýdiino vdávání bylo docela zvláštní.

Tak nějak svým způsobem zvláštní. Moc mi ty její vdavky nebyly jasný, ale to mě zas až tak moc netrápilo a ani se mě to netýkalo.

Já jsem pro obyčejnost. Jen pro to nutný a jednoduchý.

99.

Ještě dávno před Lýdií, takhle zvláštně odešel Emilův děda. Dědovi Emila bylo skoro devadesát let a jedný noci opustil dům, autobusem odjel do jednoho městečka, tam si najal jednolůžkovej pokoj, dva dny tam spal a třetího dne zemřel. A pak ho zase vrátili a pohřbili a nikomu nebylo jasný, proč opustil dům.

Fakt zvláštní.

109.

To bylo tehdy, když se Oskarově ségře zaleskly chloupky nad kalhotkama. Byl červen a k bazénu chodilo celý město. Lidi byli čím dál opálenější. S Oskarem jsme se povalovali v chládku. Chvíli na terase, chvíli v jeho pokoji. On se díval na lidi, který občas venku prošli, nebo...řekněme na nebe. Já se díval na prdelku jeho ségry a dával

bacha, aby si toho nevšimla. Dokud se jí nezačali lesknout chloupky, vůbec jsem si jí nevšimal, ale to spíš z ohledu na Oskara. Ale jakmile se jí tam zaleskly, bylo hotovo. Nemohl jsem za to. Jeho ségra byla starší a dost rozmazlená. Furt po baráku fňukala a všechno jí vadilo. Pak si koupila plavky a celý dny se promenádovala po bytě a za boha se nemohla rozhodnout, jestli půjde k bazénu. Z jejího zadku a nohou jsem bláznil. Obličej a prsa už mě braly míň.

„Co říkáš na moje plavky?“ ptala se především mě.

„Super.“

„Jak v nich vypadám?“

„Fantasticky.“

„Nekecej, myslim to vážně.“

„Nekecám... vypadáš dobře,“ zněla odpověď.

Oskara jeho ségra strašně vytáčela. Nemohl se na ni dívat a nemohl ji ani slyšet. Já se na ni teda díval. Zadeček se jí v kalhotkách natřásal, jako dva balonky naplněný vodou. Byl pevněj, a nohy měla taky dlouhý a pevný. V kalhotách mi z toho bouřilo. Natejkal a dral se nemilosrdně ven. Musel jsem překřížit nohy.

Takhle jsem z Oskarovy ségry šílel celej červen.

To byla doba. Dal jsem výpověď ve firmě. Zašel jsem na pivo a bílý víno. A i toho jsem měl už dost. Potřeboval jsem se uvolnit, abych si zase mohl sednout a oprášit psací stroj. Jenže tu byl ještě jeden problém. Ten románek se nedalo napsat doma. Bylo léto a všichni pleskali pantoflema, chodili polonahý a ufuněný. Bylo vedro. Táta mi seděl za zádama a listoval v časopisech. Rozvalil se u mě v křesle. Čórnul jsem mu dvě cigára a on se mi teď takhle mstil. Ani náhodou, že by se z křesla zvedl. Dělal to naschvál. Já na tu hru přistoupil a dělal, že si ho nevšímám. Coural jsem po kvartýru, cucal zápalky. Bylo to kdo s koho. Znova jsem si zase sedl a přemejšlel. Pak jsem zase vstal, dostal chuť na jabko. Žádný jsem ale nenašel, ani na terase, ani v kuchyni, nikde. Nikde žádný nebylo. Ani jedno. Pak jsem šel na záchod a čural. Slyšel jsem v předsíni otevírat dveře. Byl to táta, vyšel z pokoje a prošel kolem záchodu. Možná to skončilo remízou, ale i tak jsem se cejtil jako vítěz. Byla to tichá válka.

Nechtěl, abych seděl doma a psal. Chtěl, abych si našel nějakou práci. Překousl jsem i to a vyrazil jsem ven.

A tam jsem potkal Oskara. Zrovna se chystal odjet. Jel na dva měsíce ven z města, odpočinout si.

„Hele, pučil bys mi na měsíc bejvák... potřebuju dodělat románek?“ zeptal jsem se.

A Oskar odpověděl „V pohodě, přijď si zejtra pro klíč...“

Když jsem si přišel pro klíč, seznámil jsem se s Oskarovým fotrem, kterej bydlel poblíž. Prohlídl jsem si byt ještě jednou. Byla to garsonka. Víc jsem ani nepotřeboval.

110.

Byl červenec ráno a nesl jsem si věci k Oskarovi do garsonky. Hned u okna byl stůl, venku před oknem ořešák a na něm a kolem něj spousta listí. Příjemně stínil. Usadil jsem se na židli a položil a otevřel psací stroj. Bylo ticho. Viděl jsem před sebou všechny ty Emily, Oskary, Lýdie, Bělehrad, cigára, popelník, kafe, několik knížek, psy, trolejbusy, kapesní nůž a psací stroj.

Pustil jsem se do práce. Už ticho nebylo.

„Slyším jenom, jak bušíš do stroje,“ povídá mi Oskarův táta.

Měl jsem na sobě zelený triko s obrázkem plachetnice na zádech a nakrátko ostříhaný vlasy. Oskarův táta pro mě znamenal podporu, ale i závazek. Odpoledne mi nosil kafe, bavili jsme se o lidech, mladejch i starejch, o životě. S ním se dalo mluvit. Jemu jsem nemohl kecat, že píšu, do stroje jsem musel bušit každý den. Natahoval jsem Oskarův budík, mouchy bzučely a narážely na okno, komáři mě štípali do krku a do nohou, pivo jsem popíjel jen večer, kouřil jsem a na záchodě četl komiks „Charlie Braun“ v angličtině, jakože se tak naučím jazyk. Taky jsem nabídl Oskarovo tátovi, že mu pomůžu s úklidem dvora, několikrát jsem se na psaní vybodl a šel s Emilem na

pivo, nebo se pobavil s jednou sladkou buchtou ze sousedství a učil ji t'ukat do stroje, potily se mi nohy v teniskách, tak jsem chodil bos, trochu se povaloval na Oskarově široký posteli a párkrát mě to úmorný horko děsně uspávalo. Tenhle červenec měl grády, lidi seděli venku a nezavíraly se domovní dveře. Možná se moje druhý já narodilo v červenci, červenec jsem měl v krvi, a červenec byl ten pravej měsíc na psaní románů.

Nakonec jsem to vypiplal. Románek byl hotovej.

Došly slaný kreky. Už nebyl žádněj tavenej sejra, žádněj chleba. Ani sardinky.

Vyšel jsem ven a měl hlad. Bylo hotovo.

Sklonil jsem hlavu. Viděl jsem ohlodanej lístek na kůrce chleba. Koukal jsem na chleba, byl připraveněj, že ho čapne holub, nebo nějakej jinej pták. Pak jsem koukal na lístek z ořešáku. Vypadal líp než ta chlebová kůrka.

Pět zastávek devatenáctkou ven z centra byla lednička plná jídla, máma a táta. Byla to moje mamča s fotrem, ale sestra tu nebyla. Tam už jsem nemohl.

Zahnul jsem doprava.

Tam na mě čekali Emil a pivo.

4.1.2 Lago di Como

1.

Bylo úterý, začátek listopadu, slunečný teplý den, a vůbec jsem přesně netušil, kvůli čemu, proč, ani jak se to vlastně stalo, tenkrát jsem fakt nic nevěděl, ale už to tak bylo, byl jsem na palubě letadla směr Curych, seděl jsem na svém sedadle v letadle švýcarské letecké společnosti. V Curychu jsem měl přestoupit na letadlo do Milána. To jsem věděl. V Milánu na mě měl čekat řidič, kterej mě měl hodit do místa Bellagio u jezera Como. To bylo všechno, co jsem věděl.

Měl jsem pas s italským vízem, který jsem bez problémů dostal v Bělehradě, u sebe něco málo peněz a v kapse pozvánku od zahraniční nadace, pro kterou jsem tehdy ještě pořád byl jen nějaký mladej autor ze Srbska, který bylo v zoufalym stavu a kde život nebyl lehký. A nevím jak, a ani jsem na to nikdy nepřišel, ale dostal jsem od nich stipendium, abych strávil měsíc u Lago di Como a tam v klidu ničím nerušen pracoval a psal. Taková byla jejich představa, ne moje. Tehdy mě nějaká práce a psaní v klidu nezajímalo. Tehdy mě nezajímala vůbec žádná práce. Vydávat knihy už jsem neměl v úmyslu. Je pravda, že to v Srbsku bylo hodně těžký, bylo to strašný, ale pro mě zas tak moc ne, dalo se to přežít, to můžu říct, občas jsem dělal různý práce, a žil jsem, to mi šlo. Jen občas jsem psal krátký povídky pro jedny noviny, z toho jsem platil nájem, jedl a pil, hlavně pivo, a vůbec jsem nějak žil, ale z psaní nejmíň. Psal jsem i něco jen tak pro sebe, do obyčejnejch malejch sešitů, ale s tím jsem neměl žádný úmysly, a už vůbec ne ambice. A když mi nečekaně od Rockefellerovy nadace přišla pozvánka k jezeru Como, řádně jsem ji vyplnil a na jejich otázku, co tam budu dělat, jsem odpověděl, že budu psát román. Pil jsem pivo, zatímco jsem psal krátký koncept toho románu, všechno jsem si vymyslel, a můj kamarád Vlada to všechno přeložil do angličtiny a pak si s nima ještě místo mě nějaký čas dopisoval a mým jménem jim poslal zpátky ten formulář. Já mu zatím dělal společnost, pil pivo a učil se od něj anglicky. Nečekali jsme dlouho, přišla oficiální pozvánka a já mohl vyrazit. Lidi tehdy nepřetržitě odcházeli ze země. A i jinak, pořád a odjakživa, lidi tuhle zemi opouštěli. Já odcházel jen na měsíc a můj kamarád Vlada byl ten, kdo to všechno zařídil.

Na letišti jsem odevzdal bágel, ale vůbec jsem si nebyl jistý, co všechno jsem si vlastně sbalil. Byl jsem opilej, když jsem se pakoval. Vybavil jsem si akorát věci, o

ktorejch už jsem věděl, že jsem je zapomněl: nějakou knížku, adresy některých lidí, pár hygienických potřeb, to na beton, a pak jednu bundu a svetr. Ale věděl jsem, že až se ubytuju, tak se teprve ukáže, jestli jsem zapomněl ještě něco dalšího. Takže mi to bylo stejně jedno. Když jsem o tom přemýšlel, měl jsem kocovinu. V letadle jsem poslouchal nějaký dvě holky, co seděly přede mnou, letěly do Švýcarska. Pochopil jsem, že jedna z nich je zpěvačka a že tam zpívá po hospodách, kde se scházejí „naši lidi“. Ta zpěvačka říkala: „Už jen čtyřicet tisíc franků a pak už budu mít všechno, dům s garáží, auto, bazén, úplně všechno...“

Chtělo se mi hrozně spát, mžoural jsem a přemýšlel o tom, že je stejně dobře, že se v životě občas stanou takovýhle nečekaný věci, bez nich bych se jinak asi zbláznil. Určitě bych se zbláznil. Minulou noc jsem byl s kámošema v hospodě, na Bulváru u tržnice, pili jsme, ostatně jako vždycky, ale teď mnohem víc, měli jsme taky důvod, vydával jsem se na cestu a museli jsme se rozloučit; v té době málo kdo z nás někam jezdil, nebyli jsme z těch, kterejm by se chtělo cestovat a neměli jsme na to ani peníze, a tak jsme pili dlouho do noci. Když jsme se loučili, jeden kamarád za mnou vytil kýbl vody. To pro štěstí. Na to jsem si vzpomněl v letadle, a zrovna když jsem se rozpomínal na předchozí noc, ta zpěvačka, co seděla na sedadle přede mnou, pronesla: „Seru na něj, stejně se s tou svojí nerozvede...“ Myslela nějakýho chlapa, o kterým se bavila se druhou spolucestující.

Letuška přinesla jídlo v plastový krabičce, požádal jsem ji o pivo, řekla, že pivo nemaj, jenom džusy, vodu, čaj a kávu. Řekl jsem, že bych si fakt dal to pivo a že peníze nejsou problém, zaplatím to. A to pivo bych si vážně dal, byl jsem hrozně přejetej a pivo by mi udělalo dobře. Bavili jsme se anglicky. Znova mi zopakovala, že pivo nemaj. Řekla, že mi může dát nějaký prášky, jestli se bojím lítání. Byl jsem po opici a děsilo mě všechno, stačilo mi jen to pivo, to jsem jí taky řekl, a že rozhodně nepotřebuju žádný prášky, že mi pomůže jedině pivo, ale ona na mě jen udiveně zírala. Pak mi řekla něco německy a odešla. Vrátila se s jedním kolegou, vysokej chlápek s fousama, a ten se mě zdvořile a s úsměvem anglicky zeptal, jestli mám nějaký problém.

„Nemám žádný problém, vůbec žádný, jen bych si rád dal pivo.“

„Pokud vážně chcete nějaký alkohol, máme bílé víno, whisky a vodu, ale za to se platí.“

„S penězma není problém, ani s alkoholem. Ale mám děsnou kocovinu a pivo by mi vážně pomohlo“ řekl jsem upřímně.

Zasmál se. Řekl něco německy letušce, která stála vedle něj a ta se taky zasmála.

„Á, kocovina. Mně taky pomůže pivo, když mám kocovinu. Mohl bych vám sehnat pár láhví Heinekenu.“

„Kdybyste mohl tři láhve, bylo by to super.“

„Nechcete raději víc?“

„Ne, ne. Tři budou určitě stačit.“

„V pořádku, zařídíme to... přeji příjemný let,“ řekl a zase se usmíval.

„Děkuju.“

Dostal jsem tři flašky piva, zaplatil je, a pak už bylo všechno opravdu v pořádku. Potom už se na mě usmívala i ta letuška. Jednu flašku jsem vypil hned, pak jsem snědl to jídlo z plastový krabičky, a pak jsem popíjel druhý pivo. Uvolnil jsem se. Letadlo letělo. Pozoroval jsem mraky, bylo jasno. Let byl klidnej. Vypil jsem i třetí láhev a letadlo přistálo.

Na letišti v Curychu jsem neměl moc času, asi dvacet minut jsem byl v letištní hale, a byl jsem asi jedinej bez mobilního telefonu. Samý zaměstnaný lidi, alespoň mi tak všichni připadali, anebo jen prostě zabíjeli čas telefonováním, vyjde to nastejno. Nudil jsem se, třikrát jsem šel na záchod: jednou jsem vykonal potřebu, dvakrát jsem se jen tak napil a umyl si ruce. Když jsem potřetí, naposledy, vycházel ze záchodu, několik těch zaměstnanejš lidí mě sledovalo. Nikdo nemá rád, když se někdo chová jinak, především ne na letišti, i když důvod tu je: terorismus, bomby, to mě napadalo, anebo se lidi vážně bojí létat. A to jsem šel jenom z nudy třikrát na záchod, to není zas tolik. Brzo nato jsem nastoupil do letadla, letadlo vzlétlo, vypil jsem jednu minerálku a letadlo přistálo na letišti Malpensa blízko Milána. Byl to kratičkej let. Popadl jsem bágel, pasovou a celní kontrolou jsem prošel v pohodě, ukázal jsem pozvánku z nadace a všechno bylo ok. Samozřejmě že bylo všechno v pořádku, byla to přeci Rockefellerova nadace. Čekal na mě člověk s tabulkou: centrum Bellagio. Pod tím bylo velkými písmeny moje jméno a příjmení. Mávnul jsem na něj, přišel ke mně a sehnul se, aby mi vzal tašku.

„Ne, to je v pořádku, vezmu to sám,“ řekl jsem mu.

„Ne, ne, to je moje práce,“ řekl mi on.

„No, to je v pořádku, ta taška není těžká, to fakt není problém.“

„Ne, promiňte, to je moje práce,“ řekl vážně.

Tak jsem ho nechal. Vzal tašku a hodil si ji přes rameno. Ukázal mi, kudy mám jít. Poprvé v životě jsem si, když jsem tak šel za tím člověkem, kterej mi nesl věci, připadal hloupě a stejně jako pán. To znamená fakt hloupě. Ale nebylo to tak hrozný, jako bysme si jen na něco hráli, přetahovali se o tu tašku. Když jsme došli k autu, podržel mi dveře a já se usadil. Sedačka byla jako ta v letadle. Pohodlná. Jeli jsme asi hodinu a půl, už byla úplná tma, padla hustá mlha a drobně pršelo. Nebylo vidět nic jinýho než ostatní auta a jejich reflektory. Párkrát jsem zadřímával a zachytil řidičův pohled ve zpětným zrcátku. Myslim, že mu moje chování připadalo divný. Alespoň tak mi to připadalo, protože mi hlava padala únavou. A možná že očekával úplně někoho jinýho, staršího. Za celou dobu jsme ani nepromluvili, jen když jsme dorazili na místo, řekl:

„Tak, tohle je Bellagio.“

„Hezký místo, vypadá to tu pěkně.“

Nemělo to žádněj význam, musel jsem to prostě říct, i když to byl nesmysl, protože nebylo nic vidět. A podobně nesmyslněj byl i náš rozhovor. Byla už úplná tma. Velkej tmavej kopec, střechy domů, dala se tušit temná hladina jezera Como, vidět bylo jen matný pouliční osvětlení. Byla noc a venku už nebyly žádný lidi. Přijeli jsme k úpatí toho velkýho kopce, projeli jsme ohromnou ocelovou vstupní bránou, která se za náma okamžitě zavřela, a zastavili jsme u velký vily, na který stálo Vila Maranezze. Tady na mě čekala paní Bella, jak se mi představila, drobná starší ženská s krátkýma vlasama, správkyně domu a vlastně správkyně celýho kopce. Představili jsme se. Ukázala mi pracovnu v přízemí a potom jsme šli do patra, kde byl můj apartmán, kterej mi měl patřit celej měsíc. Pak mě pozvala na večeři do hlavní vily, Vily Serbelloni. Popsala mi, jak se nejsnáz k vile dostanu a odešla. Všechno šlo hrozně rychle. Ubytoval jsem se, odložil jsem tašku. Můj pokoj byl úplně bílej, všechno v něm bylo bílý, postel, vestavěná skříň, zdi, křesla. Vypadalo to dobře. A vonělo to tam po levanduli. Nebo jako mátovej čaj. Nebyl jsem si úplně jistěj. Převlíkl jsem se a šel do tý hlavní Vily Serbelloni. Tam mě obsloužili, podával se řízek, rejže a mrkev, k tomu jsem si dal několik skleniček červenýho vína a několik sklenic minerálky. Měl jsem i vlastního číšníka, kterej říkal, že nemusím nijak spěchat, tak jsem ho ještě poprosil o víno, a zatímco mi dolíval, vysvětlil mi, v kolik hodin se servírujou jídla, ale že si to za pár dní zapamatuju a nebudu potřebovat ničí pomoc. Rozloučili jsme se a já se vrátil do svýho apartmánu.

Byl jsem rád, že jsem si nezapomněl svůj malej tranzistorák, šel jsem do koupelny, naladil stanici s nějakou fajn hudbou a lehl jsem si do vany s horkou vodou. Natáhnul jsem se. Vana byla delší než já a tak jsem se mohl i trochu ponořit, odstrčit se nohama, abych byl v teplý vodě celým tělem. V životě jsem příliš často nevěděl, co se sebou a teď jsem si tak říkal: tak, teď uvidim, jak vypadá život v tý Vile Maranezze u Lago di Como.

Potom jsem se rozvalil na velkou postel pro dva, ladil stanice na rádiu a na dlouhejch vlnách našel nějakou chorvatskou stanici. Hlásili, že bělehradskej Partizan porazil záhřebskej Zagreb v basketbale, což mi bylo celkem jedno, kromě toho, že jsem rozuměl každému vyslovenému slovu. Byla to moje řeč. Rozuměl jsem každému slovu, to nemohla změnit žádná válka...A tak jsem poslouchal nějaký chorvatský moderátory a muziku, potichu, a přitom jsem usnul.

To je jedna z těch zvláštních věcí, když máš malej tranzistorák, kterej si dáš na hrud', nebo blízko k uchu a máš tak pocit, že ti někdo něco šeptá, je jedno v jakým jazyce, a uspí tě to.

2.

Spal jsem dlouho, do desíti. Byl jsem ještě utahanej z předchozího dne a z cestování, tak jsem si pořádně pospal. Všechno se to stalo tak rychle, že jsem nakonec úplně vystržílivěl. Všechno bylo úplně nový. Tak jiný. Všechno dokonce bylo jinak cejitit. Bylo to takový čistý. Slyšel jsem, jak někdo odemyká dveře. Vešla uklízečka a ptala se, jestli tu někdo je. Rychle jsem se otočil na bok a předstíral, že spím. Tiše vyšla. Snídaně se podávala do devíti hodin, už tehdy jsem věděl, že za celej měsíc nebudu schopnej vstávat tak brzy, abych snídaně stíhal. Všechno hrálo proto, abych nemusel brzo vstávat. Sešel jsem do pracovny, uvařil si kávu a sedl si ke stolu. Otevřel jsem okno a díval se na veliký, teď už modrý jezero, na obrovskej zelenej park Vily Serbelloni a na bílý vrcholky šedivých hor v dálce, který přesekávaly hustý tmavý mraky. Všude bylo tolik barev. Vzduch byl vlhkej a všude panoval klid a takový ticho. Zesílil jsem malej tranzistorák, našel jsem nějakou italskou hudební stanici a pil jsem kávu.

Najednou mi všechno připadalo takový zvláštní a směšný: seděl jsem sám ve studiu, jak nazývali pracovnu v přízemí vily, měl jsem tu počítač, tiskárnu, malou

knihovnu, především s encyklopediema, byly tu ale i jiné knihy, taky jsem tu měl kávovar a v lednici džusy a minerálky a mísu plnou čerstvého ovoce. Zapnul jsem počítač, pomalu jsem se rozpomínal, jak se s tím přístrojem zachází. Před několika lety jsem se na něm naučil psát, ale nakonec jsem stejně zůstal u psacího stroje, a úplně nejčastěji jsem psal rukou, propiskou, nebo plnicím perem Parker. Věc zvyku, ale taky otázka peněz, nikdy jsem si psaním nevydělal tolik, aby to stačilo jak na počítač, tak na něco jiného, co bylo pro život důležité. Všechno, co jsem si psaním vydělal, nějakou větší sumu, jsem utratil na dvě cesty. Jednu po řeckých ostrovech a touláním se po Aténách a Pireu, a podruhé jsem se s jedním dobrým kamarádem coural po Andalusii. To pro mě tenkrát bylo důležitější než počítač. Na nic víc psaní nestačilo. Raději jsem psal povídky plnicím perem, propiskou, vyťukával je na psacím stroji, psal do novin a vydělával na nájem. A když něco zbyde, někam odjet. Takže mi to teď přišlo směšný, postrádalo to smysl. Dlužil jsem měsíční nájem za garsonku v Bělehradě, do který beztak zatejkalo, a možná že teď v Bělehradě zrovna přšelo, a možná v tom malým bytě byla potopa, protože nebyl nikdo, aby rozstavěl hrnce a kýble, tam, kde kapala voda, ale nakonec mi to bylo vlastně celkem jedno. Nebyl to můj byt a nebylo tam ani nic cenného. Měl jsem ještě pár jinejch dluhů, nic velkého, ale byly to dluhy. A zatímco jsem na to myslel, díval jsem se ven oknem vily, díval jsem se na dvě vrány, který letěly přes park, přes nízký vršky plný olivovníků a vysokých cypřišů. Hned pod oknem rostl jeden pomerančovník, měl zelenou korunu a v ní se červenaly plody. Byl jsem od všeho tak daleko.

Ten den jsem šel vůbec poprvé na oběd do Vily Serbelloni. Seděl jsem u stolu s panem Mehudy Winterem, profesorem kompozice na hudebním ústavu Brandeis University v Americe, a paní Jarkin Riskulovou, profesorkou literatury z Kyrgyzstánu a hostující profesorkou na univerzitě v Římě, která, jak mi pověděla, zrovna pracovala na komparativní studii románu 20. století. Oholil jsem se, oblíkl si jediný sako, který jsem měl, učesal se a zasedl za velké kulatý stůl. Když jsem řekl, že jsem ze Srbska, profesorka z Kyrgyzstánu řekla, jak jí každý ráno něco zaskočí, a že si celá zmatená vždycky nejdřív pomyslí, co tu vlastně ve skutečnosti pohledává. Tak jsem řekl, že se mi dneska ráno stalo úplně to samý a že mě to nejspíš čeká celý budoucí měsíc. Profesor Mehudy, očividně upovídanej pán, podotkl, že je to tu v každým případě skvělý místo na práci i odpočinek. Já si teda vůbec nedokázal představit, že bych na takovém místě pracoval. Vyprávěl nám potom několik vtipů, i když mně nepřišel

žádnej z nich vtipnej, nebo jsem možná dost dobře nerozuměl, protože mluvil dost rychle a moje angličtina ještě nebyla tak dobrá. Dal jsem si skleničku bílýho a šel si ven zakouřit, protože vevnitř to bylo zakázaný. Aspoň to byla dobrá výmluva, jak uniknout ze společnosti v salónu a popíjení čaje a kávy.

Vydal jsem se na procházku po okolí, i když venku už bylo vlhko a chladno. Šel jsem po úzkých cestičkách lesem až na kopec, kde se nad Bellagiem tyčí věž, zbytek nějakýho starýho opevnění. V jednu chvíli jsem se tak trochu ztratil, teda spíš jsem se motal dokola a dvakrát se vrátil na to samý místo, u nějaký kašny. A že je bloudění známkou únavy, vrátil jsem se do svýho apartmánu. Ve studiu jsem si udělal čaj a na stole našel noviny *International Herald Tribune*. Jo, dostával jsem i noviny. Francouzskej fotbalovej klub Lyon porazil bělehradskou Červenou hvězdu 3:2, a v Kosovu zase trpěli civilisti. Odložil jsem noviny a sedl si ke stolu. Nějak se mi to nechtělo číst. Možná že by bylo lepší, kdybych něco dělal, ale na takovým místě se mi nechtělo dělat vůbec nic. Usnul jsem. Pořád jsem byl ještě unavenej z tý cesty. Už dlouho jsem nebyl na tak klidným a tichým místu. A tak jsem spal až do večera.

V půl osmý jsem šel na večeři. Kravata byla nutná, takhle mi to řekli. Omluvil jsem se, že kravaty nenosim. Navíc jsem měl jen jedinou, dost výstřední žlutou s červenejma puntíkama. Dal mi ji přesně pro takovýhle příležitost kamarád Chucky tu noc, když jsem měl rozlučku. Na muj vkus byla až moc křiklavá, takže jsem si ji nevzal, ale ze slušnosti jsem si aspoň zapnul horní knoflík u košile. Před večeří jsem si dal dvojitej bourbon, a pak další, a když jsem si chtěl dát třetí, číšník mi vzal sklenici a zdvořile mi řekl, že by bylo vhodné, abych si sedl ke stolu ve velkém sále společně s ostatními, protože se začne podávat večeře. Řekl jsem mu anglicky že: „V pohodě“, ale trochu jsem se bál, že tady asi bude problém s množstvím podávanýho pití. S tím číšníkem jsem se seznámil hned první večer, když jsem dorazil. Řikal, že jeho žena je Mad'arka a že jednou byli v Bělehradě a moc se jim tam líbilo. To tak, aby nebyl milej. Během večeře jsem vypil několik skleniček vína, dobrý červený toskánský, a on mi jen dolíval a usmíval se. Vysvětlil jsem mu, že to je totiž jedna z věcí, který v Bělehradě nemáme, dobrý vína, a že je to tak trochu moje slabost a že na mě tudíž s dolíváním nemusí šetřit. On na to jen kejnul hlavou, pochopil a usmál se. Jeden chlápek z Ghany, černocho samozřejmě, nám u večeře vykládal, že se zabývá výzkumem malárie a vysvětloval, proč je v některých africkéjch zemích nemožný zastavit její šíření. Nerozuměl jsem úplně všemu, ale stejně jsem ani moc pozorně neposlouchal.

Malárie. Pomyslel jsem si: já s tím jen těžko něco udělám. Naproti mně seděl jeden člověk, kterej na mě pořád zíral. Sledoval, jak piju jednu sklenici červenýho za druhou. Byl to nějakej starej profesor z univerzity v Torontu. Seznámili jsme se před večeří a já okamžitě zapomněl jeho jméno. Ale zapamatoval jsem si, že psal studii o Španělsku v 16. až 18. století. To mi říkal. Slušnej pán, možná že ani nikdy nikoho neviděl vypít víc jak jednu skleničku vína. Když jsem všechno dojedl a vypil, musel jsem si jít ven zakouřit. Pochopil jsem, že ze všech dvaceti hostů ve vile jsem jedinej kuřák. Ještě nikdy jsem se od druhejch tolik nelišil, a přitom mi všechno, co jsem dělal, připadalo úplně normální, kouření, popíjení vína, bez kravaty, sice v saku, prostě normálka. Jedinej kuřák. Aspoň to tak vypadalo. Jeden starší pán, co mě potkal v zahradě, se mě ptal, jestli mi venku není zima, a když jsem mu řekl, že jsem si šel zakouřit, hlasitě se zasmál. Kouřim už od šestnácti a nikdy jsem ani nezkoušel přestat, takže mi na tom nepřípadalo nic k smíchu. Jemu ale očividně jo. Zrovna to, že někdo mrzne venku kvůli cigáru. Proč ne, chápal jsem ho. Někomu to připadá jako blbost, pro mě to ale smysl má. Zvlášť na takovejch místech, jako je Rockefellerova zahrada, to pro mě má sakra smysl. Pak jsem se zas vrátil do salonu, kde všichni postávali a o něčem tlachali. Všiml jsem si, že v rohu stojí servírovací stůl s pitím. Vzal jsem si odtamtud láhev nějakýho koňaku a nalil si do skleničky. A pak jsem si vzal láhev i skleničku s sebou a celou ji vypil, zatímco jsem si prohlížel obrazy, nábytek a lidi, s některejma jsem v salonu dokonce hodil řeč.

Před spaním jsem zase ladil tranzistorák, chytil jsem Hlas Ameriky v srbsčině. Říkali, že kvůli právě zavedenému fašistickému zákonu o veřejnejch informacích, deník *Danas*, ve kterým jsem publikoval svoje povídky a texty od jeho založení až doteď, tiskli ho v Černý Hoře, ale na hranicích se Srbskem ho zabavili. Pak se stanice promíchaly a už jsem neslyšel, jestli se v souvislosti s tím stalo ještě něco. Možná že si budu muset hledat novou práci, až se vrátím do Bělehradu. Možná že bych si mohl najít i něco tady, mohl bych třeba hrabat listí v parku, to by se mi líbilo. Bejt zahradník. Jo, dobrý. Potom jsem poslouchal Rádio Monte Carlo, měli tam nejlepší muziku, a tak jsem, zase, usnul. Už potřetí za tak krátkou dobu. Chtělo se mi spát. Uspávalo mě to ticho kolem jezera i ve Vile Maranezze, ten klid, náhlá změna prostředí. Ta velká změna. Všechno bylo tak jiný, že jsem byl jako omámenej.

10.

Probudil jsem se s hrůzou, že bych mohl zůstat bez cigaret. Zbejvalo mi jich už jenom deset. I když nepatřím mezi silný kuřáky, nikdy nevykouřím víc než krabičku denně, stejně jsem se probudil vyděšeněj. Prostě u sebe musím mít vždycky cigarety. Rychle jsem se oblékl a šel do vesnice. Bylo kolem desátý dopoledne. Jak už jsem věděl, ve vesnici byly jenom dvě prodejny, kde se daly koupit cigarety. Spěchal jsem dolů do Bellagia. První obchod byl zavřenej. Dveře zamčený, spuštěný rolety, nikde žádná cedule. Říkal jsem si, že maj možná zavřeno, když je ošklivý počasí. Asi si to můžou dovolit. Nemohl jsem si hned vzpomenout, ve který uličce je ten druhej obchod, a tak jsem tam lítal jak šílenej. A ani jsem nepotkal nikoho, koho bych se mohl zeptat. Byl jsem nahranej, to by mi tak chybělo, ještě abych zůstal bez cigaret, blesklo mi hlavou. Měl jsem už jenom půl krabky. Cestou jsem viděl, že lékárna byla zavřená, a obchod, kde jsem si koupil kravatu, taky. Potkal jsem nějakou ženskou, ale vůbec mi nerozuměla. Když jsem se jí zeptal, kde se daj koupit cigarety, ukazovala mi, že žádný cigarety nemá, že nekouří. Byl jsem si rozhodně jistej, že dneska není ten den, kdy bych se rozhodl, že seknu s kouřením, to jsem v úmyslu vážně neměl. Pobíhal jsem všude možně. Za boha jsem nemohl najít ten druhej krám. Šel jsem kolem autobusový stanice, tak jsem se rovnou podíval, v kolik jede autobus do Coma, Milána, nebo nějakýho jinýho města. Tam jsou obchody určitě otevřený. Pro každej případ jsem si opsal jízdní řád. Pak jsem zašel do první ulice, a tam jsem viděl nápis Tobacco. Dveře byly otevřený. Bože, jak se mi ulevilo. Vzal jsem si karton Marlboro a teprve pak jsem se v klidu rozhlídnul po obchodě. Koupil jsem si ještě krabičku krekrů, dvě pohlednice a karton piva Tuborg. Naproti obchodu byl fotoateliér, výloha byla plná starejch černobílejch fotek. Na jedný byl Alfred Hitchcock, v Bellagiu byl přesně 12. září 1966. Zapálil jsem si cigaretu.

Když jsem se pomalu vracel do apartmánu a šplhal do kopce, všiml jsem si jednoho citronovníku. Spíš nížkej, asi tak mojí vejšky, na něm zelený kulatý plody. Jenom na jedný větvi už bylo zralý žlutý ovoce. Bylo chladno. Stál jsem na nějaký vyvýšenině, ale jediný, co bylo vidět, byly jemný obrysy temnejch vrcholků hor ve Švýcarsku. Vzal jsem jednu plechovku Tuborgu a otevřel ji. Nebe nad těma vrcholka byla ohnivě rudý. Jediný, co jsem odtamtud slyšel, bylo vytí nějakýho psa, nic víc. A když ten pes ztichnul, nebylo slyšet už vůbec nic, jen to, co jsem dělal já. Dejchal jsem ztěžka. To jsem dělal. Bolely mě nohy, jak jsem scháněl tabák, proto jsem

byl trochu zadejchanej. Ted' jsem to slyšel. Jak dejchám. Pil jsem pivo. Bylo studený vlezlý počasí, ošklivo. Ani tyhle boháči nemůžou mít všechno. I oni museli zůstat sedět ve svejch velkejch barácích.

Zase jsem nešel na večeri. Nějak se mi nechtělo. Zatelefonoval jsem z pokoje, že nedorazím. Neměl jsem hlad. Bylo vlhko, zima, a tak jsem seděl v pokoji, pil pivo a poslouchal znepokojující zprávy ze Srbska, z tý malý země, ze který pocházím, kde žiju, a kde jsme to všichni všechno posrali. To říkal tranzistorák, a to jsem si myslel i já. Hned jsem přeladil na jinou stanici. Ten tranzistorák, to je takovej zázrak. Jenom položim ukazováček na čudlík, kterým se ladí stanice, lehnu si, přivřu oči a točim tím tlačítkem. Různý jazyky, různá hudba, dálky... Pak jsem znovu uslyšel svůj jazyk, bylo mi z něj šoufl a tak jsem rádio vypnul. Oblíkl jsem se a zamířil do vesnice. Potkal jsem toho filozofa, Clarka M. Clarrise, stál pod jedním stromem. Měl na sobě žlutou větrovku a přes hlavu kapuci. Ruce založený za zádama. Pozdravili jsme se.

„Na procházce?“ zeptal jsem se.

„Ne,“ řekl.

„Je všechno v pořádku?“ zeptal jsem se ho, protože vypadal ustaraně.

„Ne. Nic není v pořádku. Neudělal jsem práci, co jsem potřeboval. Přijel jsem sem, protože jsem si byl jistý, že právě tady to vyřeším. A zítra už jedu domů“, odpověděl mi.

Víc už jsem se ho na nic neptal. Nechal jsem ho tu, pod tím stromem. Byl jsem rád, že už jsem se víc nevyptával. Vypadal fakt hrozně. Měl vážně nákej problém. Já potřeboval hospodu a nějakou jinou společnost. Šel jsem k Aldě, ale měla dneska volno, jak mi řekla holka, která to vzala místo ní. Tak jsem šel do „Sport“ baru. Bylo tam prázdnó, Augusto stál zrovna za výčepem, když jsem vešel.

„Viva Juve!“ křiknul.

Konečně jsem byl mezi svejma.

„Viva Duce!“ křiknul jsem.

Podali jsme si ruce a smáli jsme se. Hned jsem dostal flašku piva. Okamžitě jsme se spřátelili. Věděl, jak je pro mě, a můj život vůbec, Mussolini důležitěj, Augusto moc dobře věděl, že je mi úplně ukradenej, ale tak jsme se my dva bavili. Pili jsme až dlouho do noci. S Augustem to bylo rozhodně lehčí než s Aldou. Nemusel jsem mu nic kreslit, protože mluvil anglicky líp než já a to mi vyhovovalo.

„A jak se ti líbí v Bellagiu?“

„Dobrý. Nahoře na kopci je pěkně, rád se poflakuju těmahle uličkama a kolem jezera.“

„To ale není to samý. To jsou dvě různý věci,“ povídá Augusto.

„Jakto, že to není to samý?“ ptám se ho.

„Vesnice Bellagio a vrch Tragedia, to jsou dvě odlišný věci.“

„Jak jako?“

„Tak, vždycky to tak bylo. Nikdy jsem nahoře na kopci nebyl. Ani před válkou, jako dítě, ani teď, prostě nikdy. To jsou dvě věci,“ řekl.

„Nikdy jsi nebyl nahoře na kopci?“

„Ne,“ povídá Augusto.

Vůbec mu to nepřipadalo divný. Pořád jsem to nechápal. Bellagio bylo malý místečko a Tragedia velkej kopec nad ním.

„A chtěl by ses na ten kopec podívat?“ ptám se ho.

„Možná, jednou, abych viděl to moje Bellagio, jak vypadá ze shora, snad jen kvůli tomu. Ale je to soukromej pozemek, takže tak, to je jedno,“ řekl klidně.

Oba jsme pili pivo. On mi pak vyprávěl, jak tady v nějaký vesnici přímo u jezera Como zatkli Mussoloniho. Vyprávěl, jak se přestrojil, oblíknul si partyzánskou uniformu, ale stejně ho někdo poznal a zabránil mu v útěku. Ale to je prej jen jedna z historek, jedna z verzí, a že je jich víc.

„A který z nich věříš?“

„Jenom jedný. Itálie se měla dobře, když se dostal k moci a dokud vládl on, ale všechno šlo do hajzlu, když se spřáhnul s Hitlerem, tím idiotem. Týchle historce věřím. Tehdy jsem byl mladej, ale bylo mi dobře, mně, i mojí rodině, a všem, to si dobře pamatuju. Je mi fuk, jak zemřel a která verze je pravdivá. Je mi to šumák, byla to jeho vina. Žádnýho Hitlera nepotřeboval,“ řekl Augusto.

Mlčel jsem. Nic jsem o tom nevěděl. Nevěděl jsem, jestli má Augusto pravdu, ani jestli bylo Italům za Mussoliniho dobře. Nic z toho jsem neznal. Říkal, že v okolí je spousta lidí, co si myslí to samý a že se občas scházej, ale ne aby se bavili o politice, ale aby pili víno a vykřikovali o tom, jak byl Mussolini dobrej. I když ve skutečnosti to všem bylo celkem jedno. Aspoň tak to říkal.

„Promiň, trochu víc jsem vypil a moc kecám.“

„To je v pořádku, taky mám dost. Ale vážně si i teď myslíš, že byl dobrej?“

„Vážně, a budu si to myslet vždycky. Teď jsem trochu piclej, ale jednou ti to vysvětlím.“

„Viva Duce!“ zvolal jsem nahlas.

Augusto se zalknul a zakašlal, ale pak se zasmál. Zaskočil jsem ho.

„Viva Duce!“ křiknul a zasmál se.

Opili jsme se.

20.

Byla neděle. Zase svítilo sluníčko, ale bylo chladno. Přesně v jedenáct dopoledne jsem sešel k hlavní vchodové bráně k vrchu Tragedia. Tady byla i malá recepce, před kterou už čekala paní Bella. Scházel jsem po strmých kamenných schodech dolů, zatímco ona se na mě dívala, stroze, s rukama překříženýma přes prsa. Nepřemejšlel jsem nad tím, jestli je našťvaná. Bylo mi to jedno. Byla prostě vážná jako vždycky. Před bránou už čekali Alda, její máma Gianna, Augusto a Luigi. Hrozně rád jsem je viděl. Všichni vypadali skvěle, byli veselí a rozesmátý, a taky natěšený, to na nich bylo vidět. Čekali. Byli pěkně oblečení, upravený, hlavně Augusto a Luigi, v šatech, skoro svátečních, ale hodně odlišných šatech. Augusto měl červenou kravatu a dlouhý kabát krémové barvy, pod kterým bylo vidět tmavý klopý saka a růžová košile. Červená kravata byla to nejdůležitější. Luigi byl celý v černém, ulíznutý vlasy se mu leskly. Oba dva si nesli velkou papírovou tašku. I Aldina máma, se kterou jsem se teprve seznámil, byla vyfiknutá. Byla to sympatická malá tlustoučká paní, pěkně oblečená a v ruce nesla taky tašku. Stejně jako Alda, která na sobě měla tmavě šedý sako a úzkou černou sukni ke kolenům. Vypadala vážně hezky, pěkně, protože Alda byla hezká. Přivítal jsem se s nimi.

„To jsou vaši hosté?“ zeptala se paní Bella.

„Ano, ano, to jsou moji hosti, a taky hosti vily, jak jsem nahlásil,“ odpověděl jsem.

„Já ty lidi znám.“

„No výborně! Znáte moje přátele... to je vážně skvělé!“

„Ale na rozdíl od vás, já znám i jejich příjmení,“ řekla paní Bella a začala se konečně tvářit mile.

„Takže to znamená, že všechno je v pořádku.“

„Ano, všechno je v pořádku. My tu často nemíváme taková překvapení, ale nic se neděje, teď už jsou to naši hosté,“ řekla paní Bella.

Otevřela bránu a pozdravila se s mými hosty. Znali se. Nevěděl jsem, jestli byla taky z Bellagia, ale každopádně se bavila s Aldinou mámou celou dobu, než jsme došli k Vile Serbelloni. Evidentně se znaly dobře. Alda a já jsme šli spolu. Byla šťastná a já byl za to rád. Rozhlížela se po kopci, čas od času se ohlídl, aby viděla, jak vypadá Bellagio, jak vypadají střechy jejího rodného města.

„Co máš v té tašce?“ zeptal jsem se.

„Vino,“ řekla.

„A ostatní?“

„Vino, každé si přinesl svoje oblíbený vino.“

Prošli jsme se po kopci a potom jsme šli do vily na oběd, i když nikdo z nich nechtěl. Raději se chtěli procházet po kopci a co nejdřív se vydat na vršek. Řekl jsem, že se uvnitř nebudeme zdržovat dlouho, jenom se naobědváme, protože jídlo je tu dobrý, a zbytek dne že můžeme strávit nahoře na kopci. S tím souhlasili. No a nakonec se jim vevnitř líbilo, courali po chodbách, poprvé v životě tu vilu viděli zevnitř. Paní Bella dělala společnost Aldě a její mámě Gianně. Myslím, že nakonec byla ráda, že přišli. Všechno jim ukazovala a přitom tiše vyprávěla. Byli slyšet jenom Augusto a Luigi. To jejich hašteření nikdy nepřestávalo a neslo se jinak tichejma chodbama vily.

Mahatma čekal v salóнку s aperitivama. Podal mi skleničku s pitím, když jsem vešel a sobě taky trochu nalil tý samý whisky. Připili jsme si a on to do sebe rychle kopl, aby ho nikdo neviděl. Já jsem mohl pít v klidu.

„Co říkala paní Bella, když je viděla? Dělala problémy?“ ptal se Mahátma.

„Ne, naopak. Ze začátku sice byla trochu odměřená, ale pak bylo všechno v pohodě. Myslim, že je ráda. Zná se s nima, hlavně s Aldinou mámou, celou dobu je s ní,“ řekl jsem mu.

„Jasně že se znaj, tady se znaj všichni, a paní Bella bydlí v Bellagiu víc jak dvacet let. Je to Italka, ale nevím odkud se sem přistěhovala, jenom vím, že tady na hoře tomu šéfuje už přes dvacet let. Páni! Ta musela bejt překvapená! A oni musej mít hroznou radost! Co na to říká Augusto?“

„Ještě nic, celou dobu se dohaduje s Luigim.“

„A Alda?“

„Ta je s mámou a paní Bellou. Chceme jít potom nahoru na kopec a chvíli si odpočinout“

„Jó, Alda, ta by ti především měla poděkovat,“ říkal mi se smíchem Mahatma.

„Ale pane Mahatmo, prosím vás...“

„Vážený pane, já se upřímně omlouvám.“

Nalil si ještě trochu whisky a hned ji vypil. Pak se moji hosti vrátili z prohlídky vily. Nechtěli ani žádný pití a tak jsme hned přešli do jídelny a dali si dobrou oběd. Měli jsme nějakou rybu z jezera a hromadu zeleniny. Luigi mi říkal, že je to drahá ryba. Ale ne až tak, aby si ji nemohli dovolit. Nedávali si ji sice moc často, ale mohli si ji vždycky klidně koupit. Všichni s obědem pospíchali, protože už se těšili nahoru na kopec. Na ten vrch totiž jinak neměli přístup. Nechtěli si dát ani víno ve vile. Každý měl svoje vlastní. Přáli si jen jít nahoru na vršek. Všichni byli tak zdvořilý, rozrušený a za všechno děkovali a chtěli jen jít nahoru, na vrchol.

Šli jsme na kopec hned po obědě. Paní Bella se omluvila, že s náma nemůže jít, protože má práci. Augusto a Luigi se hádali, která cesta nahoru je lepší a kratší. Aldina máma, Gianna, byla očividně rozčilená, ale zůstávala klidná. Celou dobu si tiše užívala, sama pro sebe, ze všeho se radovala, v tichosti a poklidu, s takovým blaženým úsměvem. Svými obrovskými černými očima všechno hltala. Alda šla s ní. Občas něco prohodily, ale spíš mlčely a rozhlížely se po okolí. Šel jsem jako poslední, už jsem to tu znal z paměti. Nechal jsem je, ať se tu procházejí, jak chtějí. Byl to jejich kopec, ale nikdy na něm nebyli. Luigi se mě několikrát zeptal, kudy je to kratší a pokaždé, když jsem mu odpověděl, zahulákal na Augusta. Pozoroval jsem ty dva: postarší chlapíci, bráchové dvojčata kolem sedmdesátky. Byli fajn, občas se něčemu hlasitě smáli, občas se hádali, taky nahlas, takhle se spolu bavili. Byl jsem rád, že jsme měli štěstí na počasí, svítilo sluníčko a postupem dne bylo pořád tepleji, bylo dost příjemně, když jsme se šplhali nahoru, a asi tak ve tři odpoledne jsme tam konečně došli. Sedl jsem si na jeden větší kámen a ty čtyři zatím mlčky a každý sám se zahleděl na Bellagio u jezera Como, prohlíželi si okolí, který tak dobře znali, ale nikdy ho neviděli shora, z vrcholu toho jejich kopce.

Stáli a dlouho se dívali.

Občas někdo z nich na něco ukázal prstem. Na něco, co poznali. Ale nikdo nic neříkal.

Pak Aldina máma Gianna vytáhla obrovské bílé ubrus a rozprostřela ho po trávě. Vyndala pěkné skleničky, láhev červeného vína, sedla si a nalila si do skleničky to svoje víno. Dala si doušek a dívala se na jezero.

Po ní to samý udělali i ostatní, všichni si sedli na ten její bílý ubrus a každý si do své sklenice nalil svoje víno. Augusto mě pozval a dal mi jednu láhev vína.

„Tohle je pro tebe. Od Gregoria vím, že je to tvoje oblíbené víno,“ řekl Augusto a podával mi sklenici.

Sedl jsem si taky na ubrus, otevřel láhev, nalil si víno a zapálil cigaretu. A pak to udělali i ostatní. Všichni čtyři si zapálili.

Bylo to hrozně fajn posedět s nima. Mlčeli jsme. Půl hodiny. Pak Luigi houknul na Augusta. Něco zahlídl, když se díval k vesnici. Alda, ani její máma na to nereagovaly. Zeptal jsem se Aldy, o co jde. Řekla, že Augusto zapomněl zhasnout neon nad jeho barem.

Chvíli jim trvalo, než se uvolnili.

Pak se Gianna, Augusto a Luigi rozpovídali. Byli přibližně stejně starý. Moc dlouho jsme na tom ubrusu neseděli. Popíjeli víno, procházeli se po vrcholku kopce a bavili se. My s Aldou jsme pili víno. Zůstali jsme sedět.

„Nemáme bloček, na to jsi zapomněla,“ řekl jsem.

„Máš pravdu, zapomněla jsem ho,“ řekla.

„Ale to nevádí, ani takhle to není špatný, nemusíme moc mluvit.“

„Tak, nemusíme moc mluvit. Beztak nejsi bohatej chlap.“

„No ani ty nejsi bohatá ženská, kterou bych chtěl.“

„Ale, tohle je moc krásný. Moc ti děkuju.“

„Nemáš zač. Taky jsem za to rád.“

Pili jsme víno. Každý svoje. Její máma s Augustem a Luigim pozorovali střechy Bellagia, na něco ukazovali a komentovali to. Procházeli se a pak zmizeli za zbytky opevnění. Pak jsme se s Aldou políbili. Chvíli jsme se jen líbali. Zuby měla od vína, byly suchý a příjemně chutnaly, i jazyk a zuby. Měla krásný vlasy. Hustý. Měl jsem jich plný dlaně. Ona mě rukou pěvně držela kolem krku. Její máma to samozřejmě neviděla.

Pak jsem uslyšel Augusta, jak volá na Luigiho. Přestali jsme se líbat. Vrátili se k nám na ubrus. Luigi plakal. Tekly mu slzy. Gianna se smála a jemně ho poplácávala po ramenu. Augusto na něj pokřikoval. Alda si povídala s mámou. A Luigi opravdu plakal, otíral si slzy kapesníkem. Augusto se vrhnul na víno.

„Proč brečí?“ zeptal jsem se ho.

„Rozrušilo ho to. Je přecitlivělej,“ odpověděl mi Augusto.

„Proč na něj křičíš? Ať klidně brečí, to je fuk,“ řekl jsem.

„Říkal jsem mu, ať nepije víno, až dojdeme na kopec, protože dobře vím, že bude brečet. Vždycky brečí, když pije víno a něco ho byť jen trochu rozruší, to pokaždý brečí.“

„Takže nejste ve všem stejný.“

„Nó, v tomhle se lišíme. Já když piju víno, tak nebrečím a tolik se nerozruším, ale on zase líp vidí, a ještě v nějakých drobnostech jsme jiný,“ řekl Augusto a sundal si brýle, aby si je mohl očistit.

„Ale jinak jste stejný, když se na vás člověk podívá,“ podotkl jsem.

„Jo, ale nikomu to neříkej. Toho sis všiml jen ty,“ smál se mi.

Alda s mámou objímaly Luigiho, kterej zatím popíjel víno. Augusto mi dal foťák a chtěl, abych je vyfotil, všechny čtyři. Zase něco italsky křiknul na Luigiho, kterej konečně odložil skleničku a dal se do pucu. Osušil si slzy a učesal se. Augusto se s Luigim objal. Cvaknul jsem je. I Alda s mámou se objímaly. Potom se objali všichni čtyři. Pak každěj s každym. Pak já s Aldou. Pak zase já s každym. Potom vzal Augusto foťák a postavil ho na zeď, nastavil samospoušť a přiběhl k nám, všichni jsme stáli v objetí, Alda vedle mě. V tu chvíli jsem si byl jistej, že už se asi nikdy líbat nebudeme. Smála se na mě, i ona to věděla. Foťák cvakl, Augusto políbil svého bratra Luigiho na čelo a pleskl ho po zátylku, mě políbila Aldina máma a pak mě Alda políbila dokonce před mámou. Všichni byli opilí, i když ne moc, spíš to bylo všechno z rozrušení, ale bylo to fajn, zůstali jsme tady na kopci až do večera, dokud jsme všechno víno nevypli.

Doprovodil jsem je k bráně. Děkovali mi a mně to kupodivu nebylo nepříjemný. Byli veselí a smáli se, dlouho jsme se loučili, i když se zase brzy uvidíme, slyšel jsem je pak, jak odcházeli jednou uličkou, přes Bellagio. Halasili. Luigi už byl zase v pohodě, slyšel jsem ho, pokřikoval, zas nadělal nejvíc rámusu.

Vrátil jsem se do vily na večeri. Byl jsem unavenej. Ještě před večerí jsem si šel dát něco k pití. Mahatma měl hodně práce. Přijeli noví hosti a bylo tu dost lidí. Byl jsem utahanej a neměl jsem náladu se s někym seznamovat. Zamířil jsem k panu Sommermannovi a sedl si hned vedle něj, Mahatma mi donesl sklenici whisky.

„Tak jaký to dnes bylo?“ zeptal se pan Sommermann.

„Dobrá, ale vyčerpávající.“

„Ale tví přátelé si to jistě užili,“ řekl.

„Myslím, že jo,“ potvrdil jsem

„Určitě si to užili. Muselo to být pro ně vzrušující.“ řekl.

Pak se zvedl a vyšel na chodbu. Vrátil se za pár minut.

„Zařídil jsem, abysme seděli spolu, aby nás ostatní nerušili. Aby sis trochu odpočinul a vyprávěl mi, jaké to dnes bylo. Nevadí ti to?“ zeptal se.

Využil svojí autority, svoje privilegovaný postavení ve vile, což jinak moc často nedělal. Byl to úžasnej chlap, chodil hodně pomalu, ale věci řešil hodně rychle. Kromě Mahátmy k našemu stolu nikdo nechodil. Povídal jsem mu o všem, každěj detail, teda aspoň tolik, kolik mi dovozovala moje znalost angličtiny. Ale snažil jsem se. A myslím, že jsem mu řekl opravdu všechno.

I to, jak se Luigi z rozrušení rozplakal. Všechno jsem mu řekl.

Jo, i to s Aldou, samozřejmě. O líbání. Všechno. Fakt všechno. A děda Bob byl rád, že mu to všechno vyprávím. A já byl taky rád, že mu to můžu říct.

25.

Na cestě do vesnice byly popadaný rozpraskaný granátový jablka.

Do té doby jsem si jich nevšiml, až toho dne.

Ve vile mě to stresovalo. Byl to takovej ten den. Neměl jsem k tomu žádněj zvláštní důvod. Prostě to tak bylo. Blížil se den mého návratu do Bělehradu. Ale z toho jsem ani tak nesvuj nebyl, spíš ta myšlenka na to mě stresovala. Nechtělo se mi odjíždět z toho kopce, ani z toho apartmánu ve vile, ze kterého jste pěšky za deset minut u jezera. Tady jsem měl všechno. Umožnili mi strávit měsíc v ráji, a pak – hybaj zpátky. Nechtělo se mi zpátky do rodného města. Nikomu na mém místě by se určitě nechtělo zpátky.

Nezašel jsem do vily. Nalodil jsem se na hydroplán a do Coma jsem dorazil kolem poledne, bez Brendy. Neměl jsem náladu na společnost. Procházel jsem se po městě, teď už jsem se tu ztratit nemohl, i když nemůžu říct ani to, že bych se tu nějak zvlášť vyznal. Dal jsem si oběd v jedný restauraci a pak jsem se zas procházel. Narazil jsem na jeden bar, co vypadal dost draze, alespoň podle vybavení, ale nebylo tam moc lidí a nehrála tam žádná hudba. To mi v tu chvíli přesně vyhovovalo. Vešel jsem a sedl si k baru. Bylo to tam drahý, přesně jak jsem si představoval. Objednal jsem si pivo. Seděl jsem tu asi tak hodinu, když jsem si všiml, jak se barman baví v rohu, na samým konci barového pultu, s takovým silným proplešatělim týpkem v dlouhým koženým mantlu. A, po tom krátkým rozhovoru, barman šel a zamknul dveře. Neměl jsem páru, o co tu jde. Bylo teprve pět odpoledne. Barman se zas vrátil na svoje místo. Zeptal jsem se ho, co se děje tu a proč zamknul dveře. Řekl mi, že si ten bar na celej den pronajal nějakěj Rus. Kejvnul hlavou směrem k chlápku, se kterým předtim mluvil. To byl on. Barman říkal, že to dělá poměrně často. Rus seděl u baru otočeněj zádama ke zdi. Po jeho levý straně, u okna, byli dva bodyguardi. Dveře byly zamčený. Nikdo nemohl dovnitř. Kdo byl vevnitř, mohl zůstat, jak dlouho chtěl, mohl vypít, co chtěl a odejít mohl taky kdy chtěl. Všechno platil ten Rus. Nikdo ale nemohl dovnitř do baru. Zeptal jsem se barmana, co je ten Rus zač a co dělá. Řekl mi, že nemá tucha a že ho to

ani nezajímá. Takovejch prej k němu chodí spousta, všichni maj hromady prachů a vždycky maj u sebe ochranku, a všechno platěj. Jediný co chtěj je, aby byli v bezpečí a mohli si tu v klidu posedět. Hned jsem si objednal dvojitýho Jamesona, když jsem teď mohl pít, co jsem chtěl, za prachy původem z Ruska. Dneska jsem se mohl obejít bez Rockefellera. Seděl jsem u baru a popíjel, barman měl čím dál míň práce, lidi pomalu odcházeli, kvůli tomu Rusovi ale asi ne, nejspíš na to už byli zvyklí. Lidi vycházeli a barman jen odemykal a zamykal dveře. A pomalu odklízal ze stolů. Některý lidi zůstávali u svejch stolů, klidně se bavili a popíjeli, všichni jsme věděli, o co jde, a nebylo to špatný. Vůbec nic mi nechybělo.

„Vyplatí se ti to? Musíš mít menší obrat, když lidi nemůžou dovnitř?“ ptal jsem se toho barmana.

Jen se zasmál a dál leštil sklenice a rovnal je na skleněnou polici za svýma zádama. Pak se ke mně naklonil.

„Otočí se tu sice míň lidí, ale spropitný je jako půlka mojí výplaty, a když pije i Rus, tak určitě jako celá výplata“, zašeptal.

„Ha, super! A není to nebezpečný?“

„V jakým smyslu?“ zeptal se

„V každym“, říkám mu.

„Ale ne. Tenhle bar je dobře pojištěnej. Pokud by na něj někdo střílel, všechno, co se poničí, se zaplatí. Nebezpečný je to pro jeho ochranku. Já jenom zalehnu na podlahu, a oni ať to tu klidně rozstřílej.“

„A kam si mám lehnout já?“

„No na zem.“ smál se.

„Dej mi ještě drink.“

„To samý? Dvojitej?“

„Jasně.“

„Na. A neměj strach, ještě se nestalo, aby se tu střílelo, aspoň tady ne. Ty Rusáci se jenom navzájem předháněj, kdo má větší vilu, víc bodyguardů, lepší jachtu, všechno je to mezi nima, prostě nevědi, jak by utratili prachy, to je celý.“ říká mi barman.

„A někde jinde už se něco takovýho stalo? Nějakej průšvih?“

„Jo, to jo, ale nikdy ne v tomhle baru. Ale kdyby na tebe začal mluvit, tak se s nim bav normálně. Nevim, odkud má prachy, ale je to úplně normální a v pohodě týpek.“ řekl.

„No super, takže najednou jsem to já, kdo je úplně nenormální týpek,“ odpověděl jsem mu a vypil svoje pití.

Barman se zasmál a znovu mi dolil, pak mi dál vykládal, že tu k potyčkám docházelo dřív, když sem začali přijíždět na začátku devadesátých let, ale teď že už je tím šlus, je tu klid, žádný rvačky a střelčky. To mi říkal a já se konečně uvolnil, ale ne díky tý jeho historce, ale díky alkoholu. Změnili jsme téma. Fotbal, samozřejmě. Kromě toho Rusa a těch dvou s nim, tu byli ještě nějaký tři týpci, pili víno a jeden něco tůkal do malýho laptopu. Rus pil nějakou francouzskou koňak a vážně byl v klidu, jen se díval z okna a pil. Pak si v jednu chvíli zavolal barmana a o něčem s nim mluvil. Barman se zas vrátil na svoje místo a naklonil se ke mně.

„Ptal se, jestli tě znám a odkud jsi.“

„A cos mu řekl?“

„Řekl jsem, že jsi ze Srbska, ale že tě neznám.“

„A co on?“

„Už je trochu opilej, říkal, že jste něco jako bratři ve víře, nebo tak něco.“

„Haha, to je super, taky už jsem připitej, tak jdi za nim a řekni mu, že jsme jako přízeň, ale po alkoholu... na víru mu seru, zeptej se ho, vodkud' má ty prachy... běž, zeptej se.“

„Pcha, na to se ho zeptej sám,“ smál se barman.

A pak zvedl Rus sklenici, podíval se na mě a řekl čistou srbsčinou:

„Na zdraví, můj srbský bratře.“

„Na zdraví,“ pozvedl jsem sklenici.

„My pravoslavný... co?“ křiknul na mě, opile a vesele.

„My u Coma,“ řekl jsem.

„Ale ty Srb, pravoslavný, no ne?“

„No, jsem tady u Coma, bratře, a piju tuhle whisky a ty mě nesar s těma kecama o víře a pravoslaví...“ v tu chvíli jsem najednou přestal, zmlknul, protože jsem z ničeho nic vypnul, whisky mi rozvázala jazyk, po dlouhý době jsem mluvil srbsky. Když jsem si ale všiml, jak na mě kouká jeden z bodyguardů, přišel jsem k sobě a bylo mi jasné, že bude lepší, když hned přestanu.

„My bratři...“ řekl Rus a zase pozvedl sklenici.

„Přesně tak, bratře,“ řekl jsem.

Vykládal pak něco rusky, a pak trochu prudil barmana, říkal mu něco italsko – rusko – anglicky. Vypadalo to, že mu i nadává. Upravoval mu tak jako límec, dokud s nim mluvil. Rozhodně mu nadával. Bylo to vidět na jeho výrazu. Měl takovej sveřepej škleb a strnulej pohled, když se na toho barmana díval. Tehdy mi došlo, že takovej člověk může přijít k penězům všelijak. Na chvíli mi to bylo všechno jasný. Barman jenom pokyvoval hlavou. Čekal na svoje dýško. A nakonec ho i dostal. Na vlastní oči jsem viděl, jak ten Rus hodil na bar hromadu zelených bankovek. Muselo to bejt určitě několik tisíc dolarů. Ochranka mu pomohla vyjít ven. Barman za nima zamknul dveře, nalil si sklenici koňaku, počítal peníze a něco si pro sebe mumlal, určitě nadával na toho Rusa, ale potichu. Sledoval jsem, jak rozpočítává peníze, něco si dává do kapsy a něco do kasy. Očividně byl spokojenej. Obsloužil ty tři, co se celou dobu bavili, pili víno a koukali na monitor laptopu, a když se vrátil za bar, zapálil si cigaretu a popíjel francouzskej koňak. Už nenadával. Nebyl už ale tak uvolněnej a v pohodě jako předtím. Vydělal si na tutti jeden nebo dva tisíce dolarů, ale musel tu trpět toho zasranýho Rusa. Tak to bylo to pěkný spropitný.

Nepotřeboval jsem Rockefellera až do pozdního večera, opil jsem se, Rus vypadl z baru, barman odemknul dveře a všechno bylo zase v normálu. Lidi zase mohli v pohodě vcházet a vycházet. Jenom já už jsem nebyl v pohodě. Každou chvíli jsem se mohl sesypat ze židle pod bar. Tehdy jsem zase potřeboval peníze od Rockefellera na odvoz do Bellagia. Poprosil jsem barmana, ať mi zavolá taxi. Doprovodil mě ke dveřím a zavřel za mnou. Nezamknul. Vrátil jsem se z Coma taxíkem do Vily Maranezze, do svýho apartmánu.

30.

Probudilo mě bouchnutí dveří od apartmánu. Brenda nebyla v posteli vedle mě. Neslyšel jsem ji odcházet. Vstal jsem, oblíkl si kalhoty a otevřel dveře. Stála u nich Brenda.

„Pospěš si, nebo nestihneme hydroplán!“ řekla a vešla dovnitř.

„Ježiš, ty se na to Como nějak těšíš,“ bručel jsem.

„Tys taky říkal, že tam chceš... udělám ti kafe.“

„To jo, ale nemusíme zas tak spěchat.“

Šel jsem do koupelny a dal se do kupy, vyšel jsem a pomalu se oblékal, zatímco mi Brenda podávala věci, pil jsem kafe a kouřil cigáro.

„Jak ted' můžeš kouřit? Vždyť jsi ještě ani nic nejedl.“

„Milá paní Flandersová, hled'tě si svýho.“ řekl jsem jí.

„Hele, to je fakt ta nejhorší věc, jakou pro sebe můžeš dělat!“

„Ne, nejhorší věc si mi udělala ty, když si bouchla dveřma a vzbudila mě. To je pro mě nejhorší věc,“ řekl jsem.

„Ale venku je hezky a je to tvůj poslední den tady. V Comu nám bude fajn!“

„Dobře, už jsem hotovej. Kde mám boty?“

„Tady...že ty máš kocovinu?“

„Nemám kocovinu, ale vzbudila si mě a moc jsem se nevyspal, to je všechno, a už jsem nachystanej. Máš nějaký místo v tý svý tašce?“

„Mám. Proč?“

Posbíral jsem v přízemí vily ovoce a džusy a nastrkal to do její tašky. Vyšli jsme ven a sešli dolů do Bellagia akorát včas, abysme si koupili jízdenky a nastoupili na hydroplán. Motor zaburácel a hydroplán se ladně zvedl nad jezero a letěl ke Comu. Konečně jsem se úplně probudil.

Bylo úterý, pracovní den. Como vypadalo jinak, bylo tu míň lidí, míň chodců na ulici. Skoro všichni byli v práci. Neměl jsem žádnou představu, co budeme dělat. Brenda ale jo, chtěla do nějakýho knihkupectví, aby tam koupila komiksy pro svoji dceru. Říkala, že s ní dneska ráno telefonovala a že by její dcera chtěla komiksy Tin Tinova dobrodružství, v originálu. V New Yorku se to prej těžko shání a taky je to o dost dražší. Takže jsme hledali knihkupectví, kde by měli komiksy. Hlavně ty s Tin Tinem, a hlavně v originálu. Pobíhali jsme po centru města, byla to vlastně obrovská pěší zóna. Via Carcano, Via Garibaldi, Via Armando Diaz, Via Rovelli... narazili jsme na několik knihkupectví a v jednom jsme našli všechno, co chtěla. Našli jsme originály. Její dcera se ve škole učila francouzsky, a proto jí francouzština nevadila. To si i přála, nechtěla je v angličtině, nebo italštině, protože tu se neučila. Brenda byla ráda, že jsme to sehnali. Šli jsme se ještě trochu projít po Comu. Porovnávala ceny některých věcí v obchodech a překvapovalo ji, jaký jsou rozdíly mezi cenama v New Yorku, přesněji v Brooklynu, kde žila, a cenama v Comu. Hlavně nemohla pochopit, proč je o tolik dražší oblečení, a některý běžný věci, jako třeba elektro, hudební přehrávače, walkmany, tohle všechno, bylo daleko levnější než v Brooklynu. Stejně jako jí nebylo

jasný, proč oblečení, všechny ty boty, kalhoty, košile a svetry, bylo mnohem dražší v Comu. Vyprávěla mi, že v Brooklynu se můžeš oblíknout za mnohem míň peněz.

Oběd jsme si dali v nějaký obyčejný místní restauraci. Brenda byla taky taková obyčejná žena, nebyla chudá, s prachama žádněj problém neměla, ale ani jim nepřikládala žádněj větší význam. Nerozhazovala, ale nebyla ani žádněj šetřílek. Jednoduše za nějaký blbosti nechtěla platit víc, než jaká byla jejich hodnota, a hlavně, brooklynský ceny pro ni byly reálným měřítkem hodnot všeho, co viděla. Ukazovala mi jeden černej svetr, že se jí líbí a že jeho cena zrovna odpovídá těm v Brooklynu. Možná, že je dokonce i levnější, a že prej bych si ho mohl koupit. Řekl jsem jí, že já nežiju v Brooklynu. Tak šla dovnitř a ten svetr mi koupila.

„Uvidíš, že ti sekne. Je to dárek ode mě“, řekla, když vyšla.

Seděli jsme v restauraci a obědvali. Brenda měla těstoviny a já salát. Na to jsem měl chuť. Dal jsem si tři různý saláty, vrátily mi mozek do normálu. Brenda pila víno, já ne, já pil jen minerálku.

„Co že nepiješ víno?“ ptala se mě.

„Mám teď chuť jen na salát a vodu.“

„To je proto, že zítra odjíždíš už brzo ráno?“

„Co to s tím má společnýho?“

„Myslela jsem, že nechceš pít, abys zítra ráno neměl kocovinu.“

„Ne, to s tím nesouvisí. Určitě si potom něco dám. Jen bych se chtěl ještě trochu projít a pak můžeme do nějakýho baru a tam si dám nějaký pití, určitě“ odpověděl jsem jí.

Pak se mě Brenda začala vyptávat na Bělehrad a vůbec na můj život. O tom se mi zrovna mluvit nechtělo. Ani o Bělehradu, ani o mym životě. Dávala mi otázky a já krátce odpovídal. Jo, je to na hovno. Ne, nemám stálou přítelkyni. Jo, mám rád Bělehrad. Ne, nemám svůj byt, bydlím v pronajatý garsonce. Jo, mám z čeho vyžít. Ne, nevím, jak dlouho to všechno může trvat, celá ta zasraná politická situace. Jo, klidně bych mohl žít kdekoli jinde. Ne, nevím, kde bych žil. Jo, klidně v New Yorku, ale klidně i v Japonsku, je mi to šumák. Nebyl jsem zrovna ukecanej. A pak mi Brenda trochu vyprávěla o svojí rodině, o životě v Brooklynu, o manželovi a dcerce, o kamarádech, o tom co dělá, o svejch fotografiích a nějakých výstavách, co měla. Řekla, že tohle je podruhý, co podvádí svýho muže. Doobědvali jsme a vyšli ven z restaurace. Nesl jsem její tašku a ona se mě chytila za paži, a takhle jsme šli.

Ještě jednou jsme si prošli město. Z jedny ulice do druhé, skončili jsme v nějakém baru poblíž jezera a taky blízko místa, odkud odlítá hydroplán do Bellagia. Měli jsme ještě několik hodin. Ve vile nás čekala už jen večeře. Rozlučková večeře. Objednal jsem si Jamesona a Brenda skleničku červeného vína.

„Budeš muset mít proslov,“ řekla Brenda.

„Zkusím se tomu vyhnout.“

„Určitě budou tlačit na to, abys ten proslov měl.“

„Já vim, ale řeknu, že je mi to nepříjemný kvůli mojí špatný angličtině.“

„To už ti dávno nikdo nevěří,“ řekla.

Objednal jsem si dvojitou whisky. Měla pravdu, první dny po příjezdu jsem sotva komunikoval, měl jsem i dost problém vůbec se dorozumět, no a nakonec jsem skončil s ženou z New Yorku a mluvil bez větších obtíží. Bylo to zvláštní. Brenda mě občas opravila, stejně jako to dělala paní Rosemary. Takhle jsem se učil a rychle a snadno jsem si to pamatoval. Děda Bob mě neopravoval, pro něj to nebylo důležité. Pak jsme se o nich trochu bavili, Brenda je totiž nestihla moc poznat a bylo jí to líto. Objednal jsem další pití a vyprávěl jí o nich. To jsou lidi, na který určitě nezapomenu. Nikdy jsem nepoznal takovej pár. Ani takovou ženu, ani takovýho muže. Brenda mi říkala, že on je v Americe opravdu známej. Řekl jsem jí, že mi to došlo. A tak jsem jí vyprávěl, o čem všem mi povídal, a co všechno jsem se o něm dozvěděl, od něj osobně. Byl to úžasnej člověk.

„Jak ses vlastně dokázal vyšplhat na ty hory, když si byl tak opilej?“ ptala se mě.

„Nemám tucha, vůbec jsem o tom nepřemýšlel,“ odpověděl jsem.

Dali jsme si ještě nějaký pití a pak už jsme muselí jít. Nechtělo se mi zpátky do vily, pryč z toho baru, ale musel jsem. Zbýval už jen večer, poslední večer, a to byl konec. Na cestě zpět do Bellagia, v hydroplánu, jsem si uvědomil, že jsem celkem opilej. Nedělalo mi dobře, jak se to odráželo od vln. A vlny byly zrovna vysoký, foukal vítr, jezero bylo černý a voda rozbouřená.

Když jsme dorazili do Bellagia, skočil jsem si do svého apartmánu vyměnit košili a uvázat kravatu. Pak jsem šel do hlavní vily na večeři. Hned jsem zamířil do salonu s aperitivama. Byli tam Mahatma i Gregorio. Dostal jsem svoje pití a přišla ke mně paní Bella. Podávala mi nějaký formulář a poprosila mě, ať ho vyplním. Vypil jsem pití, vzal si ještě jedno a vyšel jsem na chodbu. Tam jsem si stoupnul za nějaký pult a prohlídnul si ten formulář. Musel jsem odpovědět na otázky, jestli a s čím

konkrétně jsem spokojen, jestli mám nějaké připomínky, a vůbec, jestli jsem spokojenej nebo ne, a jestli jsem měl vyhovující podmínky pro práci. Napsal jsem, že nemám žádný připomínky. Pochválil jsem zaměstnance. Především číšníky. Tam, kde jsem měl napsat, jestli jsem měl vyhovující podmínky pro práci, jsem napsal tučným písmem: bylo to tu velice inspirující. Vypil jsem pití a vrátil se k Mahatmovi a Gregoriovi a podával jsem jim sklenici. Dolili mi další. Formulář jsem odevzdal paní Bele.

„To bylo vážně rychlé,“ řekla.

„Nebylo to nic těžkýho,“ odpověděl jsem jí.

Podívala se na formulář, zasmála se a odešla.

„Máme pro tebe dárek, ale nemůžeme ti ho dát teď, až po večeři,“ řekl Gregorio.

„Děkuju vám.“

Potom nás zavolali na večeři. Pití jsem si vzal s sebou. Sedl jsem si ke stolu, přišla i Brenda a sedla si vedle mě. Veliká místnost, kde se večerelo, byla plná, byli tu všichni. I umělec Carl, i Merine, i skladatel Clenton, i biolog Kataj, i Číňan ze Spojených Států, i Hong Jun, i pan a paní Jane a James Barrovi, i ty dva Novozéland'ani, ale i pan Ronald, který taky odjížděl z vily. Někdo zat'ukal nožem o křišťálovou sklenici a pan Ronald vstal. Podíval se na mně.

„Sakra,“ šeptnul jsem k Brendě.

„Budeš muset mluvit,“ řekla a zasmála se.

„Já vim.“

Pan Ronald začal se svým projevem, říkal, že se mu tu líbilo, že si to tu se všema užil, a pak dodal, že se vrací domů, že se vrací ke své obvyklé práci, do svého klidného domu, a že je obzvlášť rád, že se tu s některými lidmi seznámil, že se od nich dozvěděl to, co se z knih dovědět nedá, a především ne z médií, z novin nebo televize.

„Sakra,“ šeptnul jsem zas k Brendě.

„Bude to v pohodě, uvidíš,“ plácla mě po stehnu.

Pak pan Ronald říkal, že je rád, že se seznámil s někým, kdo pochází z prostředí, o kterém věděl jenom z televize, a kdo se odtud nevrací do svojí klidné vlasti, kde ho čeká jistota práce, a že je to pro něj opravdu důležité, znovu se podíval na mně, a že jsem mu i osobně pomohl, protože po jednom našem rozhovoru se rozhodl, že nebude dělat to, co pro něj v životě není důležité, a už vůbec ne s lidmi,

kteřé taky vřbec nepotřebuje. Tehdy se podřval na panř Militti z Novřho Zřlandu, kteřá sklopila zrak. Pan Ronald se docela bavil. Potom řekl, ře by byl rād, kdybych nřco pronesl jā, pokud mi to samozřejmř neni nepřřjemnř. Dodal jeřtř, ře se nemām bāt kvřli mořj angliřtinř, ře to nikomu nebude vadit. A pak se zasmāl a vyzval mř, ať vstanu.

„No tak to je v pytli,“ pořeptal jsem Brendř.

„V klidu, je to super chlap, jen vstaň a řekni nřco, cokoli chceř.“

„Jsem opilej.“

„Ale nejsi, no tak...“

Vstal jsem. Vřichni ztichli. Nejdřřv jsem podřkoval panu Ronaldovi za vřechno, co řekl, a pak jsem zaēal dřkovat vřem, Mahatmovi, Gregoriovu, i uklřzeēce, jejřř jměno neznām, a panř Belle, a Brendř, zase mř plācla do nohy, v tom jsem přestal dřkovat. A pak jsem zaēal mluvit, a nemohl jsem přestat. Obēas jsem si loknul whisky a zase jsem pokračoval dāl, povřdal jsem o panř Rosemary a panu Sommermannovi, o nřm jsem mluvil fakt dlouho. Pak jsem řekl, ře pokud by nřkdo potřeboval nřco dole v Bellagiu, tak se mřže mřm jměnem obrātiti na Augusta, vysvřtloval jsem jim, v kolik lřtaj hydroplāny do Coma, a ře na trřnici je to super hlavnř v sobotu, ře tam maj řplně vřechno, od fařistickřch kalendāřř ař po lacinř sandālř, jakř nemaj ani na Novřm Zřlandu, a pak mř Brenda znovu koplā do nohy, tak jsem se na ni podřval.

„A tohle mřlo bejt co?“

„To staēř, řlověēe,“ řeptla a zaēervenala se.

Ale stejnř jsem pokračoval, zadřval jsem se na panř Barr a rozkecal se, zaēal jsem mluvit svojř angliřtinou okoukanou z americkejch filmř:

„Jř, tady, tady jsem mohl ēekat řplně cokoli, vřechno pro mř bylo novř a jinř, ale jedna vřc mř teda nenapadla, ře by se vřbec mohla stāt... ře sem přijede jedna řena a ře mi zahraje melodii zvonř z velkř katedrāly na Korēule, ve mřstř, kde jsem strāvnil tolik řasu, a kam se teď kvřli tēm vřem sraēkām a rozpadu Jugoslāvie nemřžu vrātiti, uř jsem tam nebyl osm let a mořznā se tam uř nikdy nepodřvām, protože uř to nikdy nebude stejnř, a najednou se objevř ta řena a tohle mi zahraje, a to je nřco, co mř vārnř zasāhlo, zevnitř, a jā za to teď panř Barr mřžu jenom podřkovat. To je jedna z vřcř, na kteřř nikdy nezapomenu... v kařdřm přřpadě vām dřkuju, a i angliřtinu mām lepřř, neř kdy dřřv,“ to jsem řekl a zase jsem se posadil.

Následoval potlesk. Paní Jane Barr se rozplakala. Dopil jsem svoji whisky a kejnul na Gregoria, že mám prázdnou sklenici, ten se podíval na paní Bellu a ta přikývla. Gregorio mi donesl dvojitého Jamesona. Paní Jane Barr si na chodbě utírala kapesníčkem slzy.

„Jaký to bylo?“ ptal jsem se Brendy.

„Dobrý...hlavně už nevstávej, prosim tě,“ kulila na mě oči a smála se.

Donesli nám večeři, neměl jsem ale hlad a snědl jsem toho jen málo, pak jsem se zvedl a přešel do salonu, kde je velkej klavír. Byla tam paní Bella. Poděkovala mi za proslov. Řekla, že paní Barr to prý opravdu dojalo. Bavili jsme se a já se jí přiznal, že jsem se celý ty dny jen poflakoval a užíval si. Řekla mi, že to ví a že je to konec konců moje věc, a že je za mě ráda. Smála se. Pak se k nám přidali ostatní, bylo po večeři. Někteří mi gratulovali, hlavně pan Ronald. Pan a paní Barrovi z toho byli celí rozrušený. No, pan Barr teda ne zas tak moc, protože pil whisky. Dal mi jejich adresu v Anglii a řekl, že u nich budu vždy vítaným hostem. Potom přišla Brenda s foťákem.

„Vyfotím tě s Gregoriem a Mahatmou,“ řekla.

Šli jsme do salonu s aperitivama a tam nás vyfotila. Pak mi ty dva dali dárky. V jedný i druhý tašce byly láhve Jamesona. Oba se po sobě podívali. Vypadalo to, že se moc dobře nedomluvili.

„To nevadí, oběma vám děkuju, stejně je to moje oblíbený pití,“ řekl jsem.

Oba si nalili pití a všichni jsme si připili. Brenda celou dobu fotila. To totiž dělala nejradši.

A pak začala nuda. Postávání na místě, se sklenicí v jedný ruce a s druhou rukou v kapse, tlachání. Nebavilo mě to. Tak jsem se se všema rozloučil a vyšel ven s dvouma láhvema Jamesona v tašce. Brenda chtěla, abych na ni počkal v zahradě. Řekl jsem jí, aby vzala nějaký skleničky. Vyšel jsem ven a zapálil si cigaretu. Vůbec jsem netušil, jak jsem to všechno dokázal říct anglicky, taky jsem u toho vystřízlivěl. Pak přišla Brenda. Nesla sklenice a velkou láhev s vodou.

„Dopadlo to dobře, všichni se baví o tom, cos říkal.“

„Jaká byla moje angličtina?“

„Dobrá. Udělal si na několika místech nějaký gramatický chyby, ale nebylo to nic hroznýho, takže dobrý. Není to tvůj jazyk, a stejně si nemyslím, že tomu někdo věnoval pozornost.“

Šli jsme k lavičce Plinia Mladšího. Byla tu pořád ta větev, co jsem tu nechal. Ukázal jsem ji Brendě. Seděli jsme na té lavičce, popíjeli Jamesona a vodu. Od jezera pofukoval vítr, takže bylo cítit vodu. Nebylo ani moc chladno a dalo se tu sedět, bylo ticho a klid. Vyčerpal mě ten proslov, mluvit tak dlouho a ještě anglicky. Nikdy jsem neměl proslov ani v srbštině. Ani jsem nikdy tak dlouho nemluvil. Když jsem začal, byl jsem opilej, a když jsem skončil, byl jsem střízlivej. I Brenda si toho všimla a ptala se mě, čím to bylo, tak jsem řekl, že netuším. Pak jsme si zas povídali a dál popíjeli. Řekla, že jí budu chybět.

„Aspoň budeš mít víc času na práci,“ řekl jsem jí.

„To jsem měla i teď, jen tys neměl na práci čas,“ řekla.

„No jo, holt nežiju v New Yorku.“

„Ale to bysme mohli nějak zařídit. Mohl bys do New Yorku přijet, kdybys chtěl.“

„A jak bych asi mohl přijet do New Yorku?“

„Vzhledem k tomu, že jsi z bývalý Jugoslávie, tak to není až takovej problém, je spousta způsobů, jak to v New Yorku zařídit. Ze začátku bys mohl bydlet u nás, máme velkej pokoj pro hosty. Jen bysme museli být jenom přátelé. Ale žil bys v New Yorku, pokud si to tedy přeješ,“ řekl Brenda.

„Nejsem si jistej, jestli je to zrovna to, co si přeju. Ani nevím, co vlastně chci. V každým případě se vracím do Bělehradu. Ale zůstaneme v kontaktu a třeba někdy přijedu, kdo ví. Když se Bělehrad vyhrabe ze sraček, pokud vůbec, ale třeba mi to bude jedno i tehdy, a možná že bych pak mohl odjet i do Japonska, to je fuk,“ řekl jsem.

„Proč do Japonska?“ zeptala se.

„A proč do New Yorku?“

Už jsme se o tom víc nebavili. Bylo už po půlnoci a ochladilo se, tak jsme šli ke mně do apartmánu, byl nejvyšší čas, abych si zabalil. Když jsme se vrátili do apartmánu, začal jsem si pakovat, ale vůbec mě to nebavilo a místo toho jsme skončili s Brendou v posteli a milovali jsme se. Pak jsme zas popíjeli a povídali si. Přesně v pět ráno na dveře zaklepal řidič. Otevřel jsem mu a on mi dal půl hodiny na to, abych si zabalil. Zavřel jsem za ním a Brenda mi pomohla sbalit se. Nechal jsem tu ten dřavej svetr a ještě nějaký jiný věci, sbalil jsem si je to nejnnutnější. Brenda mi postupně podávala věci a já jen říkal, tohle potřebuju a tohle zas ne. Takhle to bylo mnohem rychlejší a účinnější. Bez ní bych to určitě nezvládl. Rozloučili jsme se. Loučili jsme se

dlouho. Nakonec jsem vyšel s taškou a malým baťohem. Měl jsem i ty láhve s Jamesonem. Řidič kouknul na hodinky a byl spokojenej.

„Máme sice zpoždění, ale zas ne moc, upozornili mě, že mám pro tebe přijet o něco dřív,“ zasmál se.

Brenda si počkala, až nasedneme do velkého auta, aby mohla nepozorovaně vyklouznout z apartmánu. Viděl jsem ji z auta, když vycházela. A viděl ji i řidič. Neviditelná být nemohla.

Byli jsme na cestě k Milánu a pomalu se začalo rozednívat. Bylo zase šedivo a drobně pršelo, jezero bylo klidný. Opustili jsme Bellagio a za chvíli jsme vjeli na velkou dálnici. Nebyl moc provoz a řidič nemusel jet rychle.

„Tak jak ses tu měl?“

„Měl jsem se tu výborně.“

„Jo, jo, všechno vim, slyšel jsem.“

„Jo, a je mi i jasný od koho, pozdravuj Gregoria a Mahatmu.“

„Kdo je Mahatma?“

„Gregoriův kolega, nemohl jsem si zapamatovat jeho jméno.“

„Áha... jasně, taky nevím, jak se jmenuje,“ smál se.

Trochu jsme si ještě povídali a pomalu jsme se přibližovali k letišti v Malpense. Byl jsem unavenej, ani nevím, jestli jsem byl opilej nebo střízlivej, byl jsem prostě unavenej.

„Na vrchu Tragedia je krásně, co? Je to pěkný místo pro život,“ řekl řidič.

„No, mně je dobře i jinak,“ řekl jsem.

„Jseš si tím jistej? Já si teda jistej nejsem.“

„Já si taky nejsem jistej, ale teď to tak je, nejsem si teď jistej ničím.“

„To chápu, naprosto tomu rozumím... měl ses dobře, to je hlavní, jednou se ale stejně budeš muset zastavit,“ řekl řidič.

„To je fakt, jednou se budu muset zastavit, někde.“

Dorazili jsme na letiště. Tentokrát jsme se nedohadovali, kdo ponese tašku. Vyndal jsem ji ven, když otevřel kufr auta a spustil ji k nohám. Smál se.

„Poslouchej, vím všechno, cos tu vyváděl, ale i tak na sebe dávej pozor a opatruj se,“ řekl mi řidič.

„Díky za radu. Na, tohle máš ode mě.“

Vyndal jsem z batohu láhev Jamesona a dal mu ji. Zaskočilo ho to. Poděkoval mi a popřál dobrou a šťastnou cestu. Taky jsem mu poděkoval a rozloučil se s ním. Vešel jsem do letištní haly.

V batohu jsem měl ještě tu druhou láhev, co jsme s Brendou nedopili. Trochu v ní ještě zbejvalo. Nechtěl jsem tahat dvě láhve. Jednou se vážně budu muset zastavit. To věděl i ten řidič. To je prostě nevyhnutelnej osud.

Kvůli nevyhnutelnosti osudu se ale přeci nemůžu bát.

4.2 Komentář

V této části diplomové práce se zaměříme na translatologické problémy. Jelikož však není cílem práce věnovat se podrobně všem překladatelským problémům, bude v této části nahlédnuto na jevy, které se v překladu vyskytovaly nejčastěji a na jevy, které byly při reprodukování předlohy nejzajímavější. Vybrané problémy, jež byly pro překlad zásadní, pak budou rozebrány názorně za pomoci konkrétních příkladů z přeložených textů.

Přestože Valjarevićovi již delší dobu nevyšla žádná kniha a nemá potřebu se ve své tvorbě nějak hlouběji zabývat politickým a společenským děním, jak to dělají jiní jeho vrstevníci, vybudoval si na literární scéně poměrně pevné postavení a širokou základnu příznivců. Námětem jeho textů je sám život, a to v té nejintimnější podobě, Valjarević se nezdráhá zcela otevřeně se čtenáři sdílet nejosobnější životní zkušenosti, ať už jsou pozitivní, nebo naopak úplně negativní. Nebojí se ve svých příbězích přiznat, že je obyčejný, chybný člověk. Valjarevićova sebe prezentace je upřímná, téměř holá až na kost, nepřikrášlovaná vzletným stylem. Stejným způsobem ve své tvorbě prezentuje i společnost a pocity ze společenského dění. Valjarević se ve svém vyjadřování neostýchá používat výrazivo hrubšího zrna, ostatně jako velká část mužské populace středních let.

4.2.1 Výběr překládaných titulů a volba českých názvů

Hlavním cílem při výběru překladového textu bylo, představit autora současného, tedy žijícího, který je pro české prostředí neznámý, a který nemusí být ve svém domácím prostředí považován za spisovatelskou celebritu. Ač není na srbské literární scéně žádným nováčkem, Srđan Valjarević všechny tyto aspekty splňuje.

K překladu byly vybrány ukázky ze dvou knih, a sice z povídkového románu *List na korici hleba*, což je Valjarevićova prvotina, a z jeho posledního románu – *Komo*. Výběr byl takto pojat zcela záměrně, aby tak bylo možno co nejlépe českému čtenáři přiblížit Valjarevićův tvůrčí vývoj a styl. Svůj debutový povídkový román napsal autor v pouhých 22 letech, zatímco poslední román vydal jako zralý 40letý muž.

Při výběru spisovatele a překladového díla mělo ve velké míře vliv i to, že autorem originálního textu je muž s chlapsky ostrým a strohým způsobem, ale zároveň též lidským stylem písemného vyjadřování. Toto pro autorku představovalo určitou výzvu, neboť se snažila překlad provést tak, aby pokud možno vůbec nebylo poznat, že jej dělala žena. Rozhodnutí, jaká konkrétní literatura bude přeložena, ovlivnil i věk, ve kterém Valjarević tyto knihy psal. Svou roli samozřejmě hrála i tematika obou knih, například jakýsi druh osamělosti, který prostupuje oba romány. V prvním případě je to osamělost, kterou může člověk pocítit při dospívání, kdy hledá svou identitu a nenachází vyhovující životní prostor, prostě nemůže nikam zapadnout. V druhém případě je to osamělost, kdy se ocitáme ve zcela neznámém prostředí, cizí zemi, a naše komunikační schopnosti jsou omezené. Roli hrál též subjektivní pocit – totiž jak text dokázal vtáhnout autorku této práce do děje.

Valjarevićova debutová kniha, jak bylo uvedeno výše, nese název *List na korici hleba*. Název titulu v překladu znamená *Lístek na chlebové kůrce*. Název je popisný, čistě sdělovací a přímo odkazuje k závěrečné sekvenci poslední povídky, která byla přeložena takto: „Viděl jsem ohlodanej lístek na kůrce chleba (...) Pak jsem koukal na lístek z ořešáku. Vypadal líp než ta chlebová kůrka.“²⁵ Název je tedy pro čtenáře i obrazově jasný.

Titul druhého překládaného Valjarevićova románu je v originálním znění *Komo*. Jedná se tedy o toponymum a název zcela konkrétně odkazuje na italské jezero Como, u něhož se děj zmiňované knihy odehrává. V italštině zní název tohoto jezera Lago di Como, při přepisu do srbského jazyka však dochází k transkripci na jezero Komo a následnému zkrácení na pouhé Komo, což je v srbském prostředí ustálený výraz. V českém jazykovém prostředí se však běžně ve větách používá ustálené spojení z italského originálu Lago di Como, nebo také jezero Como. První varianta se ale vyskytuje častěji.²⁶ Pro českého čtenáře, dle mého názoru, by byl tedy jednoslovný název v srbské transkripci nic neříkající či snad i „násilný“, proto bylo pro překlad zvoleno slovní spojení v italském jazyce *Lago di Como*, které je takto zachováno i v českém jazyce a zároveň tak jasně odkazuje i na geografickou polohu. Toponyma

²⁵ VALJAREVIĆ, Srđan, *List na korici hleba*, s. 120 : „Video sam izgriženi list na korici hleba (...) A onda sam gledao list sa orahovog drveta. Izgledao je lepše od korice hleba.“

²⁶ Zcela běžně se v českém jazyce užívá např.: „Jedeme na prázdniny na Lago di Garda,“ spíše než „Jedeme na prázdniny ke Gardskému jezeru,“ nebo „Jedeme na prázdniny k jezeru Garda.“ Obdobně tedy – „Byli jsme na dovolené na Lago di Como,“ spíše než „Byli jsme na dovolené u jezera Como.“

tvoří samostatnou kategorii reálií a obecně při jejich překládání platí zásada, že je nutno respektovat domácí úzus tvarově i pravopisně, psát tedy Paříž, nikoli Paris, či psát Londýn, a ne London. Usoudí-li tedy překladatel, že je z hlediska kontextu třeba, aby čtenář porozuměl obsahu takového jména, pak takové jméno přeloží, mnohá toponyma však může převzít v původním znění.²⁷

4.2 Stylizace překládaného textu

Překladatelský proces je tvořivá práce, zejména pak pokud se jedná o uměleckou literaturu. Překladatel musí neustále hledat, porovnávat, vybírat a brát v úvahu velké množství jazykových prostředků. Musí hledat takzvaný *funkční ekvivalent*²⁸, funkční přístup. „Dnes považujeme za základní princip překladu *funkční přístup*. Znamená to, že nezáleží na tom, použijeme-li stejných či jiných jazykových prostředků, ale na tom, aby plnily stejnou funkci, a to pokud možno po všech stránkách, tedy nejen významové, věcné (denotační, referenční), ale i konotační (expresivní, asociační) a pragmatické.“²⁹ Především při jazykové stylizaci může překladatel uplatnit svůj talent, a k tomu je nutné především stylistické nadání.³⁰ Právě přestylování předlohy je jedna ze tří fází, na které překladatelovu práci rozdělil Jiří Levý.³¹ Z jazykového hlediska je stylizace jedním z hlavních překladatelských postupů, ty ostatní jsou pak transformace, substituce, deformace a kompenzace, jež je součástí zmiňované stylizace.

Při stylizaci tedy dochází k distribuci určitého výběru příznakových jazykových prostředků, a to na všech úrovních, tedy hláskoslovné, morfologické, syntaktické, lexikální a frazeologické, aby tak vznikl co nejvhodnější funkční ekvivalent stylu originálu.³² Překladatel tedy rozhodně musí disponovat bohatou slovní zásobou jazyka, do kterého dílo převádí, musí disponovat též tvůrčí fantazií. Mějme ovšem na paměti, že cílem překladatelovy práce je dílo původní zachovat,

²⁷ KUFNEROVÁ, Zlata, *Čtení o překládání*, 2009, s. 37.

²⁸ Tamtéž, s. 65.

²⁹ KNITTLOVÁ, Dana, a kol., *Překlad a překládání*, 2010, s. 7.

³⁰ LEVÝ, Jiří, *Umění překladu*, 2012, s. 63-64.

³¹ Tamtéž, s. 50 : 1. pochopení předlohy, 2. interpretace předlohy, 3. přestylování předlohy

³² KUFNEROVÁ, Zlata, *Čtení o překládání*, 2009, s. 77.

sdělit ho, tedy reprodukovat, a ne vytvářet dílo nové. Tvořivost je tedy důležitou součástí při překládání uměleckých textů, avšak ve zdravé míře.

Navíc překladatele při práci s překládaným textem čekají i mnohá estetická úskalí. Překladatel si musí zvolit, zda se při své práci bude řídit spíše normou reprodukční, či spíše normou uměleckou. První zmiňovaná norma klade důraz především na věrnost, výstižnost překladu. Tato věrná, či doslovná metoda bývá užívána překladateli, pro které je důležité reprodukovat předlohu co nejpřesněji. Druhá norma klade důraz především na krásu. Tuto adaptační, volnou metodu používají překladatelé, kteří se chtějí svou reprodukcí předlohy čtenáři co nejbližší přiblížit esteticky a myšlenkově. „Obě kvality jsou nepostradatelné: překlad musí samozřejmě být pokud možno přesnou reprodukcí původního díla, ale především musí být hodnotným literárním dílem českým, jinak mu nepomůže sebevětší doslovnost.“³³ Překladatel také musí dbát toho, aby jeho práce působila co nejpravdivěji, musí na vnímatele působit skutečně. Není tedy nejdůležitější zachovat formální obrysy textu, ale jeho významovou a estetickou hodnotu. „Zachování stylu je požadavek velmi problematický a v plné míře ne zcela uskutečnitelný.“³⁴ Jak již bylo výše několikrát zmíněno, Valjarevičův styl psaní je velmi úsporný, až strohý, vedený deníkovou formou, což v českém překladu vyznívalo někdy příliš doslovně a jaksi kostrbatě. Proto bylo občas nutné pozměnit slovesný čas tak, aby lépe vyhovoval potřebám českého jazyka. Bylo také nutno k překladu přistupovat postupně, s časovým odstupem, neboť takové uležení textu pomůže překladateli snadněji odhalit i chyby, které nejsou na první pohled patrné. A to nejen chyby obsahové, ale i ty formální. Při tvorbě uměleckého překladu tedy má velice důležitou, ba snad i zásadní, úlohu čas. Překladatelské schopnosti jsou však záležitostí individuální, a tak mohou být někdy ve výsledku nejlepší variantou již první verze překladu. A nakonec je dobré si taky pamatovat, že pro dobrý překlad je tvořivost stejně tak důležitá, jako přesnost, a také to, že: „Pro hodnotu překladu, jako každého uměleckého díla, není rozhodující typ metody – ten je namnoze podmíněn materiálem a kulturní situací -, ale způsob, jak překladatel svou metodou dovede pracovat.“³⁵

³³ LEVÝ, Jiří, *Umění překladu*, 2012, s. 82.

³⁴ LEVÝ, Jiří, *Umění překladu*, 2012, s. 83.

³⁵ Tamtéž, s. 86.

Při volbě přístupu k překladu daného textu hrálo také značnou roli i to, z jakého prostředí Valjarević pochází. Tento spisovatel je rodilý Bělehradčan a v srbské metropoli strávil většinu svého života. Jako základ stylizace Valjarevićových textů proto byla vybrána obecná čeština tzv. pražského typu. Za jisté průkopníky v důsledné stylizaci pražské hovorové mluvy se dají považovat manželé Pellarovi a jejich překlad díla J. D. Salinger *Kdo chytá v žitě* (1960).³⁶ Tato pražská čeština nese typické znaky v hláskové a tvarové rovině. Mezi nejfrekventovanější znaky patří například **-ej-** místo **-ý/í-**, tohoto nespisovného útvaru bylo při překládání užito asi nejčastěji, př. „Vzduch je cejtit po různějch kytkách.“ (viz Lístek na chlebové kůrce, povídka 9.) nebo „Oskar mi říkal, ať se mu vyhejbám.“ (viz tamtéž, povídka 42.), či „...“, ale vůbec jsem si nebyl jistej, co...“ (viz 1. kapitola Lago di Como).

Již ve druhé ukázce (viz Oskar mi říkal...) je znázorněn další nespisovný znak, a sice krácení **-í-** (říkal/řikal), nebo „Nešel jsem ještě ani půl hodiny a už jsem přemejšlel, že se vrátím.“ (viz povídka 28.). Po pečlivé úvaze však bylo rozhodnuto neuchylovat se ke krácení této samohlásky příliš často, neboť její nadměrné užívání by mohlo působit nepřírozně a někdy dokonce až obhrouble. Například náslovné **v-** (vokno, vopilej), bylo z podobných důvodů nakonec úplně vypuštěno, ač se s ním v počátečních verzích překladu příležitostně pracovalo. Výsledný efekt s použitým náslovným **v-** nebyl příliš uspokojivý, neboť v textu působilo rušivě. Zcela výjimečně došlo v překladu k práci s apokopovanou slovesnou koncovkou ve tvarech v přítomném čase, např. „... , všichni se znaj, i když...“ (viz povídka 9.), nebo věta „Znovu mi zopakovala, že pivo nemaj.“ (viz kap. 1, Lago di Como). Několikrát se v překladu také vyskytuje nespisovná koncovka **-ma** v instrumentálu množného č. jmen (s nima, chlápek s fousama, s penězma).

Tyto nespisovné znaky však v překladu nebyly záměrně používány zcela důsledně, aby výsledná hovorová mluva nepůsobila příliš uměle a přestylizovaně. Jazykový projev výsledného textu by měl na cílového adresáta působit přirozeným dojmem (stejně jako působí původní text na čtenáře výchozího jazyka), což, jak doufáme, se snad nakonec i poměrně zdařilo.

³⁶ Tamtéž, s. 78.

4.2.1 Obohacení a ochuzení textu, zachování dynamiky

Je podstatné, aby si text přeložený do cílového jazyka zachoval ráz a dynamiku, jako projev původní, psaný ve výchozím jazyce. Stává se, že někteří překladatelé vynechávají v textu celé věty, které mohou mít v díle i poměrně důležitý význam.³⁷ Často však k takovému ochuzování textu dochází z nepozornosti. V překladech samozřejmě nedochází pouze ke krácení textu, ale samozřejmě také k jeho rozšiřování. To ovšem nemusí vždy nutně znamenat, že je tím textu ubráno na jeho hodnotě, někdy je tomu právě naopak. A důsledné lpění na znění originálu může v určitých situacích znít i komicky.

Vzhledem k tomu, jakým stylem Srđan Valjarević své knihy píše, nedává na vyškrtávání a krácení vět překladateli mnoho prostoru. Stejně tak se jeho věty nedají ani příliš rozvíjet, neboť by tak byl narušen jeho deníkový styl.

Reprodukováný projev taktéž bývá ochuzován i lexikálně, když překladatel používá slova s obecnějším výrazem, čímž se zároveň ubírá na názornosti. „Překladatelská práce svádí ke třem typům stylistického ochuzování slovníku: a) užití obecného pojmu místo konkrétního přesného označení, b) užití stylisticky neutrálního slova místo citově zabarveného, c) malé využití synonym k obměňování výrazu.“³⁸

Je velice důležité, aby překladatel nejenže správně rozuměl jazyku originálu, tedy textu ve výchozím jazyce, ale také aby správně rozuměl a pochopil význam tohoto projevu. Snad ještě důležitější je, aby autor překladu správně ovládal cílový jazyk, do kterého text převádí a vyvaroval se při práci toho, že bude spontánně produkovat české ekvivalenty, aniž by řádně zvážil případná synonyma a hledal tak výstižný ekvivalent. Navíc dobře zvolený synonymický pojem může pomoci zdůraznit emocionální charakter dané věty. Tak například v povídce č. 109 z románu *Lístek na chlebové kůrce* je věta: „Furt po baráku fňukala a všechno jí vadilo.“ (v originále

³⁷ V povídce č. 109 z *Lístku na chlebové kůrce*, která je součástí překladové kapitoly této práce, byla také vynechána věta. Bylo tak ale učiněno zcela záměrně, neboť daná pasáž má velmi explicitní, až vulgární charakter. Tato věta však pro celý text není nijak zvlášť zásadní, proto bylo usouzeno, že v rámci diplomové práce bude vhodnější ji z překladu vyškrtnout. Pokud by šlo o překlad mimo práci akademického charakteru, byla by věta samozřejmě zachována, aby ponechala pasáži daný, poměrně peprný, ráz.

³⁸ LEVÝ, Jiří, *Umění překlada*, 2012, s. 126.

„Redovno je kenjala po kući i sve joj je smetalo.“). Kdyby tato věta byla do českého jazyka převedena spontánně automaticky, zněla by asi takto: „Pravidelně si po domě fňukala a všechno jí vadilo.“, což by ale v daném kontextu výpovědi zcela ubralo na síle, zastřelo by emoční stav subjektu, jehož se text týká. Fňukat je sice samo o sobě expresivně zabarvené slovo, ve spojení s výrazem pravidelně by se ale v cílovém, tedy českém, jazyce značně utlumilo. Ze stejného důvodu bylo nahrazeno slovo dům barákem. V tomto případě byl tedy projev v cílovém jazyce záměrně posílen vybranou lexikou. Automatický překlad navíc sváděl přeložit i výraz kenjati, jako stěžovat si, což by ve výsledku setřelo konotaci nejen celé věty, ale i celé pasáže. Bylo však potřeba mít stále na paměti celou řadu faktorů, které jsou již zmíněné výše, a to pohlaví, věk a sociální postavení subjektu. Neboť to všechno se odráží v jeho celkovém projevu.

V téže povídce bylo potřeba vyřešit také na překlad problematickou větu „Dupence se treslo u gaćicama kao kad nosiš veliku šampitu u tanjiru.“ Tato autorova sentence je velice obrazotvorná a zároveň věcně jasná. Překladatel sice pochopí, o co se jedná, ovšem vyvstává před ním problém v tom, že v českém jazyce neexistuje protějšek ke zde použitému výrazu šampita.³⁹ Zde musel být jednoslovný pojem nahrazen víceslovným opisem. V takové situaci hrozí, že dojde k zobecnění, proto musí překladatel v takových případech použít o to větší důvtip a tvořivost, aby našel vhodný ekvivalent k originálnímu výrazu a věta se nestala nudnou. Navíc by při doslovném překladu nemusel být výsledný opis českému čtenáři dosti jasný. Bylo tedy nutné najít na adekvátní frázi, která by co nejlépe vystihovala popisovaný objekt. Tento překladatelský oříšek byl nakonec vyřešen tímto způsobem: „Zadeček se jí v kalhotkách natřásal, jako dva balonky naplněný vodou.“ Cílem při tvoření této věty bylo, aby působila organicky, jako jeden celek, totiž aby si čtenář nevšiml, že dané slovní spojení není součástí původního textu. Tato věta byla v celém překladu asi nejzáludnější, ale také nejzajímavější, neboť autorka práce se musela hodně snažit napodobit mužské vnímání daného objektu, aby českému čtenáři správně vykreslila pointu popisované situace. Dá se říci, že překládání různých asociací bývá při překladatelské práci asi nejtěžší a je nutné při nich využít veškeré hravosti jazyka.

Překladatel se tedy při své práci musí v některých případech uchýlit i ke stylizaci pomocí substituční formy. „Substituce znamená náhradu čehokoli něčím

³⁹Šampita je druh zákusku vyrobeného z bohatě našlehaného bílkového sněhu.

jiným, a to nejen v překladu. Při překládání se nepoužívá často, uplatňuje se hlavně tam, kde překladatel uzná za potřebné, aby českému čtenáři zprostředkoval domácí analogií autorův záměr obsahový nebo formální. Substituce se uplatňuje v próze i poezii, a to v nejrůznějších situacích.⁴⁰ Substituce se asi nejčastěji užívá při překladu osobních jmen, místních názvů či rozličných předmětů. Příkladem, kde bylo substituce hojně užíváno, mohou být například knihy J. K. Rowlingové o Harrym Potterovi v překladu Pavla Medka.

Častým jevem, který bylo potřeba při překládání Valjarevičových textů řešit, byla expresivní konotace. Měla by být vystižena tak, aby se účinek textu nikterak nezměnil. Stává se, že některé výrazy ve výchozím jazyce jsou citově neutrální, ale v cílovém jazyce jim odpovídají výrazy citově příznakové. Překladatel má tedy moc zvyšovat, či případně snižovat sílu expresivity. Čím dál více se v literatuře vyskytují i vulgarismy. Několik takových se našlo i ve zde uvedených ukázkách v kapitole zabývající se překladem. „Vulgarismy patří mezi slova tabuizovaná. S frekvencí se vulgárnost oslabuje a stírá a tabuizovanost ustupuje. Proto je při překladu i při jeho analýze a hodnocení nutno přihlížet k značně širokému kontextu jazykovému i mimojazykovému a respektovat pragmatický aspekt.“⁴¹ Příkladem může být opět povídka č. 109, kde je v originálním textu dvakrát užito slovo „dupence“, které bylo do českého jazyka převedeno jako „prdelka, zadeček“. Prdelka jev kontextu této povídky slovo poněkud expresivního charakteru, jeho konotace však byla zmírněna výrazem zdrobnělým, zatímco zadeček se dá považovat za zdrobnělinu neutrálního výrazu. V obou případech se jedná o slova s pozitivním nábojem. Takových výrazů, které nesou pozitivní citový příznak, nalezneme ve Valjarevičově próze mnoho, stejně jako slov, která jsou zbarvena spíše negativními pocity. Takovým slovem, které dříve mělo pouze vulgární význam, ale časem se zabydlelo v hovorovém jazyce a jeho vulgární intenzita se setřela, je například „sranje“. Tento výraz je Valjarevičem mnohokrát použit v románu *Lago di Como*. V českém překladu by se samozřejmě dalo vyjádřit vulgarismy, vzhledem k tomu, že je zde tímto slovem vyjadřována většinou nějaká nepříjemná věc, dala se použít i slova méně expresivně zbarvená.

⁴⁰ KUFNEROVÁ, Zlata, *Čtení o překládání*, 2009, s. 70.

⁴¹ KNITTLOVÁ, Dagmar, a kol., *Překlad a překládání*, 2010, s. 72.

Mezi slova, která byla zintenzivněna výběrem citově zabarveného výrazu v cílovém jazyce, patří například slovo „starac“ (viz povídka č. 28). Do českého jazyka bylo toto slovo, které doslova znamená stařec, nebo kmet, přeloženo jako „dědek“. Stařec i dědek mají na první pohled poněkud negativní charakter. Z kontextu povídky se však čtenář dovídá, že se jedná o dědečka hlavního hrdiny. Slovo dědeček by v tomto případě ovšem úplně přesně nevystihovalo popis dotyčné postavy. V originále totiž celá věta zní: „I tu negde sedeo sa nekim starcem, krupnim starcem koji je pušio i nije govorio.“ Do češtiny proto byla přeložena takto: „A tady někde jsem seděls takovym dědkem, urostlym dědkem, kterej kouřil a mlčel.“ Je tak zcela pochopitelné, že muž, který je charakterizován jako urostlý, nemůže být nazván dědečkem, neboť by tak vznikl protimluv. A slovo stařec by zase potlačilo intimní citovou vazbu mezi postavami.

4.2.2 Autorský jazyk

Valjarević píše živým, městským jazykem, který je místy protkaný řečí hospodského a kavárenského charakteru. Valjarevićův autorský jazyk se typicky vyznačuje i tím, že je bohatý na slangové idiomy, ale je také vybaven dávkou expresivity a někdy i vulgárnějšími výrazy. To však není nic překvapivého v textech mladého muže pohybujícího se celý život po metropoli a zvláště pak po jejích periferiích, kde se stýká spíše s lidmi ze středních a nižších společenských vrstev. Dá se tak tedy očekávat, že jazyk takového autora nebude nijak uhlazený, ale spíše chlapsky drsný a především otevřený. A právě slangové a hovorové výrazy dávají překladateli možnost si s jazykem vyhrát, protože čeština je na tyto pojmy také bohatý jazyk.

Například opět v povídce č. 28 bylo třeba vyřešit na překlad poněkud problematický slangový obrat „folirati“.⁴² V českém prostředí totiž neexistuje jenom jeden výraz, kterým by se dalo opsat tolik situací, jako srbským folirati. Věta, kde se s daným pojmem pracuje, ve výchozím jazyce zní: „ Ne razmišlaj, ne foliraj, šibaj dalje dok ne stigneš.“ V cílovém jazyce byl problém vyřešen takto: „Nepřemejšlej,

⁴² GERZIĆ, Borivoj a Nataša, *Rečnik savremenog beogradskog žargona*, 2002, **folirati se** – Ponašati se neprirodno, biti uobražen; pretvarati se. **folirancija, foliraža** – Pretvaranje, obmanjivanje, simuliranje.

nemachruj a makej, co ti síly stačí.“ Výsledné řešení samozřejmě nemusí být nejideálnější a jistě by se s touto problematikou dalo dlouze a rozsáhle pracovat. V jedné z verzí překladu bylo místo výsledného „nemachruj“ použito obratu „nesimuluj“. Po zhodnocení celkového kontextu bylo ale nakonec vyhodnoceno jako lepší řešení ono „nemachruj“. V povídce se totiž jedná o učení se vytrvalosti a překonávání sebe sama.

Obrat, kterým se zabývá předchozí odstavec, odkazuje na slovník současného bělehradského žargonu, což je kniha, která byla při překládání ukázek z Valjarevičových knih velice užitečná. Jak je již výše zmíněno, český jazyk je poměrně bohatý na slangové výrazy. Ovšem jazyk srbský, má v tomto ohledu proti tomu našemu jisté specifikum. Je známé, že slang je charakteristický pro různé sociální skupiny, je to druh nespisovné hovorové mluvy. Často se tato řeč týká různých profesních, nebo zájmových skupin. Pak je tu také argot, který je obvykle spojován s kriminálním prostředím. Je to mluva mnohem více expresivní. A právě někde mezi slangem a argotem se nachází žargon, nebo také hantýrka. Srbský žargon bohatě čerpá právě z onoho kriminálního prostředí, lépe řečeno podsvětí, neboť v balkánském prostoru (na rozdíl od našeho českého) skutečně existuje mafie v pravém slova smyslu (například v Bělehradě během 90. let působilo takových skupin nesčetně). Mnoho výrazů používaných v tomto prostředí proniklo do běžného živého jazyka, kde se postupem času i ustálilo a zakořenilo a dnes již ani není chápáno, jako jazyk určité specifické skupiny, často lidé ani nedokážou rozlišit, zda se ještě jedná o slang, žargon, či běžnou hovorovou mluvu. Je to mluva, která se používá v každodenní komunikaci, je živá, spontánní a inovativní. V českém hlavním městě se sice používá obecná čeština tzv. pražského typu, nedá se však ani zdaleka tvrdit, že by ji ovlivnil jazyk nějaké uzavřené vrstvy, jako hovorovou řeč v srbském hlavním městě. V češtině se tyto jazykové poloútvary někdy označují jako sociolekty.⁴³

Pro Valjareviče je také typické to, že dává do uvozovek veškeré názvy (např. knih, spolků, obchodů, stravovacích zařízení či různých produktů). V češtině se uvozovky používají obvykle, pokud chceme vyznačit přesný název. Vzhledem k tomu, že uvozovky mohou plnit mnoho funkcí, je lepší si jejich užití vždy pečlivě rozmyslet a zbytečně jimi neplýtvat. Valjarevič však názvy uvozuje neustále, i když se v textu

⁴³ ČECHOVÁ, Marie – KRČMÁŘOVÁ, Marie – MINÁŘOVÁ, Eva, *Současná stylistika*, 2008, s. 67.

vyskytují několikrát a čtenáři je již dávno jasné, co autor konkrétně myslí. Proto byly v překladu *Lago di Como* názvy zmiňovaných vil ponechány pouze s velkým prvním písmenem, jako: „... zastavili jsme u velkých vil, na který stálo Vila Maranezze.“ v originále „... i stigli do velike kuće na kojoj je pisalo „Vila Maraneze“.

4.2.3 Transkripce

Při práci s textem románu *Lago di Como* se ukázal jako častý překladatelský problém přepis výslovnosti cizích slov, zejména osobních jmen a zeměpisných názvů. Pokud se jedná například o jména a názvy anglického a v tomto případě hlavně italského původu, je v českém jazyce běžné, že se nepřepisují a nechávají se v originálním znění. V srbském projevu se tato naopak přizpůsobují srbskému fonetickému systému. Překladatel v takovém případě musí dbát, aby jméno, či název správně pochopil a posléze jej patřičně zaznamenal.

Mezi italskými názvy transkribovanými do srbštiny to byly například již zmíněné „Komo“ – česky i italsky Lago di Como, „Belađo“ – česky i italsky Bellagio, „Via Karcano“ – česky i italsky Via Carcano. Z anglických názvů to pak byly „Njujork“ (který je v srbštině psán dokonce jednoslovně) – česky i anglicky New York, „Bruklin“ – česky i anglicky Brooklyn. Naopak hlavní srbské město, které se v originálním znění píše i vyslovuje „Beograd“, bylo podrobena transkripci do českého jazyka na zde ustálený Bělehrad.

Podobně tomu bylo s přepisováním osobních jmen. Italské Luigi, které se ve stejné podobě zachovává i v češtině, je v *Lago di Como* přepisováno jako „Lujđi“, stejně tak Gianna, které je srbsky zapsáno jako „Đana“. S podobným problémem bychom se potýkali, pokud bychom přepisovali do češtiny jméno autora, o němž tato práce pojednává. Neboť i v latince má srbština jeden znak pro měkké Đ, píše se tedy Srđan. V češtině však grafický systém takový znak nemá, proto by se Valjarevićovo křestní jméno přepisovalo jako „Srdjan“, což by ale zároveň vedlo ke špatné výslovnosti. Stejně by se přepisovalo takové jméno i anglicky, kde by se však díky odlišnému zvukovému systému vyslovovalo správněji, a sice jako dž.

V první kapitole byly ponechány v originálním znění, tedy bez přepisu do českého jazyka, názvy dvou basketbalových klubů. Věta zní v překladu takto: „Hlásili, že bělehradskej Partizan porazil záhřebskej Zagreb v basketbale, což mi bylo celkem jedno, kromě toho, že jsem rozuměl každému vyslovenému slovu.“ Zde se zdálo nadbytečné transkribovat názvy obecně známých klubů jako Partyzán a záhřebský Záhřeb, protože názvy v původním znění působí ve větě věrohodněji. Naopak název francouzského fotbalového klubu Lyon byl přepsán podle originálního francouzského znění a bělehradská „Crvena zvezda“ byla přeložena česky jako Červená hvězda, protože názvy obou klubů v českém prostředí v tomto znění již zdomácněly.

5 ZÁVĚR

Stěžejní částí této práce je překlad vybraných ukázek z románů *Lístek na chlebové kůrce* a *Lago di Como* srbského spisovatele Srđana Valjareviće společně s analýzou, komentářem, tohoto překladu. Prostor v této práci je věnován rovněž analýze života a díla tohoto srbského spisovatele a nástinu kulturního dění v oblasti literární tvorby v Srbsku od devadesátých let 20. století až do současnosti.

Jak bylo uvedeno výše, první část této práce je zaměřena na vývoj literární tvorby konce 20. a počátku 21. století. Podkapitola zaměřená na posledních deset let minulého století zahrnuje přehled autorů a jejich děl, kteří zastupují několik generací. Všichni na vlastní kůži poznali nešťastné dění devadesátých let a ve své tvorbě se tomuto tématu více či méně věnují. Z této podkapitoly také vyplývá, že byly více vydávány knihy spisovatelů starší generace, která byla v srbské literární scéně již renomovaná. Další podkapitola se věnuje literárnímu přehledu 21. století. Tato podkapitola je však stručnější a obecnější, neboť literatura vzniklá během tohoto století stále není a nemůže být zcela zmapována, neboť je ještě pořád ve svých počátcích. Zdroje, ze kterých by se tak na toto téma dalo čerpat, jsou tedy velice omezené.

Další část této práce se věnuje osobě Srđana Valjareviće a vývoji jeho tvorby. V průběhu psaní této práce se autorka potýkala s nedostatkem odborného materiálu pojednávajícím na toto téma. Tato práce představuje v této části první ucelenou analýzu spisovatelovy tvorby, jakož i jeho životopis nejen v českém, ale i v srbském prostředí. Informace do této části autorka čerpala jednak z rozhovorů, které Valjarević poskytl sdělovacím prostředkům, a také z korespondence, kterou s tímto spisovatelem autorka vedla. Jelikož tato práce jako první v českém jazyce uceleně pojednává o tomto spisovateli, představuje přínos pro literárně-vědní oblast.

Poté následuje překlad vybraných částí ze dvou Valjarevićových románů – *Lístek na chlebové kůrce* a *Lago di Como*. První jmenovaný román je Valjarevićovou prvotinou, druhý je zatím posledním vydaným spisovatelovým dílem. Výběr padl na tato dvě díla z toho důvodu, že dle názoru autorky této práce lze právě na prvním a posledním díle spisovatelovy tvorby nejlépe ilustrovat rozdíly v jeho tvůrčím stylu.

Uvedené romány, ani žádné jiné z Valjarevićových děl, nebyly až na jednu výjimku dosud přeloženy do českého jazyka. Touto jedinou výjimkou je krátká ukázka z románu *Lago di Como* v publikaci z roku 2009 sestavenou Vladimírem Arsenijevičem Jugolaboratorija – Antologie postjugoslávské prózy v překladu Pavly Horákové. Překlad částí Valjarevićových románů do českého jazyka je tak rovněž přínosem této práce.

Poslední a závěrečnou částí této práce je komentář k překladu uvedených ukázek spisovatelových románů. Komentář poukazuje na řadu translatologických úskalí, která vznikala v průběhu překladatelského procesu a se kterými se tak autorka při své práci musela potýkat. V komentáři samozřejmě nejsou popsány všechny překladatelské problémy, byl vybrán pouze jistý vzorek a na konkrétních ukázkách autorka vysvětluje, jak postupovala při jejich řešení a proč tak učinila právě tím kterým způsobem.

Z hlediska naplnění cíle práce lze konstatovat, že tomuto bylo učiněno zadost, neboť autorka předložila stručný přehled stavu a posledního vývoje současné srbské literatury, jako první (s uvedenou výjimkou) poskytla českému čtenáři překlad literárního díla Srđana Valjareviće, s jehož životem a dílem tato práce rovněž seznámila.

Tato práce byla pro autorku přínosnou zejména z hlediska praktického, neboť provedením překladu zde předložených textů, mohla v širší míře prověřit svou znalost nejen výchozího, ale i cílového jazyka, otestovat nejen správné porozumění a pochopení textu v originálním jazyce, ale posléze i schopnost správně stylisticky aplikovat jazyk cílový.

6 Seznam použité literatury

Primární literatura

VALJAREVIĆ, Srđan. *List na korici hleba*. Beograd: LOM, 2011. 131 s. ISBN 978-86-7958-043-6.

VALJAREVIĆ, Srđan. *Džo Frejzer i 49 + 24 pesme*. Beograd: LOM, 2012. 144 s. ISBN 978-86-7958-055-9.

VALJAREVIĆ, Srđan. *Ljudi za stolom*. Beograd: LOM, 2011. 131 s. Srđan Valjarević; knjiga 3. ISBN 978-86-7958-062-7.

VALJAREVIĆ, Srđan. *Zimski Dnevnik*. Beograd: LOM, 2011. 147 s. Srđan Valjarević; knjiga 4. ISBN 978-86-7958-046-7.

VALJAREVIĆ, Srđan. *Dnevnik druge zime*. Beograd: LOM, 2012. 213 s. Srđan Valjarević; knjiga 5. ISBN 978-86-7958-054-2.

VALJAREVIĆ, Srđan. *Komo*. Beograd: LOM, 2015. 203 s. Srđan Valjarević; knjiga 6. ISBN 978-86-7958-042-9.

ARSENIJEVIĆ, Vladimir. *Jugolaboratorija: Antologie postjugoslávské prózy*. Zlín: Kniha Zlín, 2009. 274 s. ISBN 978-80-87162-40-8.

Odborná literatura

a) literárněvědná

BRAJOVIĆ, Tihomir. *Kratka istorija preobilja: kritički bedeker kroz savremenu srpsku poeziju i prozu*. Zrenjanin: Agora, 2009. 137 s. Ogledalo; knj. 11. ISBN 978-86-6053-023-5.

DOLEŽAL, Jan. *Dvě století srbského románu*. Praha: Srbské sdružení sv. Sáva, 2009. 259 s. ISBN 978-80-254-5973-7.

DOROVSKÝ, Ivan. *Recepte literatury jižních Slovanů u nás*. Vyd. 1. Boskovice: V nakl. Albert vydala Společnost přátel jižních Slovanů, 2004. 83 s. ISBN 80-7326-022-0.

IVIĆ, Pavle (ed.) et al., *Dějiny srbské kultury*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Pedagogické fakulty UK, 1995. 211 stran, lxiv stran barevných ilustrací.

JERKOV, Aleksandar. *Od modernizma do postmoderne: Pripovedač i poetika, priča i smrt*. Priština: Jedinstvo, 1991. 202 s.

KECMANOVIĆ, Vladimir, ed. et al. *5 novembar = novembar*. Beograd: [Via print], 2010. 202 s. ISBN 978-86-86447-14-2.

PANTIĆ, Mihajlo. *Aleksandrijski sindrom. [Knj. 1], Eseji i kritike iz savremene srpske i hrvatske proze*. Beograd: Prosveta, 1987. 247 s.

PANTIĆ, Mihajlo. *Aleksandrijski sindrom. 2, (Ogledi i kritike o savremenoj srpskoj prozi)*. Beograd: Srpska književna zadruga, 1994. 229 s. Savremenik. Nova serija; 95. ISBN 86-379-0511-0.

PANTIĆ, Mihajlo. *Aleksandrijski sindrom. Knj. 3, Ogledi i kritike o savremenoj srpskoj prozi*. Novi Sad: Matica srpska, 1999. 222 s. ISBN 86-363-0763-5.

PANTIĆ, Mihajlo. *Aleksandrijski sindrom. Knj. 4, Ogledi i kritike o savremenoj srpskoj prozi*. Beograd: Prosveta, 2003. 207 s. ISBN 86-07-01467-6.

PELIKÁN, Jan et al. *Dějiny Srbska*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005, ©2004. 670 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-671-0.

ŠESTÁK, Miroslav et al. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha: NLN, 1998. 756 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-266-9.

b) translatologická

HORÁLEK, Karel. *Kapitoly z teorie překládání*. 1. vyd. Praha: SPN, 1957. 91 s. Učební texty vysokých škol.

KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. 291 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2428-6.

KUFNEROVÁ, Zlata. *Čtení o překládání*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2009. 127 s. ISBN 978-80-7319-088-0.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. 367 s. ISBN 978-80-87561-15-7.

POPOVIČ, Anton. *Poetika umeleckého prekladu: proces a text*. 1. vyd. Bratislava: Tatran, 1971. 166 s. Okno; zv. 1.

VILIKOVSKÝ, Ján. *Preklad ako tvorba*. 1. vyd. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1984. 234 s. Studia litteraria. Malý rad; zv. 6.

Jazykové příručky

ČECHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie a MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4.

GERZIĆ, Borivoj a GERZIĆ, Nataša. *Rečnik savremenog beogradskog žargona: preko 4500 žargonskih reči i izraza = A dictionary of contemporary Belgrade slang*. Drugo, prerađeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Istar, 2002. 335 s. ISBN 86-902311-6-1.

KROUPOVÁ, Libuše a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2005. 647 s. ISBN 80-200-1347-4.

Pravidla českého pravopisu. Praha: Pansofia, 1993. 383 s. ISBN 80-901373-6-9.

SEDLÁČEK, Jan, ed. et al. *Srbocharvátsko-český slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 1982. 987 s.

Ostatní zdroje

BJELICA, Branislav. In: *Puls – Portal o poznatima* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: <<http://www.pulsonline.rs/licna-karta/42/srdjan-valjarevic>>.

B92: Sam svoj junak, bez foliranja. In: *B92* [online]. 2006-09-20 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.b92.net/zivot/licni_prostor.php?nav_id=212498>.

ĆIRIĆ, Sonja: Uživati u pisanju. In: *Vreme* [online]. 2007-01-18 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <<http://www.vreme.com/cms/view.php?id=484904>>.

ĐERIĆ, Zoran: Srpski pisci kao sa/učesnici poslednje decenije XX veka [online]. [cit. 2016-07-20] Dostupné z:<http://www.mo-vrebac-pavlovac.hr/attachments/article/247/Zoran%20%C3%90eri%C4%87_2-2%20Srpski%20pisci%20kao%20sa-u%C4%8Desnici%20poslednje%20decenije%20XX%20%20veka.pdf>

JOVANOVIĆ, Željko: Sve će se znati kad sudija odsvira kraj. In: *Blic* [online]. 2000-04-08 [cit. 2016-06-18]. Dostupné z: <<http://www.blic.rs/vesti/drustvo/sve-ce-se-znati-kad-sudija-odsvira-kraj/8s5wmch>>.

NIKOLIĆ, Aleksandar, Kulturna politika gasi knjižare. In: *Blic* [online]. 2008-12-07 [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <<http://www.blic.rs/kultura/kulturna-politika-gasi-knjizare/9w84bwb>>.

NIKOLIĆ, Bratislav: „Sittin’On The Dock of the Bay“ – Srđan Valjarević. In: *Šminker* [online]. 2004 [cit. 2016-06-18]. Dostupné z: <<http://sminkerijada.blogspot.cz/2014/06/sittin-on-dock-of-bay-sran-valjarevic.html>>.

PAVLIŠA, Mija: Srđan Valjarević – Moj roman Talijani čuvaju pod šankom. In: *tportal* [online]. 2008-12-1 [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <http://www.tportal.hr/kultura/knjizevnost/220/Moj_roman_Talijani_cuvaju_pod_sa_nkom.html>.

TASIĆ, Vesna: Srđan Valjarević – James Dean srpske književnosti. In: *Popboks* [online]. 2008-04-11 [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <<http://www.popboks.com/article/6371>>.

VUJIČIĆ, Miša: Vladavina autizma. In: *FERAL TRIBUNE* [online]. 2016-01-31 [cit. 2016-04-13] Dostupné z: <<http://www.knjizara.com/Komo-Srdjan-Valjarevic-113882>>.